

Hornyák Gyula

GALVÁCS

(Fejezetek a falu történetéből)

BIBOR KIADÓ

Hornyák Gyula

GALVÁCS

(Fejezetek a község történetéből)

*Szüleimnek és feleségemnek,
Juliannának szeretettel*

Köszönet támogatóimnak:
Törley Pezsgőgyár, Budafok
Miskolci Egyetem Könyvtára, Levéltára és Múzeuma

Címlapterv, grafika:
Borkúti László

Nyomdai előkészítés:
Garay

Nyomda:
Maxima Cs-A Kft.

Felelős vezető:
Kundráth Csilla

Kiadó:
Bíbor Kiadó Miskolc

Felelős vezető:
Borkúti László

ISBN: 963 9103 09 8

TARTALOMJEGYZÉK

ELSŐ RÉSZ

A KEZDETEK

Az első írásos emlék

A néveredet. Névmagyarázatok

A MEGTELEPEDÉS

A község pusztulásával és újjáépítésével kapcsolatos hagyományok

GALVÁCS A BEBEK-CSALÁD BIRTOKA

A TÖRÖK TÁMADÁSOK

A FALU XVI.-XVII. SZÁZADI BIRTOKOSAI

A POLITIKAI VISZONYOK FÜGGVÉNYÉBEN

GALVÁCS RÉGI-ÚJ BIRTOKOSAI: A CSÁKYAK

AZ ÚRBÉRRENDEZÉS

A 9 kérdés - és a 9 felelet

„GALVÁCS HELYSÉG URBARIOMA”

A makkoltatás

A robot és az adózás

A község feje: a bíró

ÚTON A JOBBÁGYFELSZABADÍTÁS FELÉ

Gazdasági és népességi mutatók a XVIII-XIX. század fordulóján

A reform-országgyűlések határozatai a jobbágyság helyzetének javítására

ÚJ BIRTOKVISZONYOK KIALAKULÁSA - A TAGOSÍTÁS

Galvács úrbéres telkes jobbágycsaládai és házhelyes zsellérei

A dűlők osztályozása

„A papíron maradt egyezség”

Az új földesúr: GLATTER HENRIK

„A Galvácsi erdőnek becslése”

A szabályozás előtti birtokok

Az egyezség „megkísértése” az új földesúrral

Alispáni bírósági ítélet

„Őfelsége a király nevében...” A birtokbahelyezés

„Galvács szabályozás utáni birtokkönyve, 1870.”

A GERSLI PART

„GALVÁCS ADÓKÖZSÉGNEK HATÁRLEÍRÁSA 1892.”

MÁSODIK RÉSZ

A XX. SZÁZAD ELSŐ ÉVTIZEDEI

Néhány jellemző adat a századelőről
Költségvetés a „nagy válság” időszakában
Az 1930-as képviseléválasztás és általános tisztújítás

EGY NÉMET KATONASÍR A SZŐLŐHEGYEN

A FÖLDOSZTÁS „NAGY KÉRDÉSEI”

A TANÁCSRENDSZERBEN

A TERMELŐSZÖVETKEZET

SZÉN BÁNYA A KÖZSÉG HATÁRÁBAN

Történelmi áttekintés
A szénbánya kiterjedése, földtani viszonyainak áttekintése
A lignittelep és minősége

A „TÖRLEY” KASTÉLY

A Törley család és a pezsgőgyártás

AZ ÁLLAMALAPÍTÓ SZENT ISTVÁN TEMPLOMA

AZ ISKOLA

Az iskola „körülírása”

JEGYZETEK

Irodalom- és forrásjegyzék

TISZTELT OLVASÓ

Nagy megtiszteltetésnek tartottam és örömmel vettem a szerző felkérését, hogy ehhez a könyvhöz néhány ajánló sort írjak.

Ennek egyik oka, hogy jómagam is olyan ember vagyok, aki, ha nem is tudományos alapos-sággal de próbálja munkahelye, szakmája hagyományait, értékeit megőrizni, másokkal megis-mertetni, a jövő számára megmenteni.

Őszintén megvallva ezelőtt én sem hallottam Galvács községről, erről az apró Bódva völgyi faluról, melyről a szerzőnek igen sok értékes adatot, információt sikerült felkutatnia, össze-gyűjtenie és most közreadnia. Munkájával hozzájárul ahhoz, hogy minél jobban megismer-hessük hazánkat, annak gazdagságát, értékeit. Mert elképzelhetetlenül sok érték van ebben az országban, és szerencsére szép számmal vannak olyan emberek, akik ezeket fanatikusan kutatják, keresik és céljuk a jelen és a jövő számára megmenteni, megőrizni azokat.

A másik ok ami miatt elfogadtam a felkérést, az ami jelen sorok íróját és Galvácsot összeköti: a TÖRLEY név.

Törley József 1882-ben Promontori (mai nevén Budafok) pezsgőgyárának alapításával létrehozta a magyarországi pezsgőgyártás központját. A mai fogalmak szerint rendkívül agilis, éles eszű, „menedzser típusú” fiatal Törley József franciaországi, Rheimsi tapasztalatai alapján, francia pezsgőmesterek a két Francois testvér segítségével honosította meg hazánkban ennek a csodálatos itálnak a termelését, majd tette európai, sőt világhírűvé a Törley nevet. Törley József azonban nagyvonalú közéleti ember is volt, aki jó technikai érzéssel és az újra törekvéssel volt megáldva. Szerencsére ez a név ma is nemesen cseng, a külföldi tulajdon ellenére sohasem volt ilyen magyar a Törley pezsgő mint napjainkban. Ebben a hagyományosan jó minőség, az európai színvonalú kiserelés mellett kétségtelenül szerepet játszik az itt dolgozók elkötelezettsége a tradíciók, hagyományok ápolására, megőrzésére és továbbadására. Nem véletlenül választottuk a Törley pezsgők mottójául, hogy HAGYOMÁNY ÉS MINŐSÉG 1882. ÓTA

Kedves Olvasó

Galvácsot a Törley pezsgő és Törley Tibor kastélya mellett az is összeköti, ami miatt őszinte szeretettel ajánlom Galvács közössége és az olvasó nagyközönség szíves figyelmébe ezt a könyvet, az utókor számára való fennmaradás jogos igénye, az értékek, tradíciók megtartása és továbbadása fontosságának felismerése és megvalósítása.

Budapest, 1998. március 25.

dr. Terts András
Törley Pezsgőgyár, Budafok

ELŐSZÓ

Miskolctól alig 40 kilométerre, a Cserehát lankás dombjai között - az érintetlen természet csendjében - megbújik egy kis falu.

A virágtól illatozó mezők, a völgyekben felbukkanó források, a csodálatosan tiszta levegő mind-mind nyugalmat árasztanak.

E festői szépségű, aprócska Bódva-völgyi faluról Borsod megye gazdag helytörténeti irodalmában alig találunk valamit. Megőrzendő értékeit szinte sehol nem említik. Mintha tudatosan mellőznék. De nem! Ez a falu szerény és tartózkodó mint a szép és okos menyasszony. Tudja: a leánykérésnek, a lakodalomnak ideje van.

Minthogy ideje van a szólásnak is.

Galvácsról eddig még nem jelent meg - a község történetét feldolgozó - írás, könyv. Szabó Béla is, az általa írt és fényképezett Bódva-völgyi képeskönyvében, 1956-ban azon kesereg, hogy „ezt a falut nem említik eddigi műemléki leltáraink, szakirodalmunk”. Pedig néhány éve még megörökítésre érdemes népi épületeket láthattunk a községben. Jellegzetes elől- és oldaltornácós ház ma talán egy ha akad.

Galvács szülőfalum. Gyermekkorom, az életem része. Sorsom alakítója. Az itt szerzett élmények, az emlékek, tapasztalatok és az utóbbi évek levéltári kutatásai végül megérlelték bennem azt, hogy feldolgozzam a falu történetét.

Szerény munkámat figyelemfelkeltésnek szánom. „Utolsó kiáltásnak”. Galvács és a hozzá hasonló kisfalvak érdekében amelyek áldozatul estek az elmúlt évtizedek „falurombolásának”.

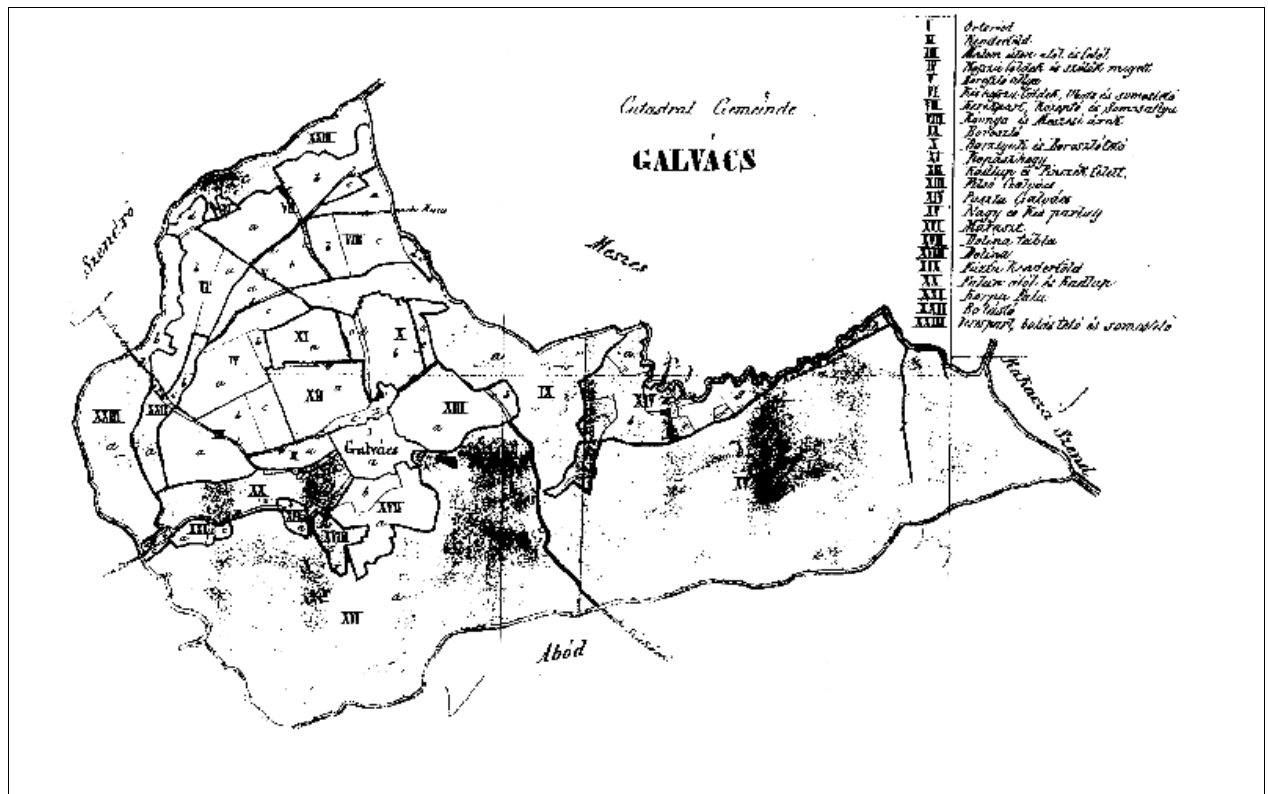
Munkám során főleg a fellelt levéltári adatokra támaszkodtam. Ezeket az adatokat a község történelmének legmeghatározóbb korszakaihoz, kiemelkedő eseményekhez illetve egyes épületeihez csoportosítottam.

Tudom: „sok minden” kimaradt e könyvből. Ám hiányossága ellenére mégis azt remélem, hogy ez a monográfia talán alapja lehet a további kutatásoknak.

Végezetül hálával és köszönettel tartozom azoknak, akik adatokkal láttak el és a segítség sokféle módját választva támogattak abban, hogy ez az írás most megjelenhet.

Őseink emlékének is adózva tisztelettel és szeretettel nyújtom át e könyvet szülőfalum „valamennyi” lakójának és mindazoknak, akik Galvács illetve történelme iránt érdeklődnek.

Hornyák Gyula

ELSŐ RÉSZ

A KEZDETEK

Miként Magyarország, úgy Borsod megye egész területét a legrégebbi időkben tenger borította. Miután a tenger vize visszahúzódott az állatvilág őskori típusai (mamutok, ősrinocérosz, medve, szarvas) népesítették be a sűrű erdőket, a buja mezőket.

A megye őskori emberéről, kultúrájáról szinte semmit sem tudunk.

A neolitik (új kőkor), de leginkább a bronzkor embere azonban már fegyvereket, anyagedényeket készített magának. Ennek emlékei sok településen fellelhetők.

A vaskor közepén a szkíták jelennek meg. Őket a kelták követték. A vármegye első, történelmileg ismert lakosai a jazygok. Az ezzel egyidejű hun-avar emlékek is állandó megtelepedést mutatnak.

A honfoglalás időszakában Anonymus szerint a lengyel, rutén határig a bolgárok országa terült el. A bolgár nagyvezér szlávokat, bolgárokat telepített ide. A Krónika elmeséli, hogy Bors vezér adományba kapta Topulucca (Tapolca) vizétől a Soyou (Sajó) vizéig terjedő földet, apjának (Burgernek) Győr várával együtt. A XI. században ezen a területen alakul ki a várispánság. Az ispánságok alapját jelentették a közigazgatás szempontjából fejlettebb vármegyrendszer kifejlődésének.

Nem tudjuk, hogy a megye településeinek sorában Galvács mint lakott hely, mikor és hogyan jelenik meg. Feltételezhetjük azonban, hogy az 1200-as években már lakott, létező település.

Az első írásos emlék

Feltételezésünkre az első írásos bizonyítékot a XIV. század első évtizedeiben készült (1332-1337) pápai tizedlajstromok szolgáltatják.¹ Az összeírás szerint KALOACH azaz GALVÁCS Mindenszentek tiszteletére épült egyházának papja 8-10 garas pápai tizedet fizetett.

A néveredet. Névmagyarázatok

A község nevének pontos jelentését nem ismerjük. A pápai tizedlajstromok KALOACH, BOLONACH illetve BOACH néven említik.

Okleveleinkben KALVACH² néven fordul elő. A XVI. századi majd a későbbi iratokon GALWACZ, GALWACH, GJALUNOCZ, HALVATT, GALVATS olvasható. Borovszky Samu az „egykor változatos múltú GALVÁCS³ puszta” nevét az ó-szláv glova (fej) szóval hozza összefüggésbe.

Klein Gáspár azonban kétségbe vonja a borsodi helynevek⁴ nagy részének szláv eredeztetését - így Galvácsét is. Szerinte, ha éltek is szlávok a megye területén, az nagyon rövid ideig lehetett. Emlék is alig maradt róluk. A községre vonatkozó névmagyarázattal azonban Ő nem szolgál.

A Földrajzi nevek⁵ etimológiai szótárának a községgel kapcsolatos szócikke így magyarázza a falu nevének eredetét: „*Valószínűleg puszta személynévből keletkezett magyar névadással. Az alapjául szolgáló személynév a szláv nyelvekből származtatható. Vö.: szerb-horvát GLAVACIC családnév. Cseh Hlavác családnév (tulajdonképpen 'nagy fejű ember') ... vagy az ukrán GOLOVACS helynév.*”

Vidinszky Emőke⁶ 1994-ben megjelent dolgozatában megpróbálja rendszerezni Borsod-Abaúj-Zemplén megye helységneveit. Galvácsot a személynévből eredeztetett helységnevek csoportjába sorolja.

A MEGTELEPEDÉS

Az „öslakosság” letelepedése - valószínűleg - a község, mára kialakult helyétől különböző, más határrészében történhetett. A jelenlegi - a falu középső részén fakadó „három bővizű forrás” vidéke - minden bizonnyal a harmadik helye. A mostani, de az előző megtelepedésekre is (Korpafalu, Felső Galvács) igaz, hogy a 12-13. századi legfőbb megtelepedési elvek szerint történt a helyválasztás: dombok között, víz (patak) mellett.

A falu középső részén fakadó forrásokról a későbbiekben a - mai napig is használatos - „**Hármas-kút**” elnevezés született. A belső részekhez közeli határban egyébként 3 másik forrás található: Az ún. **Tapolca** (vagy Tapóca) a temető felett, a **Téglaszínben** - az Abod felé vezető út mentén. (Erre telepítették az 1980-as években a község vízellátását biztosító törpevízművet.) A harmadik pedig a Szendrő felé vezető út Malom úti torkolatánál, a **Kabluk (Kadlup) kútnál**. A **Meszési-árok**nál, a **Bacso-völgyben** ugyancsak további források törnek a felszínre.

A patak medre, a bővizű források, az erdővel szegélyezett lankás dombok közötti völgy ideális helynek bizonyult a megtelepedésre.

A Verbéna patak mentén 3, a vízre merőleges teleksor alakult ki.⁷ Eleinte a kétoldalt húzódó teleksor között mintegy 50-150 m volt a távolság. A patak menti teret legelőnek, rétnak, kertnek használták. A középső teleksor kis házhelyei - valószínűleg - a legfiatalabbak. Felosztásuk az úrbérrendezés időszakára tehető. A rendezés ugyanis igyekezett megakadályozni a telekaprózódást. Ugyanakkor a beltelkek nagyságának változatlansága mellett a földesúr zsellérsztátusú, apró házhelyeket méretett ki az újonnan érkezőknek. Ezekhez azonban nem kapcsolódott sem szántó, sem kert. A későbbiekben az ezen a részen elpusztult házak helyét a község magának tartotta fenn. Tekintettel arra, hogy ez a terület a falu középső részét jelentette, itt építették fel a templomot és az iskolát.

A község pusztulásával és újjáépítésével kapcsolatos hagyományok

A **Korpafalu** és **Felső Galvács** elnevezések mellett a XVI-XVII.-századi iratokon még további megkülönböztetéseket is találunk.⁸ **Alsó Galvács**, **Belső-** illetve **Külső Galvács**, de **Kis-** és **Nagy Galvács** is olvasható. Nem valószínű, hogy ezek az elnevezések különálló településeket jelentettek. Sokkal inkább a község történetének egy-egy fejezetéről tanúskodhatnak.

A „hagyomány-ismerők” egyik része szerint az „öslakosság” megtelepedése a Balázs-tó melletti domboldalban, az ún. Korpafalu helyén történt. A Korpafalu - az Árpád-kori templomával együtt - a törökdúlás idején pusztult el. A törökök teljesen felégették és nem maradt utána más, csak korpa.

A törökök egyébként többször meglátogatták a szendrői végvárat és környékét - így az alig 4-5 km-re fekvő Galvácsot is.⁹ Egy ilyen „látogatás” alkalmával sikertelenül próbálkoztak a község elfoglalásával. A galvácsiak ugyanis a Balázs-tó vizét a szendrői oldalon töltéssel felduzzasztották. (Az urbáriális térképen a tónál tényleg szerepel egy ún. „töltés” megjelölés.) A Szendrő felől érkező törökök megjelenésére egy Bodnár nevezetű ember (talán innen a Bodnár rét elnevezés?) átvágta a töltést. A hömpölygő vízáradattól megriadt törökök „eltakarodtak” a település alól. Ezúttal megmenekült a falu.

A további próbálkozásoknak azonban már nem tudott ellenállni. Lakosai elmenekültek, más részüket talán a török hurcolta el. A menekülők a „nagy domb” mögött a Felső Galvácsi réteken, a Rakacza patak mentén találtak új otthonra. Innen viszont a patak gyakori áradása készítette újabb helyváltásra Őket.

Feltételezések szerint a Korpafalu temetője a ma „Szabó-part” néven ismert dombon volt. A 60-as években történt útrendezéskor csontmaradványok kerültek innen a felszínre. A domb - valószínűleg - további csontokat (esetleg sírokat?) rejthet. - Vajon őseink álmodják itt örök álmukat? Egy régészeti feltárás erre bizonyítékul szolgálna.

A „hagyományőrzők” másik része¹⁰ viszont úgy tudja, hogy a Felső Galvácsra érkeztek az első telepesek. Felső Galvácsot - szerintük - a tatárok pusztították el illetve készítették menekülésre a lakosokat. Az Aggteleki barlang nyújtotta? biztonság után a visszatérő 8 család a Korpafaluban építette fel új otthonát.

Egy ugyancsak a törökökkel kapcsolatos történet szerint a szendrői vár elfoglalására érkezett törökök a Balázs-tó mellett ütöttek tábor. A várbeliek azonban az éj leple alatt megtámadták a szekerekkel körülvárt tábor és felgyújtották. Az összecsapásnak rengeteg török áldozata volt, akiket itt temettek el. Az állítólagos „tömegsír” a mostani Fehér-híd és a Balázs-tó között egy földhalom jelezte. Ezt a „halmot” az 1800-as évek vége felé az akkori földesúr egyengettetten el.

A fenti „történetekkel” kapcsolatos írásos utalást, dokumentumokat nem találtam. Galvács történetének ez az időszaka - sajnos - továbbra is a történelem homályában marad.

Visszatérve azonban az ország illetve a vármegye történetéhez, tudjuk: az 1200-as évek közepén tatárok pusztították végig az országot. A borzasztó dúlást a vármegye egész területén nem kerülhette ki emberlakta hely, amely az útjukba esett.

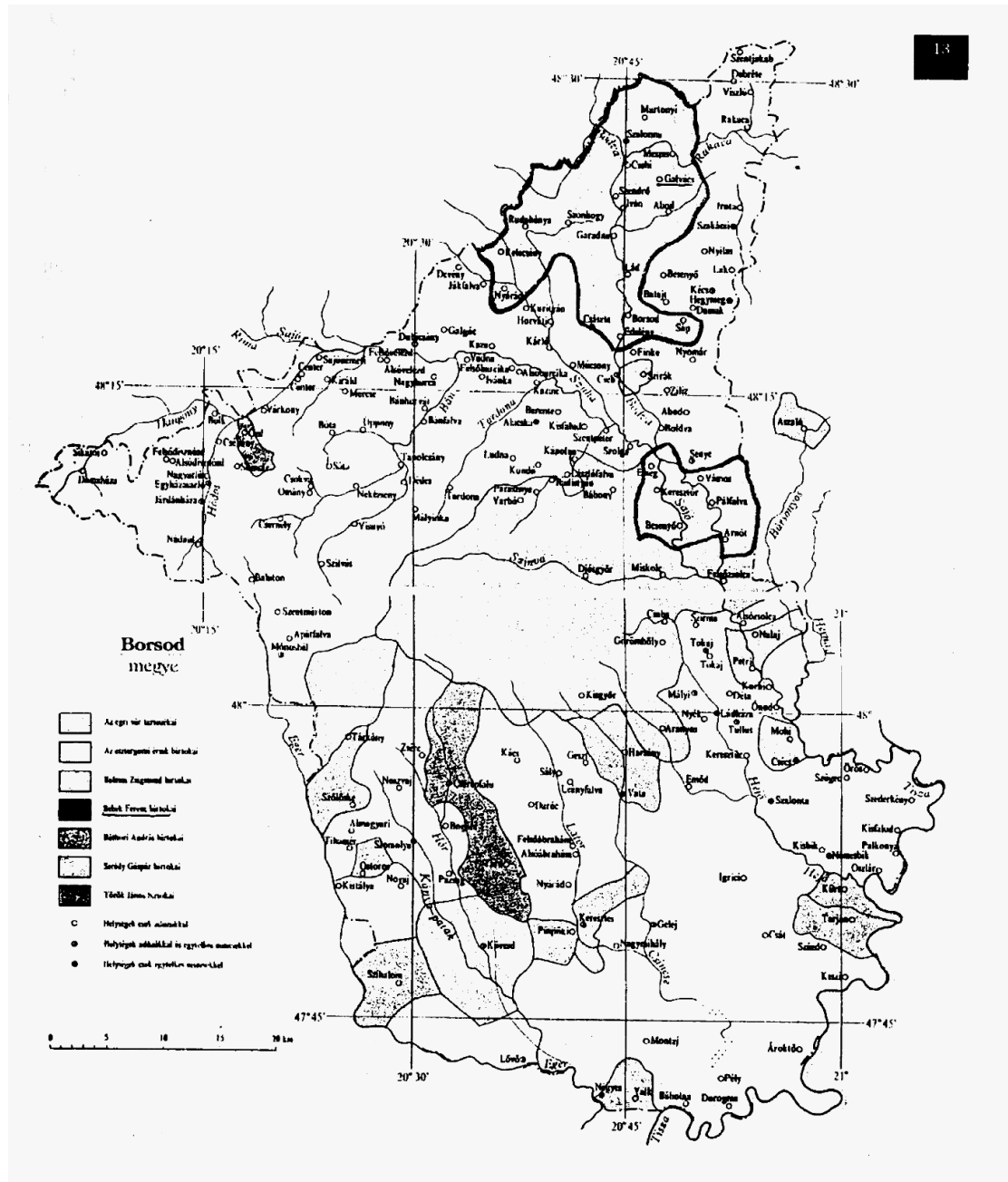
Nem tudjuk, a község megélte-e és ha igen, akkor hogyan élte túl ezt az időszakot. Az 1300-as évek első felében - mint láttuk - virágzó település képét mutatja.

A tatárjárást követően IV. Béla király (akit „országépítőnek” is neveznek) újranevesítette a falvakat, az ország védelmi rendszerének megerősítésére pedig kővárak építését rendelte el. Ekkor épül a közeli Szendrő vára, az Ó vagy alsó vár is.

GALVÁCS A BEBEK-CSALÁD BIRTOKA

A XIV. század első felében a Felvidék jó részét az *Ákos-nembéli Bebek-család*¹¹ birtokolja. Egyik ősi fészük *Krasznahorka*, Borsod vármegyei birtokaik központja pedig *Szendrő* illetve a szendrői vár.

A család feje Bebek István országbíró. György fia pedig királyi tárnokmester. A család tagjai közel két évszázadon keresztül az ún. alsóvárban laktak. A felsővárat - valószínűleg - Bebek György építteti fel az 1500-as évek elején a falu feletti meredek hegyre.

A család hatalmának további biztosítására, *1538-ban*, már *Bebek Ferenc*¹² kéri az iktató levelet Szapolyai János királytól. A levél szerint Ő gyakorolja a földesúri jogokat: Szendrő egész várában, a környező városok és falvak birtokain.

Nem tudjuk, ennek előtte Galvács Bebek birtok volt-e. De az 1544. évi adólajstromokban a falu már nekik adózik.

Galwacz-on (azaz Galvácson) 6 portát írtak össze. (A porta itt adóegységet jelent és nem azonos a jobbágytelkekkel!) 2 jobbágytelek állt pusztán és 3 urasági szolgálatban álló személy szolgált a faluban. Az adójegyzék 1 adófizetés alól mentesített személyről is említést tesz. Ki volt ő: birtoktalan nemes, bérlő vagy pásztor? - nem jelölik.

Bebek Ferenc borsod vármegyei birtokán, amelyhez 23 helység tartozott, 190 portát írtak össze. A megye 36 szolgálatvállalója (servitores) közül 24-en 3 nagybirtokos földjén éltek. Legnagyobb számban, 15-en Bebeknél. Amint láttuk, ezek közül is egy Galvácson.

A család minden tagja a nemzeti érzésű Szapolyai család híve volt a Habsburg-uralkodókkal szemben. Ferenc, Szapolyai halála után annak özvegye, Izabella királyasszony mellett is hűségesen kitartott. A Habsburg-ház mindezt nem nézte jó szemmel. I. Ferdinánd 1545-ben meg is kísérli a Bebek-birtokok elvételét, a család hatalmának megtörését. Az udvar által indított ostrom azonban sikertelen maradt.

Miután Ferenc meghal, a család utolsó férfisarja, Bebek György örökli a birtokot. Ő is hűséges szolgája marad Szapolyai János király fiának, az ellenkirály János Zsigmondnak. I. Miksa, aki Ferdinándot követte a bécsi trónon, azt szeretne volna, hogy a török támadások visszaverésére oly fontos Szendrői végvár az ő kezébe kerüljön. Természetesen az is aggasztotta, hogy az ellenkirálynak Felső-Magyarországon ilyen hatalmas támasza van. Ezért a császár megbízta egyik tábornokát, **Schwendi Lázárt**, hogy ostrommal vegye be Szendrő várát.

Schwendi 1566 tavaszán végül is elfoglalja a várat és német őrséggel látja el. A várórség kapitánya egyelőre magyar ember maradt: Zoltay István, de az udvarbírák (provisorok) már németek lettek.

Szendrő ettől az időtől kezdve tehát királyi birtok. A végvár fenntartására a Szepesi Kamara a szomszédos falvak jövedelmeit rendelte ki. (**Galvács, Meszes, Csehi, Martonyi, Szalonna** és **Szendrőlád** lakossága igyekszik a kívánalmaknak eleget tenni. Cserébe azt remélve, hogy az egyre fokozódó török támadásoktól, rablásoktól a végvár katonasága majd megoltalmazza őket.)

A TÖRÖK TÁMADÁSOK

Az 1550 körüli években mindinkább fenyegetővé vált a török veszedelem a vármegye egész területén. A törökök „szorgalmasan” pusztították a környező településeket. Hódításukat azonban nagyban akadályozta a Szendrői vár.

1539. december 21-én Verancsics Antal egri püspök panaszkodik a budai basának, hogy a füleki törökök Bebek György birtokait pusztítják. Zsákmányszerző akcióikkal állandó nyugtalanságban tartják a környék lakosságát. A szendrői végvár elfoglalására ugyancsak a füleki bég csapatai tesznek kísérletet. Előbb 1561-ben majd 62-ben. Miután a várat bevenni nem tudták, bosszúból a környező falvakat felperzselték és három falu lakosságát elhajtották.

1567-ben egy újabb támadás alkalmával Kassa, Regéc, Eger, Szendrő környékéről mintegy 19 ezer embert hurcoltak el.

1599-ben a törökök által segítségül hívott tatárok dúlták fel a vármegye területét. A törökök, de még inkább a tatárok elleni félelem a vármegye északi részéből dél felé hajtotta az embereket. Ez a dél felé való özönlés már olyan nagy volt, hogy Miskolc környékén már egész tábor létesült. A menekülők jószágai már nem csak a réteket, de a szántóföldeket is legelték. Az 1616. május 18-án Szendrőben tartott vármegyei közgyűlésen Enyingi Török István földesúr javaslatára „12 forint büntetés terhe mellett mindenkit eltiltottak Miskolc pusztas város földjének használatától.”

A vármegyében ebben az időben egyébként 780 üresen álló ház volt és csak 489 parasztházban éltek emberek. Ekkor néptelenedett el a Szend-rőtől északkeletre fekvő Rakaca völgye is. Az eltávozott magyar lakosság helyébe aztán északról szlovákok és ukránok telepedtek le.

A szendrői végvártól alig 4-5 km-re fekvő Galvács többször is keresztezhette a török hadak útját. Pusztulásáról megbízható adataink nincsenek. Az viszont tudjuk, hogy az 1576-os adóösszeírók Galvácsot az elpusztult falvak sorában jegyzik

Teljesen néptelen azonban mégsem lehetett. Ezévi dézsmakötelezettségüket az alábbiakban teljesítették:¹⁴

Kachiar Miklós bíró feltételezhetően mentes volt az adó alól, hiszen az ő neve mellett nem szerepel a dézsma.

	búza		tavaszi	
	kalangya*	kéve	kalangya	kéve
Danko János	2,5	12	-	8
Lemanth Mihály	0,5	2	-	-
Karchiar István	2,0	14	-	-
Danko Demeter	5,5	3	-	-
Összesen:	11,5	1	-	8

*1 kalangya = 30 kéve

A környező települések közül sokan behódoltak a töröknek. Úgy tűnik, Galvács nem volt hódoltsági falu. A töröknek adózók lajstromában legalábbis nem találjuk.

Az 1600-as évek elején a megmaradt vagy inkább újjáépített és újranépesült községi lakosok többször folyamodtak oltalomért a mindenkori szendrői várkapitányhoz. Ugyanakkor élesen tiltakoznak is a szendrői várórség túlkapásai miatt. Különösen érthető ez a tiltakozás, ha számításba vesszük azt a tényt, hogy a szendrői „végesház” (azaz végvár) befogadta a környező települések nemeseit. Itt állomásozott a német várórség. A város, a várnép élelmezése nem kis gondot jelentett. A vár fenntartására kirendelt községek lakosainak - így a galvácsi jobbágyoknak is - meg kellett termelni a saját fenntartásukra való élelmet, ugyanakkor el kellett látni a várbelieket is. Mindezt a török támadások közepette.

A FALU XVI.-XVII. SZÁZADI BIRTOKOSAI A POLITIKAI VISZONYOK FÜGGVÉNYÉBEN

A falu pusztulásáról, újjáépítésének idejéről, a pusztán álló birtokok tulajdonosairól kevés ismeretünk van. Az egyes határrészek tulajdonosai valószínűleg egymásnak zálogosíthatták el birtokaikat. Egyik birtokosa Turbe-reki Gergely Dósa Tamásnak juttatott így birtokrészeket. Turberek és neje, Kurthy (Kürti) Erzsébet más részeket pedig a nagy birtokszerző Sennyei Péternek, Borsod Vármegye alispánjának adott zálogba.

A **Kürtiek** azonban - akik a szomszédos CSEHI pusztán is birtokoltak területeket - továbbra is megmaradtak Galvács egyes részeinek birtokában.¹⁵ Két **Kürti** fivér, **György** és **Ferenc, 1624-ben** így rendelkeznek a galvácsi birtokaik felosztásáról:

„Ez helyett vagyon Galvátsban az Rét fűzfának felől az falu hely felől Kurthij (Kürti) György uramé éppen, azonkívül a meszesi felé való völgyben az mely Rétek vagynak azt parasztbírák által Csehi és Meszesi bírák által osztassék kétfelé, szabad legyen Kurthij (Kürti) Ferencz uramnak választani melyiket legyen.

Ugyanezen Galvácsi határban az Király Kúttya felé az mely ezen Rétek vagynak Köz akarattól használtassék és egyaránt oszollyon, az széna hasonlóképpen, az többi mind köz.”

Amikor Sennyei, a vármegyei alispán meghal, özvegyét Császtai Magdolnát, Roskoványi László szendrői alkapitány veszi feleségül. Ekkor Ros-koványi kézre is kerül a birtokból. De Bedeghi Nyári Miklóst is a birtokosai között találjuk.

A bécsi udvar nem nagyon lehetett elégedett azzal a jövedelemmel, amelyet a szendrői várhoz tartozó birtokai hajtottak. Feltételezhetően ezért kapott mohón az 1632-ben kinevezett új szendrői főkapitány, Keresszegi Csáky István ajánlatán: 16.000 rénes forintért zálogba kéri a királytól a szendrői vár fenntartására kirendelt birtokokat.

Az alku 1633. Augusztus 25-én megkötött. Ennek értelmében II. Ferdinánd király mindazon Szendrő várához tartozó javakat, amelyek a szepesi kamara igazgatása alatt álltak: Szendrő városával, az ahhoz tartozó falvakkal, birtokokkal, malmokkal együtt a fenti összegért inscribálta Csáky Istvánnak. Csáky a zálogösszeg lefizetésén túl még 800 rénes forint évi census lefizetésére is kötelezte magát. - A vár nem volt belefoglalva az egyezésbe, az továbbra is királyi birtok maradt. Maga az adomány is csak arra az időre szólt, amíg Csáky hivatalában marad.

Gróf Csáky István tehát ettől az időtől fogva a szendrői uradalom - és egyben Galvács - földesura lett.

1639-ben új főkapitány került a vár élére. 1641. március 2-án vele már III. Ferdinánd király lép egyezésre. **Jeszeniczei és Budetini Szunyogh Gáspár** szintén megkapta azokat a birtokokat, amelyeket Csáky élvezett. A földesúri jogokat tehát már ő gyakorolta Galvácson.

Az 1640-es években Szendrő várát többször megostromolták. Maga az erdélyi fejedelem I. Rákóczi György is elfoglalta. A császári csapatok azonban hamarosan a vár feladására kényszerítették. Mindeközben a törökök szinte évente összemérték kardjukat a szendrői vitézekkel.

E zavaros időket lezáró linzi békekötésben (1645. December 16-án) Borsod vármegye Szendrő, Ónod és Diós-Győr kivételével a török birodalomhoz került.

Szendrő, a bécsi udvar számára stratégiaileg is oly fontos végvár majdhogynem romokban hevert. A bécsi udvar erélyes kezekbe kívánta letenni a vár sorsát. Ezért az újjáépítés megszervezésére a felső-magyarországi részek főkapitányát, Wesselényi Ferencet szemelte ki. Wesselényi királyhű embernek számított, így neki is felajánlották azokat a javakat, amelyek legutóbb Szunyoghi Gáspárnak voltak zálogba bocsátva. Wesselényi 1646. június 12-én fizeti ki a 12.000 forint zálogösszeget. A későbbiekben már mint nádor, feleségével Széchy Máriával együtt többször megújítják az uradalom adás-vételi szerződését.

Előbb 1652-ben, amikor Wesselényi további 9528 forintot fizet a szendrői javakért és a király azokat reá ruhazza fiúági örökösödési joggal. Női ágra ellenben megváltási joggal. A felső vár és az erősség továbbra is a király rendelkezésére marad.

A főkapitányi tisztség Wesselényi fiaira száll, ha azok alkalmasak lesznek a tisztségre. - Az uradalom visszaváltási jogát azonban a király fenntartotta magának.

Az utóbb 1659. május 25-én már I. Lipóttal kötött egyezség együtt említi Wesselényi Gömör vármegyei és Szendrői uradalmát. Az iktató parancs szerint a király 152.238 forintért eladja az egész szendrői alsó - vagy óvárat, a Szendrő városában lévő mészárszékkal, hídvámmal és korcsmával együtt, valamint a Bódva folyón lévő 2 malommal. Továbbá Rudabánya, Csehi, Visnyó, Zserc, Abod falvakkal, Kurittyán és Kanizsa pusztákkal, úgyszintén Galvács népes pusztával együtt.

Az ország politikai viszonyait elemezve megállapíthatjuk, hogy az 1600-as évek második felétől kezdve még a török veszedelemnél is nagyobb csapás fenyegette hazánkat. I. Lipót ugyanis az ország védelmének ürügyén újabb, nagyszámú német katonasággal töltötte meg a várakat. Ezek az idegen zsoldosok aztán hallatlan kegyetlenséggel zsarolták, gyötörték a népet. Amíg a törökök szíve esdő szóra olykor-olykor megesett a szegénység nyomorán, addig a német zsoldosok valósággal kiszipolyozták a lakosság véréit.

Borsod vármegye 1660 tavaszán újfent tiltakozni kényszerül a német katonaság behozatala ellen. Erélyesen követeli, hogy a bentlévő katonákat vigyék ki, hiszen teljes pusztulásra jut. A tiltakozás ellenére Wesselényi nádor mégis azt javasolja (1662. január 28-án), hogy a német katonaság téli szállását oldja meg a vármegye.

Az indulatokat tovább szítják az elharapódzó politikai és egyéb visszaélések, a török és német katonaság garázdálkodásai, a bécsi udvar magyarelles intézkedései. Érthető tehát, hogy Borsod vármegye és az egész Felvidék készséggel csatlakozik ahhoz az összeesküvéshez, amelynek fejévé végül is sikerül megnyerni Wesselényi Ferencet. Igaz ugyan, hogy a nádor időközben (1667-ben) meghal, felesége Széchy Mária azonban kezében tartja az összeesküvés szálait. Am árulás következtében az összeesküvés a bécsi udvar tudomására jut.

Széchy Mária attól vezérelve, hogy megmentheti birtokait - többek között azt a szendrői uradalmat, amelyet 22.000 forintért Zrínyi Miklós horvát bánnak zálogosított el 1667-táján -, kiszolgáltatja az összeesküvők neveit. A birtokelkobzástól azonban ez sem menthette meg. Szendrő vára - és a hozzátartozó uradalom - így ismét királyi birtok lett és továbbra is német őrőség állomásozott benne.

GALVÁCS RÉGI-ÚJ BIRTOKOSAI: A CSÁKYAK

Amint azt az előzőekben láttuk, Csáky István szendrői főkapitány 1633-tól-1639-ig, inscriptionális jogon már birtokolta a szendrői uradalmat. Fia - ezidőtájt már idős - **gróf Csáky István** országbíró, aki gyermekkorában igen megszerethette Szendrő „kies” vidékét, ugyancsak megalkudott I. Lipót királlyal a szendrői uradalomra.

Az egyezség értelmében a király megkapta a gróf felvidéki, szomolnoki rézbányája felét. Továbbá Szomolnok, Stósz, Svedlér városok felét. E birtokok fejében a király adományba adta Csáky grófnak Szendrőt s a hozzá tartozó javakat.

A szerződést 1690. Március 21-én kötötték, Ezek szerint tehát Galvács újra a Csákyak birtoka lett és az is maradt a XIX. század közepéig.

A község történetében minden bizonnyal ez az időszak az, amelyben töretlen fejlődésről szólhatunk: újranevesül, gazdaságilag megerősödik.

A szlovákok (tótok) vármegyei beszivárgásáról már a XVI. Századtól kezdve vannak adataink. Legfőképpen azonban a Rákóczi szabadságharc idején (1704-11) vándorolnak be, tömegesen elárasztva a vármegye különböző településeit. Kisebb számú rutén csoportok megtelepedése is erre az időre tehető. A vármegyei népességi adatokat tekintve 1736-ban egyébként alig volt falu, város pedig egy sem, ahol szláv telepéseket ne lehetett volna találni.

Galvácsra történő betelepülésükről - sajnos - ezideig nincsenek pontos adataink. Az 1746-os Canonica visitáció¹⁶ *Galvács földesuraként gróf Csáky Antalt* jegyzi. Lakosairól azt írja, hogy szlávok. Vallásukra nézve pedig katolikusok. 36 római katolikust vesz számba és 24 áldozó kor alatt lévő gyermeket. A görög katolikus felnőttek száma 37. Nekik pedig 25, fenti korú gyermekről van tudomásuk. A görög katolikusokról, megjegyzi, hogy - a szomszédos - Abodra járnak templomba és „az odavaló praesbiter mindkét részről, kap valamit.”

Közel egy évszázad múlva, **1864-ben, Podhradzsky Lajos** a község jegyzője¹⁷ a helységnevek összeírása kapcsán az alábbiakról „tudósít”:

„A helység.... elnevezését bizonyos GÁL Bacsótól vette, ki az alsó felső vidéki tót bratinaival ide telepedet, és azolta tót nyelven lakói beszélnek 's tótok szokásait maiglan követnek - lakadálmi, keresztelői 's halotti alkalmával.”

A betelepülés időpontjából azonban Ő sem említ semmit. Mindenesetre arról viszont már tudomásunk van, hogy a Mária Terézia szorgalmazta úrbéri szabályozáskor az „egykor nagymúltú Galvács”-on, a Csáky gróf birtokán kik is éltek és milyen kötelezettségekkel tartoztak földesuruknak. Mielőtt azonban erre rátérnénk, feltétlenül szólnunk kell arról a családról, amelynek tagjai hosszú időn keresztül meghatározó szerepet játszottak községünk, elődeink életében.

A KERES-SZEGHI gróf CSÁKY család nevét a legrégebbi oklevelekben latinul rendszerint de CHAK (és CHAAK)-nak írják.¹⁸ A név terjedelmes ősi nemzetséget jelöl. Törzse a hét vezér egyikének Elődnek (Eleud) fia, SZABOLCS. Ő építteti fel CHAK várát, amit SZABÁCS (ZABOCH) várának is neveztek. Ezt a várat 1046 táján szétdúlták ugyan, de a nemzetség több ágon is fennmaradt.

Az ország nem egy vármegyéjében voltak birtokaik. A nemzetség egyik ágának ismert személyisége MÁTÉ, aki III. András halála után a trónkövetelők viszálykodásaiban hallatta nevét.

Ebből a nemzetségből eredt POUSHA vagy POUS, aki 1238-ban erdélyi vajda volt. Az ő fia Csák, soproni főispán, kamarai gróf, tárnokmester. 1251 táján építteti fel Csáktornyt, Zala megyében.

Hiteles okiratokkal azonban csak a XIV. századtól bizonyítható és követhető nyomon a család története.

Az első elvitathatatlan törzse a családnak PYLISKEI LÁSZLÓ, aki a Szabolcs vármegyei Pyliske (PELESKE) helységéről írta magát. (1366-1424-ig élt.)

Fia, I. István 1386-ban szerzi a Bihar vármegyei Keresszeghi várat. (Az adományozó oklevélen „castrum Keresszegh” szerepel.)

I. Istvánnak 4 fia volt. A testvérek a Bereg vármegyei birtokaik egy részét elcserélik Zsigmond király Temes vármegyei birtokaira. (Csanád, Rév-Kanizsa, CSAK! vagy Csakóvár helységekre.)

A kőrösszegi és adorjáni Csáky család 15. századi nemesi címere

A címer leírása: dőlt vértnek kék mezejében egy levágott, vérző tatárfej szakálosan, bajuszosan; koponyáját prémes, vörös főveg fedi. Ugyanez látható a paizs fölötti sisak koronáján is.^{18/a}

A családfa I. Györggyel - I. István negyedik fiával - folytatódik. Neki hat gyermeke volt. Egyikük I. Ferenc, Hunyadi János szolgálatában állt. 1448-ban a székelyek és Bihar, Szathmár vármegye főispánja. Ő tartja keresztvíz alá MÁTYÁST, Magyarország későbbi királyát.

6 gyermeke közül I. Benedek örökíti tovább a nemzetséget. Az ő 5 gyermeke közül - számunkra - az az V. László érdekes, akinek I. Demeterként ismert fia és ennek leszármazottai majdan Galvács birtokosai is egyben.

I. Demetert VI. László fia követi. Neki egyetlen gyermeke volt: VII. István. István kapja Rudolf császártól Szád várát és Sáróst. (1605-ben hal meg.) 4 gyermeke közül a két fiú politikai pályája közismert: VII. László Magyarország bírója volt. Ő telepíti meg a Pálos szerzetesrendet Pápán, 1638-ban. Fia halálával ez az ág kihalt ugyan, de annál izgalmasabb testvérének **VIII. Istvánnak** az élete, aki 1603. május 3-án született Regete-Ruszkán. Kolos megye főispánjaként az erdélyi fejedelemnőnek, Branden-burgi Katának teszi a szépet. A fejedelemnő bukását követően Magyarországra jön és Szendrő várának főkapitánya lesz. 1632-ben adományt nyer a királytól Szádvárra és néhány évvel később - 1638-ban - a Szepes vármegyei örökös főkapitányságot is megszerzi a családja számára. 1644-ben királyi főtárnokmester lesz. Meghalt: 1662-ben.

Három neje volt. Forgách Éva, Forgách Zsigmond nádor leánya, Perényi Mária és Mindszenti Krisztina. Tőlük összesen 8 gyermeke született. Ezek egyike az a **X. István**, aki 1635-ben Forgách Évától született, és 1690-ben - országbíróként - ő vásárolja meg a királytól a szendrői uradalmat. X. István Szepesföld örökös ura, Bereg vármegye főispánja; császári-királyi belső tanácsos és kamarás, királyi komornok-mester; Szathmár várának és Felső-Magyarország hadainak főkapitánya, 1687-től országbíró. Elhunyt: 1699. december 4-én. Neki is mint apjának három felesége volt. 1. Lónyai Margit, előbb Telegdy Istvánné, 2. bribéri Melith Klára, 3. Barkóczy Mária. Tőlük összesen 25 gyermek született.

Melith Klárától született III. György, aki császári-királyi tábornok lett. Az ő fia **gróf Csáky János**, Szepes vármegye örökös és valóságos főispánja, 1765-ben koronaőr, majd országbíró: az úrbérrendezés idején (1770-1771) Galvács földesura.

A család a grófi rangot I. Ferdinánd óta viseli. Valószínűleg ő adományozhatta nekik 1560 táján.

AZ ÚRBÉRRENDEZÉS

Mária Terézia az 1764-65-ös pozsonyi országgyűlésen határozta el, hogy a parasztság helyzetét rendezni fogja. Állampolitikai célja az volt, hogy a földesúri kizsákmányolásnak határt szabjon és ezáltal a jobbágyoktól remélte biztosítani az állami adóbevételeket. Annál is inkább, mert a magyar földesurak az adózás terhéből semmit sem akartak átvállalni. Miután ez a fenti országgyűlésen újból nyilvánvalóvá vált, a királynő megtette a szükséges intézkedéseket. 1767-ben kiadta az ismert úrbéri pátensét, amellyel megkezdődtek a rendbeszedés előkészületei.

A jobbágyság - természetesen - nem akart semmiféle rendezést, minthogy minden ilyen szolgáltatás-szabályozáskor csak rosszabbul járt. Ezúttal is gyanakodva tekintett a lassan haladó, akadozó folyamatokra. Végül is 1771-ben Borsod megye egész területén - a galvácsi uradalmi birtokon is - megtörtént a szabályozás.

Az előkészületek során felmérték a jobbágyok számát, telkét és ezzel összefüggésben a határbéli szántókat, réteket. A felmérések elvégzésére a vármegye összeíró küldöttségeket menesztett a falvakba.

Galvácsra 1770. május 19-én érkezik meg az a kéttagú bizottság,¹⁹ amelynek Szöllösy Ferenc és Losonczy Károly voltak tagjai. A küldöttséget *Tóth Mihály a község bírója, Restyánszki János és Restyánszki Mihály hitesek fogadták.*

A 9 kérdés - és a 9 felelet

A bizottság - mindenekelőtt - 9 kérdésre vonatkozóan hallgatta meg a jobbágyokat. Másnap, azaz május 20-án, a községi előjáróság az aláírásával hitelesítette az írásba foglalt válaszokat. Ezek alapján az alábbi kép rajzolódik elénk:

A községnek jelenleg nincs urbárium, de emlékezetük szerint nem is volt. Régóta szokás szerint készpénzzel adóznak a földesúrnak. Mégpedig úgy, hogy minden házhelyes gazda a dézsmán és a robotok kívül még esztendőnként 1 rénes forintot és 30 krajcárt fizet.

A zsellérek csak gyalog szolgálnak és ők nem is tartoznak pénzbeli fizetséggel.

„Kész pénzbeli fizetésünk miként 's mikor hozattatott közinkbe, nem emlékezünk” - írják.

A robotról viszont megjegyzi, hogy: *„mint egy tizenhat esztendőktől fogvást a méltóságos urasságnak rendeléséből változott.”* Most 32 napot szolgálnak marhával, a zsellérek ugyanennyit gyalog. *„...melly napokban mind menetelünk, mind jövetelünk bé vétetődnek.”*

Hasznukról szólva azt állítják, hogy a határbéli tűzifát ingyen kapják. Épületfát - „czédula mellett” - szintén ingyen adta az uraság. Sőt a kidőlt fák elhordása sem volt tiltott. Marháik legeltetése a határbéli mezőkön történik.

Fogyatkozásaiknak viszont azt tartják, hogy szántóföldjeik soványak és vadvizesek. Ezért minden ősszel trágyázniuk kell. Szőlőhegyük nincs. Város sincs a közelükben „a honnét kézi munkával vagy más képen pénzt kereshetnénk magunknak.”

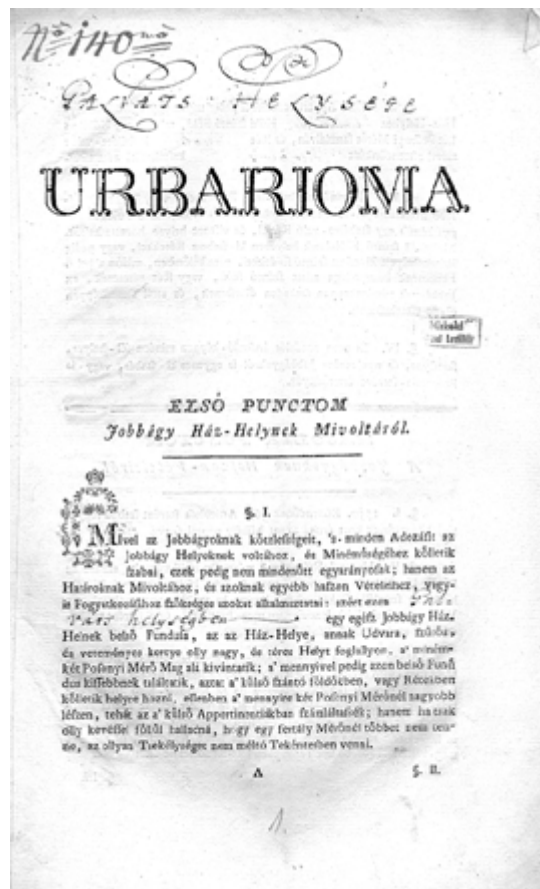
„Ház helyes lakosaink közt sem ház helyek, sem szántó földek, sem rétek egy aránt nitsenek fel osztva, azért egy aránt nem is bírunk, hanem ki többet, ki kevesebbet, a ki miként maga vagy eleje ortással szaporíthatta, azért közölünk ki 50, ki 40, ki 30, ki 26 posonyi mérőt 's kevesebbet az három nyomásban vethet el. Réttyek is kinek négy, kinek 5, kinek hat szekér széna terem, mellyeken ollykor sarjút is kaszálhat.”

Mindenféle „életükből”, méhrajokból, bárányokból kilencedet adnak a méltóságos uraságnak. Sőt minden egyes köpü méhrajt hat krajcárral megválthatnak.

Pusztá házhelyeik nincsenek. Magukra nézve azt vallják, hogy mindnyájan szabad elmene-
telűek.

„GALVÁTS HELYSÉG URBARIOMA”

Az urbárium 1771. február 22-án került bevezetésre Galvácson. 4 példányban készült. Ebből egy maradt a megyei levéltárban, egy a helytartótanácsához került, egyet őrzött a földesúr és végül egy példány a község előjáróságán, a bírónál volt megtalálható.

Az urbárium a falu határát 4. osztályúnak minősítette. A jobbágytelkek számát 14 1/4 úrbéri telekben rögzítette. Ezenkívül 4 úrbéri házas és 1 házatlan zsellért vettek nyilvántartásba. (A törvények ugyanis különbséget tettek jobbágyok és zsellérek között, de még a zselléreken belül is. A jobbágyok „birtokkal” bíró parasztok voltak. Zselléreknek viszont azokat a szegény embereket nevezték, akik a földesúr valamelyik jobbágyának házában szolgáltak. A földek művelésére nem voltak barmaik. Pénzért vagy természetbeni juttatásért dolgoztak. Később azonban a földesúrtól kaphattak házhelyeket is, amelyekre felépítközhettek. Ezekhez azonban továbbra sem járt külső telek. A jobbágyok azonban a zselléreket is magukkal egyformán akarták bevonni az adózásba. Erőfeszítéseiket „siker is koronázta”. A Sajó-Szent-Péteren 1623. augusztus 28-án megtartott congregáció ki is mondta, hogy a DICA - pénzek (adó) fizetésében a jobbágyok közé 3 zsellér fizessen annyit, amennyit 1 jobbágy fizet).

A 14 1/4 telket 27 urbéres telkes gazda bírta. Közülük 2 egytelkes, 24 gazda fél telkes, és az 1 gazda pedig negyed telekkel rendelkezett. A 4 úrbéri házas zsellér fejenként ugyancsak negyed-negyed belső telekkel (ún. házhellyel) bírt. Az 1 házatlan zsellér - valószínű - valamelyik jobbágy házában élt, illetve annak birtokán szolgált.

Az Urbarium 9 fejezetből állt és tételesen rendelkezett a földesúr és a jobbágyok viszonyáról.

Első „punctuma” a „**Jobbágy Ház-Helynek Mivoltáról**” ekként rendelkezik:

„§. I. Mivel a jobbágyoknak kötelességeit, 's- minden Adózását az Jobbágy Helyeknek voltához, és Minéménységéhez kölletik szabni, ezek pedig nem mindenütt egyarányosak; Hanem az Határoknak Mivoltához, és egyéb haszon Vételeihez, vagyis Fogyatozásához szükséges azokat alkalmaztatni: azért ezen GALVÁTS HELYSÉGBEN egy egész Jobbágy Ház-Helynek belső Fundusa, az az Ház-Helye, annak Udvara, Szuros/Szeres/, és veteményes ketye olly nagy, és téres Helyt foglallyon, a' minémű két Posonyi Mérő Mag alá kívántatik; a' mennyivel pedig azon belső FUNDUS kisebbnek találtatik, aztat a külső szántó földekben, vagy Rétekben kölletik helyre hozni, ellenben a' mennyire két Posonyi Mérőnél nagyobb lészen, tehát az a' külső Appertinentiákban számláltassék;

Hanem ha tsak illy kevéssel follul halladná, hogy egy fertály Mérőnél többet nem tenne, az ollyan Tsekélységet nem méltó Tekéntetben venni.”

A belső házhelyekhez tartozó szántókról, rétekről a **II.** §. így rendelkezik:

„Külső Appertinentiákból pedig ugyan egy egész Jobbágy Ház-Helyhez harminckét (32) Hóld szántóföld, minden egy Hóldban két (2) Posonyi Mérő számláltatván, és Rét nyolc (8) kaszálóra való; mivel esztendőnként kétszeris kaszáltatik, adassék.” - Tehát egy egész beltelekhez, (amely két posonyi mérőre való, 1 holdat tett ki), 32 hold szántóföld és 8 hold rét illetve kaszáló tartozott. Ez így összesen 41 hold. Ennyi tehát egy egész telkes gazda birtoka a 4. osztályú Galvátsi határban.

A 27 urbéres telkes gazda a **14 1/4 beltelek** után összesen **456 hold szántót** és **114 kaszás rétet (azaz holdat)** birtokolt. Ez mindösszesen **584 1/4 holdat tett ki**. Természetesen ehhez jött még a **4 úrbéri házas zsellér**, akiknek birtokában **2 hold beltelek** volt. Ezen kívül a község még közösen használt **6 hold rétet**. Az urbárium tehát a galvácsi jobbágyközösségnek **592 1/4 hold „saját birtok”** megművelését engedélyezte. A község területe ebben az időben kb. 3477 holdat tett ki. (Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a mai értelemben használatos hold nem azonos az akkor használatos kifejezéssel. A korabeli számítások szerint - és az még az egyes ország-részekben belül is változó volt - 1200 □-öllel számoltak. A galvátsi határ tekintetében az 1200 □-öles mértéket használták.)

Az erdő használatát a földesúr biztosította, úgymond „kegyelemből”.

Az urbárium lehetővé tette, hogy az irtással szaporított jobbágyföldeket a jobbágyok megválthatták a földesúrtól. Ez a szabályozás tehát előrelépést jelentett abban a tekintetben, hogy a jobbágyoknak már nem kellett félni az így szerzett földek erőszakos elvételétől.

A makkoltatás

A makkoltatás egészen a 20. század első feléig kizárólagos formája volt a disznók hizlalásának.²⁰ A disznók, amelyekre a kanászok vigyáztak, egész évben kijártak az erdőre, legelőre, a marhák után a szántóföldekre. Az év nagy részében esténként hazahajtották őket. Viszont szeptember közepétől december végéig kint „hálatták” a nyáját a legelőn.

A 16. században a földesurak már tilalmassá teszik a jó makkoltató erdőket. Eleinte a saját jobbágyaik a részükre kijelölt helyen és meghatározott időben ingyen makkoltathattak. Más falubéli jobbágyoktól azonban már tizedet szedett a földesúr.

A galvácsi erdők kiváló makkoltatási lehetőséget biztosítottak a helyieknek, de a környékbelieknek is. Ezért nem véletlen, hogy az urbárium részletesen szabályozza ezt a kérdést is. Minthogy - láttuk - az erdők kizárólag földesúri tulajdonban voltak, ezért ez számukra nagyon jó bevételi forrást jelentett. Az urbárium bevezetése Galvácon is megszüntette az ingyenes makkoltatást. Most már a helybeli jobbágyok is kötelesek voltak dézsmát fizetni. A szabályozás azonban lehetőséget teremtett arra is, hogy a „pusztabeli” erdőhasználatért a jobbágy és a földesúr közösen megállapodhatott.

A robot és az adózás

A robot és az adózás kérdése két szorosan összetartozó dolog - úgy is mondhatnánk - mint a két legfontosabb jobbágyi kötelezettség.

A szabályozás előtt - ahogy a kilencpontos kérdésekre adott válaszokból kitűnt - csak 32 nap robotot követelt a földesúr a galvácsi jobbágyoktól.

Az urbárium harmadik fejezetének 1. §.-a viszont már a robotterhek növekedéséről rendelkezik:

„Minden egész Helyes Jobbágy köteles lészen maga földes Urának minden Héttben egy Napot Nap-kelettül Nap-Nyugodtik (abban Szándékán Munkára-való Menetelét, a vissza jövetelét, 's az Etetésnek, és Halásnak időtájt), két marháival, maga szekerevel, szántáskor mindazonáltal négy marháival maga boronájával s ekéjével Urasságnak dolgozni tartozzék. Hogyha pedig valamely jobbágy négy igás marhának fogyatkozása miatt a szántást meg nem tehetné meg irt mód szerint; az olyan jobbágy mással összefogván egy napi szántást két napi munkával végezzen; mindazon által ezen terhes munkát minden szántáskor csak egyik tartozzék megtenni.

Hogyha pedig négy marha mellé egy személy elegendő nem volna, akkoron a jobbágy egyet ugyan olyat a mely minden munkára alkalmas legyen másikat pedig csak marha hajtásra valót tartozzék adni. Ezen két személy mindazonáltal különös kézimunkára ne fordított-hassék.”

Ezek szerint tehát egy egész telkes jobbágy évi marhás robotja 52 napot tett ki, amelyet azonban 104 napi kézimunkával is kiválthatott. Természetesen a fél illetve a negyed telkesek ennek arányában voltak szolgálatra kötelezve.

A szabályozás előtti adó, amely évi 1 forint 30 krajczárt tett ki, úgy tűnik, mintha csökkenést mutatna. Az urbárium ugyanis csak 1 forint évenkénti pénzadót ír elő. Ha azonban figyelembe vesszük a kilencedet, a dézsmát, és egyéb természetbeni juttatásokat, amiket a földesúr követelt, itt is a terhek növekedését tapasztaljuk.

Ezek után vizsgáljuk meg részletesen is, hogy a galvácsi jobbágyok és zsellérek személy szerint illetve birtokaik arányában milyen robot- és adóterheknek voltak kötelesek megfelelni.

Mart. Szephko és **Georg. Juhász** a két egésztelkes gazda 41-41 holdon gazdálkodott. Előírt robotjuk 52-52 nap marhás robot, vagy 104-104 nap kéziszolgálat. Esztendőbeli „árendájuk” (pénzbeli adójuk) 1-1 forint. Ezen kívül fejenként tartoztak még természetben adózni: 1 öly (öl) tűzrevaló fával - ez mai számítások szerint egy szekér fával egyenlő -, 6 font (font) fonással, 1 itze (icce) kifőzött vajjal, 2 kappannal, 2 csirkével és tizenkét tojással.

<i>Mich. Tóth</i>	<i>Mich. Trstyánszky</i>
<i>Andr. Busko</i>	<i>Petr. Orosz</i>
<i>Joan. Trstyánszky</i>	<i>Mart. Pásztor</i>
<i>Joan. Busko</i>	<i>Joan, Kocsis</i>
<i>Andr. Borosznják</i>	<i>Andr. Tóth</i>
<i>Paul Orosz</i>	<i>Mich. Orosz</i>
<i>Georg. Kolvega</i>	<i>Joan. Radoszi</i>
<i>Steph. Szaszvai</i>	<i>Paul Szabó</i>
<i>Steph. Beresznyak</i>	<i>Mich. Kolvega</i>
<i>Georg. Sekesztik</i>	<i>Joan. Pálinkás</i>
<i>Georg. Pálinkás</i>	<i>Andr. Juhász</i>
<i>Thom. Deák</i>	<i>Joan. Csontos</i>

Ők 24-en voltak a féltelkes gazdák. A fejenkénti 20 1/2 hold birtok fejében 26 nap marhás robottal vagy 52 napi kézi szolgálattal tartoztak. Pénzbeli adójuk ugyancsak 1 forint volt, és 1/2 öl tűzifával, 3 font fonással 1/2 icce vajjal, 1 kappannal 1 csirkével, valamint 6 tojással rótták le természetbeni adójukat.

Joan Ulicsnyi-nek, az egyetlen 1/4 telkes jobbágnak 10 1/4 holdat tett ki a birtoka. Az ő számára 13 marhás napot vagy 26 nap kézi szolgálatot írt elő az urbárium. Készpénzbeli adója neki is 1 forint volt. Természetben 1/4 öl tűzifát, 1 1/2 font fonást, 1/4 icce kifőzött vajat, 1/2 - 1/2 kappant és csirkét, valamint 3 tojást kellett még beszolgáltatni a földesúrnak.

A 27 ún. „szabad elmenetelű” jobbágy azonban minden további terméséből is köteles volt adózni a földesúrnak. Ez alól csak a kender és a len jelentett kivételt.

Joan. Zsupa

Lóber Bálint

Joan. Csordás

Ladis Tóth

a 4 1/4 telkes zsellér. Csak belső házhellyel rendelkeztek. Külső szántójuk, rétjük nem volt. Előírt robotjuk: 18 nap kézi szolgálat. Bár az évi 1 forint pénzbeli „árendát” nekik is fizetni kellett, de más természetbeni adózás nem terhelte őket.

S végül *Joan. Deák*, az egyetlen, házatlan zsellér 12 nap kézi szolgálattal róhatta le terhét.

Az adó befizetése két részletben történt. Egyik felét Szent György napra, a másik felét pedig Szent Mihály napra kellett letenni.

A kilenced (azaz a nona) adózása kapcsán meg kell említenünk azt a lehetőséget is, hogy a jobbágyok a termények illetve az állatok helyett pénzben is fizethettek. Érdekességként jegyzem meg az alábbi „átváltásokat”: egy bárány 4 krajczárral, egy gida 2 krajczárral, egy kas méhraj pedig 6 krajczárral volt kiváltható.

(A földesúr részére előnyösebb pénzbeli kifizetés (természetbeni adómegváltás) már mutatja azt a fejlődést, amikor is a terménygazdálkodást mindinkább a pénzgazdálkodás váltja fel. Ez az időszak a XVIII. század végére tehető.)

Csak a földesurat illette meg a halászás, vadászás, madarászás joga. Bár a kocsmárlás joga is az övé volt, azonban az urbárium 2. pontja az 1550. esztendő 36.-ik articulúsára hivatkozva Szent Mihály napjától karácsonyig engedélyezte a borkimérést a jobbágyoknak is.

A hatodik és hetedik pont a jobbágyok „el-tiltatott cselekedeteiről”, a szokásokról, a büntetésekről rendelkezik. Így például tiltva volt a fával való kereskedés. A robotra való meg nem jelenést tizenkét pálcával büntették.

A község feje: a bíró

Az urbárium kilencedik fejezete „az belső Rend-tartás”-ról szólva, a jobbágyközösség tisztviselőjének megválasztásáról illetve feladatairól intézkedik.

A község feladatait a saját tisztviselőivel végeztette. A község illetve a tisztviselők feje a bíró volt. A falusi bírókat a földesúr nevezte ki. Több földbirtokos esetén a földesurak közös megegyezéssel tettek bírót. Galvácson ilyen szempontból egyszerű volt a helyzet, hiszen itt csak Csáky gróf volt az egyedüli birtokos.

A bíró hivatala 1 évre szólt. Szent György napjától Szent György napjáig. A későbbiekben azonban a kinevezés helyett a választás elve érvényesült. A földesúr joga csak annyi maradt, hogy a községbeliekből megválasztott bírót megerősítette.

1657-ben úgy határozott a vármegye, hogy amely falvakban nemesek és jobbágyok laknak, felváltva legyen bíró. Ahol pedig igen szegényre, zsellérré vagy arra elégtelenre kerülne sor, „tartozzék a falu az olyan mellé hites embert is rendelni”.

A Mária Terézia által újraszabályozott bíróválasztásról az urbáriumban a következőket olvashatjuk: A bírói hivatalra az uraság három embert nevezzen. Ezek közül aztán a jobbágyok az uraság tisztjének jelenlétében egyet főbírónak válasszanak. A „hivatalát rosszul viselő bíró”-t a földesúr leválthatta, megbüntethette, vagy helyette másikat választhatott.

Possessio Galvács Classis 4ta

Kereszt és Vezeték Névük.	Jobbagy Kelynek				Látványos szolgálat szolgálat		In- ten- ciós.	Adózások.							Holt- No.	
	Belső		Külső		Munka- idő	Vég- idő		In- ten- ciós.	Adózások.							
	Kereszt	Vezeték	Kereszt	Vezeték					Adózások.							
									Kereszt	Vezeték	Kereszt	Vezeték	Kereszt	Vezeték		Kereszt
Kereszt és Vezeték Névük.	Jobbagy Kelynek				Látványos szolgálat szolgálat		In- ten- ciós.	Adózások.							Holt- No.	
	Belső		Külső		Munka- idő	Vég- idő		In- ten- ciós.	Adózások.							
	Kereszt	Vezeték	Kereszt	Vezeték					Adózások.							
									Kereszt	Vezeték	Kereszt	Vezeték	Kereszt	Vezeték		Kereszt
Szabad monetülük.	No.				Nap			Hoz.	Oly	Tunt	Szec	No.				
Exlt Classa Vahiana.																
1. Mart. Stephko	1	2	32	8	52	104	Munkások Szabad Kereszt és Vezeték	1	1	6	1	2	2	12		
2. Georg. Subász	1	2	32	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12		
3. Mich. Főrb	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
4. Mich. Fröstjányky	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
5. Andr. Buzsko	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
6. Petr. Oro-sz	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
7. Joan. Fröstjányky	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
8. Mart. Pászor	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
9. Joan. Buzsko	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
10. Joan. Kocsis	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
11. Andr. Borosnyaj	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
12. Andr. Főrb	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
13. Paul. Oro-sz	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
14. Mich. Oro-sz	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
15. Georg. Kolvaga	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
16. Joan. Radósi	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
17. Steph. Szász	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
18. Paul. Szabó	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
19. Steph. Borosnyaj	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
20. Mich. Kolvaga	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
21. Georg. Szász	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
22. Joan. Pálankó	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
23. Georg. Pálankó	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
24. Andr. Subász	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
25. Thom. Deák	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
26. Joan. Csontos	1/2	1	16	4	26	52		1	1/2	3	1/2	1	1	6		
27. Joan. Utiányi	1/4	1/2	8	2	13	26		1	1/4	1 1/2	1/4	1/2	1/2	2		

A főbíró mellé az esküdteket, az ún. 2 „hitest” a község már maga jelölhette és választhatta meg. Ugyanígy nótáriust (jegyzőt) is a közösség maga választhatott és elbocsátásáról is szabadon dönthetett.

Az 1770-es és 1780-as években keltezett iratokon az alábbi neveket találtam, akik bírói hivatalt viseltek:

- 1776.²¹ Timkó István főbíró
Restyánszki János és Csontos János hitesek
- 1780.²² Rescsanszky Mihály főbíró
Tott Mihály és Rescsanszky János hitesek
(Ezen a jegyzőkönyvön első ízben szerepel a község pecsétje.)

A pecsét leírása:^{22/a}

- a betű szerinti olvasata: GALVATSI.HELYSÉG PESETYE 1780
- Az emblémájának rövid leírása: eketalyiga, kormánylemezzel, ekevassal, csoroszlyával felszerelt ekével, fölötté az évszám.
- A nyomólap vésete: homorú, átmérője: 2,5x2,4 cm, alakja: ovális, anyaga: sárgaréz
- A pecsétnyomó lapjának anyaga: sárgaréz
- Nyelének anyaga és alakja: sárgaréz, nyolcszögletű átlukasztott
- Hossza: 5,5 cm

- 1782.²³ Csontos János főbíró
Tott Mihály és Timko Mihály hitesek
- 1783.²⁴ Timko Mihály főbíró
Csontos János és Rescsánszky Mihály hitesek
- 1784.²⁵ Pavlik János főbíró
Timko Mihály és Csontos János hitesek
- 1789.²⁶ Rescsánszky Mihály főbíró
Busko Jakab és Beresnyak Peter hitesek.

Az urbárium betartását minden évben ellenőrizték. A vármegye küldöttsége a szokásos évi körútja során a község jelenlétében kérdéseket tett fel a földesúr és a jobbágyok viszonyára vonatkozóan. Majd írásban is rögzítésre került az esetleges hiányosság vagy panasz.

Az 1776-os évben rögzített jegyzőkönyv az alábbiakat tartalmazza:

„Mi alább írt ezen Tekintetes Nemes Borsod Vármegyében lévő Galváts Helység Bírája é' lakosai recognoscálljuk, hogy az alább írt esztendőben és napon Fent említett Nemes Vármegyei Processuális Tiszt Uraimék jelen jelen létekből az 1774. és 1775. Esztendőbeli Exses-susok Investigációjára ki Jövén, az alább írt Kérdésekre azt Bíráknak és Lakosoknak Együttvaló Létekből Kérdést ttek úgy mint

- 1 = Annyi Számú Ház hely találtatik é az Helységben, amennyi az Urbariális Tabellákban Vagyon és általunk el olvastatot, és ha meg Kisebbül, mi okra Való nézve.*
- 2 = Azon Házhelyek után Való Földeket és Réteket a szerint bírjuké mi lakosok a mint az Urbáriumban rendelték, és nintsené azoknak fogyasztása Valakinek.*
- 3 = A Robot fizetés és egyéb Jobbágyi Kötelességeket a szerint Végzi és a Földes Uraság és Viteti Végbe a mint az Urbariális Tabellában Kinek Kinek ki tétetődött Vagy pedig más képesn egyezett meg az Földes Urasággal.*
- 4 = A legelő mező olly állapotban vagyoné, a mint az Urbárium bé' jövele előtt találtatott, és azóta, meg nem fogyotté. újabb fel szántások és irtások vagj egjéb el foglaltatások által.*
- 5 = Az Uraság Tisztyei Paróchus Uraimék Kántorok és Ispányok annyi számú marhát tartanaké a mint az Urbariálye conscriptioban meg határozatott.*
- 6 = Meg vannaké az Urbáriumnak bé jövelelek előtt a Kilencz Punctumokra meg tett feleletek az Urbariális Conscriptiók az Urbáriom a ahoz tartozandó Tabella Testimoneális és az el tiltott 15 Punctumok Szöllők és Ortások Conscriptója.*

Mellyek iránt hogy Semmi exessus Földes Uraink ellen való panaszunk semmiben nintsen mellyekre is ezen Saját kezünk Kereszt Vonásunkkal nevünk alá való írással és Petsétünkkel meg is erőssítetett levelünk adjuk.

Signát in Possessioné Galváts, 1776.

Galvátsi Fő Bíró Timko István keze X vonása (pecsét)

Hites Restyánszki János keze X vonása (pecsét)

Hites Csontos János keze X vonása (pecsét)

A jobbágyok sérelmükre jogorvoslatot a szolgálati út betartása mellett remélhettek. Az uraság döntését az úriszéknél illetve a vármegyénél lehetett megfellebbezni.

Az úriszék a földesuraság bírósága volt. Ez egyrészt fellebbviteli bírósága a községi bíróságnak, másrészt első fokú bírósága a jobbágyok magánjogi és büntetőjogi ügyeiben. Ide tartoztak természetesen a jobbágyok és a földesúr jogviszonyát szabályozó ügyek. Ezek közül is az egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb: az Urbárium megállapításai.

Nagyobb jelentőségű büntetőperekben azonban a vármegye ítélkezett.

Végezetül az úrbérrendezés kérdését röviden összefoglalva: Annak fejében, hogy a jobbágy a földesurától házat és földet kapott, általában a következő szolgálatot és fizetéseket kellett teljesítenie:

- Fizette a censust, amely a termények betakarítása után, tehát Szent Mihály napján volt esedékes.

- Megdolgozta a földesúr majorsági földjét, lekaszálta réjtjét, behordta szénáját.
- Csak akkor halászhatott, az erdőben fát akkor gyűjthetett, ha ezekre a földesúr engedélyt adott.
- Őszi, tavaszi vetéséből kilencedet adott a földesúrnak, tizedet a királynak.
- A réven és a hídon valamint a malomhasználatért fizette a vámot.
- A kocsmárlást is a földesúr maga szabta meg.
- Mindennemű szolgálattal tartozott, amit tőle a földesuraság megkövetelt.
- Karácsonykor köteles volt ajándékokkal kedveskedni urának.
- Ha viszont tilosban „tilalmasban” kapták, bírságpénzt fizetett.

Mindeme szolgálattal szemben semmi más joga nem volt, mint a szabadköltözködés. Ezt azonban a törvények és a vármegyei statutumok szerfelett megnehezítették.

Ha a földesúr szolgálatát a jobbágy megunta, vagy zaklatását tovább nem tűrhette, joga volt más földesúr szolgálatába szegődni. Természetesen mindezt csak akkor tehette meg, ha az előző urával szembeni kötelezettségeket eleget tett, adóságait kifizette.

Ezt nevezték a vármegyei protokollumok „jobbágybúcsúztatásnak”.

Ha viszont a jobbágy élete és munkája során mégis olyannyira meggazdagodott, hogy házat, amelyben lakott, pénzen megválthatta, ő maga szabaddá vált. Sőt megfelelő összeg ellennében armálist /nemesi levelet/ is válthatott a vármegyétől.

ÚTON A JOBBÁGYFELSZABADÍTÁS FELÉ

A Mária Terézia Urbarioma részletesen szabályozta tehát Galvácon is a telkiállomány használata-birtoklása után, a földesúrnak mint a föld tulajdonosának adandó jobbágyi szolgáltatásokat, a pénz-, munka- s terményjáradék összegét.²⁷

Nem foglalta magában azonban az állami adókat, bár ezeknek fontos alapja volt a telek.

Ugyancsak hiányzott belőle az egyházi tized, valamint a vármegyének kijáró ház adó is.

Másfelől azonban az úrbér szűkebb fogalom volt magánál az összes úrbéri szolgáltatásnál is, hiszen az irtásföldek egy részére telepített zselléreknek a földdarabkái - azaz a telken kívüli állomány - után adott „szolgalmányok” nem voltak úrbéri jellegűek.

Ezt a tényt azért is fontos rögzíteni, mert az 1848-as jobbágyfelszabadítás éppen ennek a telken kívüli állománynak a nagy részét továbbra is meghagyja a nagybirtokosok kezén. Teljes egészében csak az 1816 előtt keletkezett és a jobbágyok kezén maradt irtásföldeket engedték megváltani a parasztnak.

Korábban az úrbéres és az ugyancsak jobbágyi kézen levő telken kívüli állományt, valamint a majorsági földterület kiterjedését a szokás (usus) szabályozta, ami megengedte az egyes területek átalakulását. Az úrbéri rendelet viszont írásban rögzítette az allódium és a telek határát, aminek pontosan - az imént említett - jobbágyfelszabadítás szempontjából lesz nagy jelentősége.

Gazdasági és népszénelgi mutatók a XVIII-XIX. század fordulóján

A falvak nagy többségéhez hasonlóan Galvácon is az ún. háromnyomásos gazdálkodás uralta a földhasznosítás módját. Ez pedig feltételezte az őszi, tavaszi illetve az ugar területek évenkénti változását, forgását.

A nyomáskényszer megszabta ugyanis a szántóparcellákba vethető növényeket, a közösen használt ugar helyét, az éves forgási rendszert, sőt azt is előírta: hányszor és mikor kell szántani, aratni. Ez annál is inkább így volt, mert egy-egy gazda szántói nemcsak nyomásban, hanem azokon belül dülők szerint szétdarabolva, szerteszt heverték a falu határában. Ráadásul a parcellákat évenként újraosztották. Ez nemcsak növelte a közösség erejét, de hosszú időre meg is szilárdította a falusi földközösséget.

A nyomáskényszer elsősorban az állattartás érdekei kívánták meg. Fogalmazhatunk úgy is, hogy az állattenyésztéshez kellett alkalmazkodnia a növénytermesztésnek.

A gabonával bevetett nyomást védték (árok, kerítés) a legelő jószág kártételétől, ám aratás után egyszerre megnyílt előtte a tarló. Ha tehát valaki eltérő tenyészidejű növényt vetett volna (nem gabonafélét), akkor az állatok irgalmatlanul eltaposták volna.

A század eleji háborús időszak konjunktúrája a hasznot hozó gazdálkodásra fordítja a figyelmet.²⁹ Hirtelen megnő a szőlővel beültetett területek nagysága. A nagybirtoknak érdeke lett, hogy a haszon egyik jövedelmező forrása a bor, minél nagyobb mennyiségben álljon a rendelkezésére.

A szőlő- illetve bordézs mából - ingyen - kapott bort a kocsmájában egész évben jó pénzen mérheti.

Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy a parasztok számára is gazdaságosság válik a szőlőtelepítés, hiszen az új telepítések kedvezményt élveznek.

A galvácsi zsellérek ültetvényei közel azonosak a telkes gazdák területével. Az egyes szőlőparcellák gyakran gyümölcsfákkal tarkítottak. Ennek egyik oka nyilván az lehet, hogy a szőlő után dézsmát kell adni, a gyümölcs után viszont nem. Másrészt feltételezhető a föld kettős hasznosítása is.

A termelőeljárások, a munkaeszközök - ezidőtájt - szinte az egész országban azonosak. A parasztok a majorsági földeken is többnyire a saját munkaeszközeikkel dolgoznak. A metszőkés, a kapák mindenhol változatlanok. A korszerűbb eszközök elterjedése nehezen halad előre. Igaz sajtológók már sok helyen találhatóak, sőt a zúzógép vagy a fahengeres szőlőcsomoszó is használatos. A fejtéshez - a bőrcsővön kívül - már a jobban tisztítható szívócső is kezd elterjedni. Kis mennyiségben azonban a bort továbbra is lopóval - lopótökkel, bádoggal - veszik ki a hordóból.

A szőlőkultúra nagyon kezdetleges fokon áll. A borkészítés és tárolás megfelelő ismereteinek hiánya miatt megecetesednek a borok. Ennek okai - valószínűleg - a tisztátalan edények, a poshadt dongájú hordók. Megfelelő kezelés nélkül pedig az eltarthatóság sem biztosítható. Bár egyre többen földbevajt pincékben tárolják a borukat, eleinte a földesurak, de mind gyakrabban a jobbágyok is.

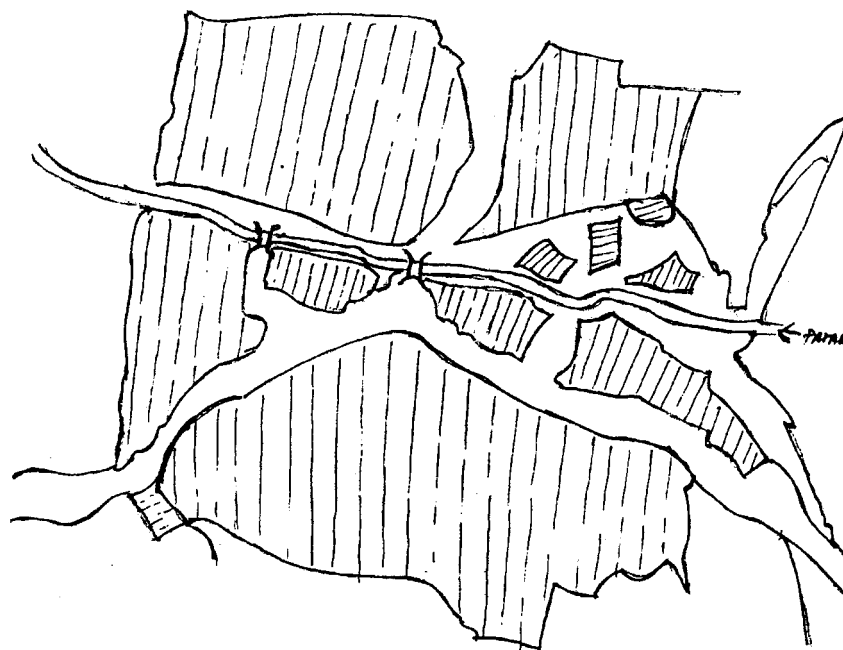
Galvácon a falu alsó részén lévő jobbágytelkek végén - ma *Cserjeként* ismert - sorjáznak a kis pincék. Ekkor születnek a földrajzi névként máig használatos „Pinczék” vagy „*Pinczék felett*” helymeghatározások. Csáky gróf a pincéjét a tisztai ház közelében, az ispán lak mögötti részen ásatja ki.

A másik fontos művelési ág a kendertermesztés is ekkor veszi kezdetét. A kender megjelenése mutatja a faluközösség háziipari tevékenységének erősödését, fejlődését. A kendertermesztés ugyanis alapja a szövésnek és a fonásnak. Ezekről a tevékenységekről pedig elmondhatjuk, hogy művészi színvonalon végzik a galvácsi lányok és asszonyok. Még a XX. század közepe táján is.

A község határát illetve a művelési ágak egymáshoz való arányát vizsgálva rögtön szembeötlik az erdő nagysága.³⁰ A határ 3338 holdjának csaknem 65%-át az erdő teszi ki.

Szántóterülete a három nyomásban kb. 800 hold. Ha ideszámítjuk az 52 hold szőlőt és a 20 hold kenderföldet, akkor is csak alig 26%-a az összterületnek. És itt együtt szerepel az úrbéri és a majorsági föld.

A rétek a 253 holddal ugyancsak csekélynek tűnnek. Ha viszont tekintetbe vesszük, hogy az állattartás szempontjából az ugar is fontos szerepet játszott, sőt a gyepes, ritkított erdőt legelőnek is használták, akkor ez az arány egészen más képet mutat. A belső telkek nagysága kb. 40 hold.³¹

A telkek felosztása: „29. fél urbáriális telek és 4 quartalista Extraurbáriális telek”. A Zsarnay Péter mérnök által 1808-ban készített határleíró térkép az alábbi számadatokat tartalmazza:

Intravillánus	48.979 □	-	40 3/4 hold	1200 □
Kenderföld	23.490 □	-	19 2/4 hold	90 □
Ugar nyomás	319.639 □	-	266 1/4 hold	139 □
Őszi nyomás	294.470 □	-	245 1/4 hold	170 □
Tavaszi nyomás	350.555 □	-	292 hold	155 □
Rétek	303.712 □	-	253 hold	112 □
Szőlő	62.267 □	-	51 3/4 hold	167 □
Erdő	2.602.698 □	-	2168 3/4 hold	198 □
Summa	4.005.810 □	-	3338 hold	210 □

A Fényes Elek³² által 1851-ben közölt adatok némi eltérést mutatnak az előbbiekhöz képest. Igaz ugyan, hogy kb. fél évszázad elteltével készültek, arányaiban mégis hasonlóak a területek. Az összterület kb. 500 holddal való csökkenését megmagyarázni nem tudjuk. (Feltételezhető azonban az is, hogy a mértékegységek nem következetes használata okozhatta az eltérést. Az országban ugyanis egyik helyen 1000 □-el, még más helyeken 1100 □-el, 1200 □-el, olykor 1300 □-el mérik a magyar holdat. Sőt az 1600-es bécsi vagy kataszteri holdat is keverik az előzőekkel.)

A beltelkek nagyságát 55 holdban adja meg. A szántóföldeknél 731 holdat hoz. A rét 284 hold. Az erdő pedig 1768 hold. Ő már a használaton kívüli területeket is jegyzi: 26 holdat említ. Nem hozza viszont a szőlőt, mint önálló művelési ágú területet. A negyedik osztálybeli földjéről azt írja, hogy „terméketlen sovány, a rétek meglehetősek”. Az úrbéres telkek számát 13-ban rögzíti.

A falu lakóházairól ellenben itt találunk először adatokat. 83 lakóházzal tud.

Lakosairól azt írja, hogy 291 római katolikus és 179 görög katolikus, 4 pedig zsidó vallású. Lélekszáma tehát 474.

Ez a szám némi csökkenést mutat az 1826-os³³ egyházi összeírás adataihoz képest. Ekkor ugyanis 394-en voltak a rómaiak, 135-en pedig a görögök. A zsidók száma 8 volt. Összesen 533-an voltak.

A közel negyedszázad alatt 100 fővel csökkent a rómaiak száma, ugyanakkor félszázzal emelkedett a görögöké. Nem ismeretes, hogy mi vezethetett e nagyarányú változásokhoz.

Továbbra is a népességadatok vizsgálatánál maradva: csak becsülni tudjuk az Urbárium bevezetése idején itt talált lakosok számát. A kb. 30 „családfővel” jegyzett tabella szerint 150-170 főre tehetjük. Ezt az adatot látszik alátámasztani a már említett 1746-os - canonica visitáció - is. Ott ugyanis 122 lélek szerepel.

Másfél évtizeddel az urbárium bevezetése után a lakosság létszáma már megkétszereződött. Az 1785³⁴-ös népszámlálási adatok 355 főt regisztrálnak.

Az egyre növekvő népesség - minden bizonnyal - a XIX. század első negyedében érthette el a legnagyobb számot. 1828-ban 1 ember híján 600-an éltek a községben.

A reform-országgyűlések határozatai a jobbágyság helyzetének javítására

A XIX. század elején végbement fellendülés (az árutermelés, a pénzgazdálkodás megjelenése, az élénkülő kereskedelmi tevékenység) fellazította a feudalizmus zártabb, kötöttebb formáját. Hamar megmutatkozott, hogy a feudalizmus rendszere ebben a formájában már nem tud keretet adni a fejlődésnek.

Az ország politikai viszonyai még inkább felerősítették ezeket a gazdasági folyamatokat. Az önállósulási törekvések, a reformkor gazdasági, szellemi pezsgése már előrevetítette a polgárosult, független Magyarország kialakulását.

Ha voltak is az egyes földesúri birtokokon helyi vonatkozású eltérések, a fennálló törvények, rendelkezések érvényessége valamint az azokkal való visszaélés nagyjából hasonló az egész országban. A földesúr igyekszik minden „jogszerű” és gyakori lehetőséget megragadni, hogy egyre több jobbágyföldet a saját kezelésébe vonjon. A rohamos népességyarapodás a jobbágytelkek aprózódásához vezet.

Az egy-egy telekrészen, töredéken egyre nehezebb az élet. Irtás útján már nemigen juthat a paraszt újabb művelhető területhez. Sokan zsellérsorsba jutnak, némileg „függetlenebb”, de még bonyolultabb létfeltételek közé.

A nagyfokú zselléresedés megakadályozása céljából az uradalmak általában akadályozzák az örökösödésben a telekaprózódást, s határt szabnak a telekrészeknek. A pénzzel kielégített örökösök a legtöbb esetben megrövidítve érzik magukat. Még a reform-országgyűlések is, elsősorban az állami és földesúri adók védelmében, fenntartják a telekmegosztás földesúri engedélyhez kötését.

A zsellérek a szűk beltelkeken, sokszor teljesen föld nélkül élnek. A kevés számú, jobb módú, olykor többtelkes jobbágyok pedig igyekeznek fiatal szolgákat alkalmazni. A jobbágyok szolgálkával nemcsak saját telkeiket műveltetik, de maguk helyett robotra is elküldik őket.

A földesúr és a jobbágyok viszonyának reformálásával az 1832-36. évi országgyűlés foglalkozik. Az 1826:VII.tc. 5. §-a lehetővé teszi, hogy a parasztek a földesurak beleegyezésével megszabott áron pénzben megválthassák az évi robotkötelezettséget. De a földesurak általában ragaszkodnak a többségében nem sokat érő robotmunkához.

Az örökváltásról - amikor a jobbágy úrbéri terheit és szolgáltatásait, azaz magát a jobbágytelket saját pénzen, meghatározott összeggel egyszer s mindenkorra megválthatja - az 1840. VII. tc. intézkedik. Ez azonban az örökváltást nem teszi lehetővé, hanem a földesúr és a jobbágy egyezkedésére bízta. Az örökváltással ugyanis a jobbágy megszabadulhat jobbágyi terheitől, a földesúr viszont pénzhez jut. A jobbágyok azonban a legtöbb esetben nem rendelkeznek a szükséges pénzzel a váltás összegének kifizetésére. Csak a tehetősebb paraszteknek adatik meg, hogy a függetlenséget elnyerhesse.

A válság olyannyira mélyül, hogy végül is 1848 tavaszán (az európai forradalmak hatására) a köznemesség vezetésével forradalomba csap át. Az 1848-as márciusi törvényhozás intézkedik a jobbágy felszabadításról, a független felelős magyar minisztérium létrehozásáról és a népképviselői országgyűlésről.

A márciusi törvényhozás végre felszámolja a hűbéri viszonyokat, felszabadítja a jobbágyokat, az úrbéres földeket szabad paraszti birtokká, tulajdonná változtatja. A földesurak kártalanítását teljes egészében az állam vállalja magára.

A törvényhozás megszünteti a papi tizedet, eltörli a nemesi adómentességet s kimondja a közteherviselést: hatályon kívül helyezi az ősiséget.

A paraszti milliók ezzel mentesülnek az úrbéri földek utáni robot-, törvény- és pénzjáradékfizetés terhe alól, földjük szabad, paraszti földtulajdonná válik.

Mindezek azonban csak az úrbéres jellegű földekre vonatkoznak. A nem úrbéres földek után a paraszteknek továbbra is teljesíteni kell a hűbéri szolgáltatásokat, vagy lemondanak a földről. Az 1848. X. tc. az eddig végrehajtott úrbéri regulációkat, rendbeszvédeket, megmásíthatatlannak mondja ki.

A parasztság viszont a márciusi forradalmat követő tavaszi, nyárvégi és őszi mozgalmában követeléseit ki akarja terjeszteni a paraszti kézen levő, de a törvényhozással kihagyott földek felszabadítására is.

ÚJ BIRTOKVISZONYOK KIALAKULÁSA A TAGOSÍTÁS

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc áprilisi törvényei visszafordíthatatlanná tették azt a folyamatot, amelyet úgy nevezünk: „jobbágyfelszabadítás”.³⁵

Az országban közel félmillió telkes jobbágy és háromnegyed millió zsellér szabadult meg a jobbágyi kötöttségektől. Több millió jobbágyföld vált szabad birtokká és ugyanakkor több százezer zsellér szabadult szántóművelésre alkalmas föld nélkül.

Bár a szabadságharc elbukott, ám az élet realitásai mégis arra kényszerítik a Habsburg házat, hogy részleteiben ő maga hajtsa végre a jobbágyfelszabadítást.

A birtokviszonyok részletes szabályozása hatalmas munkát jelentett szerte az országban. Az 1853. évi úrbéri nyílt parancs (vagy ahogy akkor nevezték: úrbéri pátens) részletezte az úrbéri állományon kívüli - de paraszti kézen levő - földek megváltásának lehetőségeit, formáit.

A volt jobbágyok és a volt földesurak új viszonyának tisztázására 1856-ban állítják fel az ún. úrbéri bíróságokat. A bírósági perek többségének központi kérdése a tagosítás volt. A szétszórt birtokok összevonására tett kísérletek nem arattak osztatlan sikert. A parasztok jól tudták, hogy a tagosítás elsősorban nagybirtokosi érdek. Az újtól való félelem, a kis parcellákhoz való olykor „irracionális”? ragaszkodás sok helyen megakadályozta a tagosítási eljárást.

Ennek ellenére Borsod megye számos helyén megtörtént. A szabályozás azonban a paraszti birtokok szétszórtságán - a XX. század közepéig - nem sokat változtatott.

A galvácsi tagosítási per iratainak könnyebb érthetősége céljából érdemes felvázolni az eljárás fontosabb állomásait.

A termelés szempontjából a döntő kérdés a birtokrendezési eljárás volt. Ez két részből állt: **1., a parasztok tulajdonába kerülő föld mennyiségének és minőségének a tisztázása. 2., a paraszti birtokok elkülönítése a földesúri tulajdonban maradó földektől.**

A jobbágyok kezén lévő ún. úrbéres birokállomány terjedelmének rögzítése (rendbeszedés, szabályozás azaz reguláció és rectificatio) kapcsolódott az elkülönítéshez (segregatio), amely az erdők és legelők közös használatát szüntette meg a földesúr és a jobbágyok között. Ezt követte a tagosítás, amikor az egymással elkeveredve, szétszórtan elhelyezkedő úrbéres és allodiális birtokrészeket külön csoportosítva, összevontan mérték ki a határban. Végül ezt követte az újabb részletes felosztás.

A rendbeszedés az 1936. V. és VI. tcz. (törvénycikk) valamint az 1840. VII. tc. alapján kezdődött. Megállapították az úrbéres telkek számát, a határbéli haszonvételek jövedelmezősége szempontjából osztályba sorolták a községet és megállapították, hogy egy-egy jobbágytelek után hány föld szántót, rétet kell mint járandóságot - számítani. Az így kiszámított területet összehasonlították a jobbágyok által ténylegesen birtokolt s úrbéresnek tartott földek területével. Ha a parasztok kezén több föld volt mint az az Urbárium idején összeírt, akkor a fennmaradó részt elvették. (1848 előtt a földesúr ezeken a földeken új úrbéres telke(ke)t létesített. 48 után azonban ezeknek a maradványföldeknek (remanenciáknak) a birtoklása, tulajdonjoga döntő kérdés lett!)

Az előmunkálatok után a földesúr és a parasztok küldöttei részvételével becselő bizottság mérte fel a határt. Osztályozták a dülöket, erdőket - minőség és fekvés szerint kategorizálva. A felmérés és az osztályozás eredményét térképre vitték. Mindezek után a földesúr és a parasztok megpróbálták egyezsége jutni a bíróság felügyelete mellett. Sikertelenség esetén az úrbéri bíróság illetve végső esetben a királyi törvényszék mondta ki az ítéletet.

Ezek után nézzük meg részletesen, hogyan is zajlott le Galvácon ez a folyamat:

Gróf Csáky János galvácsi földbirtokos 1857. március 30-án adta be keresetlevelét³⁶ - a Borsod Vármegyei Császári-Királyi Tekintetes úrbéri Törvényszékhez - „*Galvács község jelenlegi bírója, - s' általa a galvácsi volt úrbéres község és lakosok, - mint alperesek ellen.*”

„*Szendrői uradalmamhoz tartozó Galvács helység határát az 1836-ik évi X.-ik törvényczikk értelmében tagosítani, - a földes úri birokomat -a' volt úrbériségtől - minden tartozmányaival együtt elkülöníteni, - 's ekként úrbérideg rendbeszedni óhajtván:...*” s minthogy - folytatja levelében - „Galvácon a régi jogviszonyok korszakában” egyedüli birtokos csak Ő volt, „*ez alapon itt - birtokarány fölötti törvényszabta intézkedés nem szükségeltetik.*”

Ezzel egyidőben meghatalmazza Jekkelfalussy Lajost, hogy a rend-beszedés idején őt személyesen képviselje és helyette eljárjon. Ügyének bíróság előtti képviseletét pedig Mijátovich János miskolci ügyvédre bízta.

A bíróság 1857. május 15-én hallgatja meg először a peres feleket. A szabályozás behozatalának gátló akadályáról egyik fél sem tud. **Tóth József** bíró azonban - képviselve az alperesek érdekeit - kijelenti: a szabályozást nem óhajtják! - „mivel a határunk hegyes, vögyes vad vizes.”

A bíróság ennek ellenére helyt ad a gróf rendbeszedési kérelmének és egyben megállapítja, hogy a szabályozás nem óhajtása nem lehet akadálya a rendbeszedési eljárásnak illetve a tagosításnak. Majd felkéri a Szendrői Szolgabírói Hivatalt,³⁷ hogy intézkedjen a szükséges segédadatok elkészítése ügyében.

A munkálatok lassan haladnak. Meggyorsítására az úrbéri Törvényszék tanácsa az 1859. február 19-i ülésén úgy határoz, hogy a „periratok átteendők az Edelényi Főszolgabírói Hivatalhoz.”

A gróf a munkálatokat maga is sürgeti, ugyanakkor az alispáni bíróság is³⁸ többször kéri az edelényi főszolgabírói hivatalt, hogy mielőbb tegyen jelentést az ügy állásáról illetve a segédadatokat küldje meg.

A felmérést lassította egyébként az a körülmény is, hogy a parasztok megtagadták³⁹ az ingyennapszámosként való részvételt a munkálatokban.

Álláspontjuk az volt, hogy a tagosítást a gróf kérte, tehát viselje is ő az ezzel járó költségeket.

Schvarz József - aki ezidőtájt bérlője a gróf összes galvácsi jószágának⁴⁰ - kénytelen intézkedni a napszámosok felfogadásáról. (Schvarz meszesi lakos volt. 1839. január 1-én telepedett le Galvácon „mint uraság korcsma bérlője”. 1853-ban azonban 6 évre haszonbérbe kérte a gróftól a birtokot.) A munkálatok végeztével Csordás József, ifj. Csordás András és még sokan mások, akik részt vettek a határbéli felmérésekben 461 forintot kaptak a gróftól.

Szította még a hangulatot az is, hogy a tagosítási rendelet kihirdetése után a jobbágyok és a zsellérek megtagadták a faizási élvezetek viszontszolgáltatását. Erre a földesúr elrendelte a faizás beszüntetését.

A fellángolt indulatok lecsendesítésére a bíróság helyszíni szemlét tartott. Sikertelenül megállapodásra bírni a feleket így a munkálatok újra nyugodt mederben folyhattak.

Mint ahogy azonban a segédadatok még mindig nem készültek el, a gróf úgy döntött: továbbra is haszonbérbe adással biztosítja birtoka jövedelmét. Lejárt ugyanis Schvarz szerződése és az 1859-től számított 6 évre új bérlőt (vagy bérlőket) kellett keresni. A bérbeadás ügyeit **Bauerfeind János** intézte,⁴¹ aki 1850-től volt a gróf gazdatisztje. Bauerfeind végül is 15 helyi lakossal (jobbágyokkal és zsellérekkel) állapodott meg. Tőle tudjuk, hogy 1848-ban, amikor az Urbárium megszűnt, először **Fleischer Lőrinc** bérelte a gróf galvácsi birtokát.

A felmérések befejezéséről⁴² Csáky gróf 1862. november 2-án értesíti Szeghi Kis Károlyt, a vármegyei másod alispánt, és egyben arra kéri, hogy a hitelesítés és egyéb intézkedések megtételére tűzessen ki határidőt.

A földesúr kérelmére Kiss Lajos edelényi főszolgabíró intézkedik. A felmérés adatainak térképre vitelével Rácz József mérnököt bízta meg, majd szakértők kirendeléséről gondoskodik. Ezek után 1863. május 7-én 8 órára kéri a peres feleket, hogy a helyszínen - Galvácon - meghallgassa őket és a szükséges munkálatokat elvégezzék.

Május 7-én tehát elkezdődtek a szakértői munkálatok.⁴³ A földesúr a maga részéről földosztályozásra Bakó Bálint abodi lakost kérte fel. **Dudás János** községi bíró - a közlakosság javaslatára - ugyancsak két abodi lakost - Lapis Szabó Józsefet és Zubrik Szabó Jánost - jelölt meg.

Erdőbecslőre csak a gróf tett javaslatot, Szalay László - úgyszintén abodi - erdőbirtokos személyében. Őt a közlakosok is elfogadták „független” szakértőnek. Igaz ugyan, hogy a jobbágyok is „felszólítottak” erdőbecslő állítására, de rövid tanácskozásukat követően úgy határoztak, bizalommal vannak Szalay iránt.

Ezután a bíróság a faizási élvezetekről és a viszont szolgáltatásokról hallgatta meg a feleket.

A földesúr szerint mindaddig rendjén volt e kérdés, amíg a „felsőbb rendelet” ki nem hirdették. 1848 előtt ugyanis minden szekérrel és marhával bíró jobbágy egy-egy szekér fát kapott faizási élvezetül. Ez minden esetben az omlásfából került kiadásra. Ez a gyakorlat leginkább télen volt szokás, hiszen nyáron a közlakosság ellátta magát az összeszedett fával.

A közlakosok - a hetenkint kapott - egy szekér fának a pénzbeli becsértékét 20 krajcárra tették. Azt viszont nem tudták megmondani, hogy egy öl fa hány szekérből telt volna ki. A bíróság végül egy öl fát egy szekérnek vett és értékét - a galvácsi határt tekintve - úgy határozta meg, hogy „levágás haza hozatással” együtt 2 forint legyen

Galvács úrbéres telkes jobbágyai és házhelyes zsellérei⁴⁴

Podhadszky Lajos községi jegyző által elkészített kimutatáson 39 telkes jobbágy neve szerepel:

<i>Sorszám</i>	<i>Név</i>	<i>Házszám</i>	<i>Telek</i>
1.,	Ulisnyák Mihályné özvegy	8.	4/8
2.,	Tóth János	9.	4/8

3., Pálinkás Mihálynő özvegy	10.	2/8
4., Timkó Mihály Vaszily	12.	4/8
5., Getzi János	13.	2/8
6., Szemán Josef	14.	2/8
7., Pálinkás Mihálynő öreg özvegy	15.	4/8
8., Timko István árvái	16.	2/8
9., Restyanszki István	79.	2/8
10., Felso Csordás Josef	17.	2/8
11., Toth Josef	18.	6/8
12., Pasztor Josef	19.	2/8
13., Pasztor János	20.	2/8
14., Kubo János	21.	4/8
15., Dudás János	22.	4/8
16., Restsanszki János	23.	4/8
17., Pásztor Mihály és István	24.	2/8
18., Szabó János	26.	2/8
19., Szabó Józsefnő és András	26.	2/8
20., Olajos Mihály Feischer Lőrinc	28.	4/8
21., Timko János	29.	3/8
22., Timko Mihály sánta	30.	3/8
23., Kocsis János	35.	2/8
24., Beresnyak Péter Mihálynő	40/41.	4/8
25., Remias András	42.	4/8
26., Pasztor András	44.	2/8
27., Vereskati István és Mihály	52.	2/8
28., Vereskati István és János	52.	2/8
29., Szabó István	53.	4/8
30., Szabó György	80.	2/8
31., Szabó András	54.	2/8
32., Szászfai András ifj.	55.	2/8
33., Szászfai István öreg	56.	4/8
34., Stefko András	57.	4/8
35., Veres István	57.	4/8
36., Veres Kapus János	58.	2/8
37., Veres Kapus András és József	58.	2/8
38., Timko István	63.	4/8
39., Madtsak Istvánné özvegy	64.	4/8
Összes telekmennyiségük		14 2/4

A **zsellérek** neve mellett csak a házhelyszámuk szerepel. A belső „fundus” nagysága itt nem került kimutatásra. Ők **37-en** vannak a névsorban:⁴⁵

1., Beresnyák Mihály	1.
2., Galajda Mihály	2.
3., Beresnyák Mihálynő özvegy	3.
4., Beresnyák Mihály és árvái	4.
5., Restsánszki Istvánné özvegy	5.
6., Kacsenko Mihály	6.
7., Veres Jano István	7.
8., Pálinkás János	11.
9., Tóth Mihály	25.
10., Bodnár János árvái	34.
11., Hornyák Mihály	38.
12., Hornyák János	39.
13., Bodor József árvái	43.
14., Restyanszki András, szuhi	45.
15., Madtsak Josef	46.
16., Beresnyak András	47.
17., Takács János árvái	48.
18., Kacsenko István	49.
19., Kalapos Mihály	50.
20., Drótos András (ceruzás írással Pálinkás Josef szerepel)	Puszta házhelyként van feltüntetve!
21., Puskás István	59.
22., Tomorszki János	60.
23., Szászfai János	61.
24., Puskás András	63.
25., Bodnár András	66.
26., Flasko János	67.
27., Beresnyák Mihályné özvegy	68.
28., Zomok György	69.
29., Beresnyak Ferencz	70.
30., Papp György	71.
31., Timko Andrásné özvegy	72.
32., Veres András	73.
33., Zomok István	74.
34., Szászfai István	75.
35., Beresnyák János és Istvánné	76.
36., Bári István	77.
37., Szászfai János	78.

Zsellérteleknek minősítve itt került felvételre:

38., Galvács község pásztorháza	27.
39., Gróf Csáky János pásztorháza	31.
40., Gróf Csáky János tiszti lakja	32.
41., Gróf Csáky János korcsma háza	33.
42., a Templom tere	elpusztult ház helyén
43., Galvács község iskolaháza	37.
44., Galvács község kovácsháza	51.
45., Galvács község pásztorháza	62.
46., Gróf Csáky János üres	puszta lakhely

A névsor felolvasása után a bíróság az Urbáriumban szereplő telekmennyiséget összevetette a jelenlegi -, jobbágyok kezén lévő - telkekkel. Az 1/4 telkes gyarapodásra a parasztok magyarázattal szolgálni nem tudtak. Minthogy a gróf is hallgatólagosan tudomásul vette a dolgot, így a bíróság sem firtatta tovább.

Az ifj. Szászfai János viszont azt a körülményt említette fel, hogy a felolvasás alkalmával nem hallotta azt az udvarból és kertből álló puszta fundust említeni, amelyet jelenleg ő akar megvenni Schvarz Józseftől. - Ez a telek a gróf korcsmája megett, az út mellett fekszik. - Állítása szerint ez a fundus Dobos Jánosé volt, aki valaha az uraság bacsojaként szolgált. Annak előtte viszont - úgy hallotta - Lóbert Bálint néven szerepelt a telek.

Bár az Urbáriumban Lóber nevén ténylegesen szerepelt az 1/4 telek, a bíróság ez ügyben tüzetesebb vizsgálatot tartott fontosnak. - így Szászfai azon követelése, hogy ez zsellértelek legyen „további nyomozat tárgya maradt”.

Délután 2 óra körül a felmérők azt jelentik a bíróságnak, hogy az ő térképükön a beltelkek nincsenek kijelölve. A közlakosok pedig azt kifogásolják, hogy a Kadlup rétben meglévő 2 kasszás réjtük sem szerepel a térképen.

A földosztályozással kapcsolatban is bonyodalmak merültek fel. A megbízott szakértők ugyanis némely föld osztályát egyidejűleg megállapítani nem voltak képesek. Ezért a bíróság saját szakértő kirendeléséről intézkedett Bodnár István földműves gazda személyében.

A jegyzőnek is bőven akad dolga. Előbb a község határtagositási tervét veti papírra majd kérvényt fogalmaz. Mindez azonban már másnap, május 8-án folytatódik.

„Galvács községi határtagositási terv. Készítetett Galvács közössége által.⁴⁶ Szendrői határtól Balázstói rétekre meszesi úton innen a falun szőlők gyepüsök felfele a Boroszló tetőn a Beresnyak szélén kifele Bérczen keresztül az abodi határig, továbbá az abodi határ széle Nyúgatnak eső erdőségek a szendrői határig; és ezen közbe található minden szántók rétek és Erdők kéri a helység magainak kijelölni: - valamint Templom részére 2/4 külső telket, úgy szintén falu részére 1/4 és ezeken kívül Jegyző számára szintén 1/4 külső telket - vályog hányó és Kender áztató helyet és a Kővágó bányát.

Kelt Galvácon: Május 8-án 1863-ban.”

Bár az urbáriumi tabellákban nincs nyoma, a zsellérek a későbbiekben többször is szóvá teszik, hogy Csáky gróf elődeitől minden úrbéres zsellér 1/8 külső telket kapott.⁴⁷ Ez az ún. „extra föld” 1848 után is birtokukban maradt és azt remélik, hogy a továbbiakban sem

változik. Ezt a körülményt a bíróság tudomására kívánják hozni. Ezért a zsellérek kérésére a tagosítási tervet az alábbi kiegészítéssel látják el:

„Minthogy a zsellérek hajdanában birtak minden nyomásban 5. véka szántó földet és egy ember vágó rétet - kéri mostanában e jó veteménnyel őket részeltetni, és 1 véka kender földel. -”

Pálinkás József is hasonló kérelemmel fordul a földesúrhoz.⁴⁸

„Méltóságos Gróf úr!

Kegyelmes Uram!

Nagy alázattal bátor vagyok Kegyes Színe elébe az felől folyamodni - miszerint én 10. sz. a. lévő belső funduson, - az özv. Pálinkás Mihálynéval közös vagyok. -

Annál fogva könyörgöm Méltóságos Gróf úrnak, Méltóztassék engemet Kegyes tekintete alá annyiból is inkább venni, - miután minden községi terheket csak úgy viselek mint a nevezett Pálinkás Mihályné. - és jelenleg -, miután külső fundusom nincsen, - csak belső funduson mással közös vagyok, - részemre csak legalább egy kis pascumot, - mint a többi zsellérnek kegyes kiadni. -

Hódoló mély tisztelettel maradok Galvácson

1863. május 8.

Méltóságos Gróf

úrnak legalázatosabb szolgája

Pálinkás József

galvácsi lakos”

A dűlők osztályozása⁴⁹

A második nap végére a földosztályozók is végeztek a munkájukkal.

Az **urasági kaszáló** a közelsége és jó fekvése okán első osztályú besorolást kapott. A **kaszáló alatti szántó** szintén első osztályú lett. - A **káposztaföld** teljes egészében I. - a **Szemándli rét** és a **Bodnár rét** keskeny völgyben vannak, ezért III. - a **Balázstó rét** a **Malom útig** csátét termő részén III., a hídtól felfele II., az erdő alatti feltört /ortás/ része pedig III. - a **Malom úton alól lévő urasági szántó** I. a községi kaszáló, minthogy lágás, mocsaras III. - a **Hosszúföldek**, a Dudás János bíró földjétől a falu fele II., a Dudás János földtől a Fleischer Lőrincz földjéig kb. 40 öl szélességben III., a keresztben fekvő három darab föld II. a **HIKA dűlő**, partos, köves és távolsága miatt III.- a **Kenderföld**, vadvizes II. - **Pinczék felett** II. - **Ortás földek, felső Galváts fele**, partos, agyagos III., a parton felül a meszesi útig II. - A **Róka lyuk**, a falu felől a partos fekvése miatt III., alsó része a meszesi határ fele II. - a **Boroszló tető**, alsó lágás része II., a felső partosabb III. - a **Somos allya**, a **Ronya alatti pataktól** a Pálinkás Mihály földjéig I., innen a meszesi útig II., a meszesi úttól a Somosallya erdőig III., a Somos allya urasági föld alsó fele II., az erdő felé eső része III. - **Rovtumnya dűlő**, a meszesi patak és az erdő közti kis rész II., a többi része I. - a **Középtó dűlő**, az aljától kezdve 2/3 sík

fekvésű terület II., a Somos erdő felé eső 1/3 rész III. - a **Kerekspart**, laposabb része II., a középső részén III., - a **Somostető dűlő** III. - **Boroszló allya** I. - a **Hosszú föld**, a partok felől lévő fele I., a túlfele II. - a **Szőlőkmegetti**, vadvizes szántó III. - **Szőlőkmetti** III. - a **Felső Galvácsi rétek**, a meszesi határtól kezdve II., a rét szélesedő részétől a marha délőig szintén II., a Rakacza patak fele való oldala I., az Abod felé lenyúló csúcs III.

S végül a vitatott földterületekre vonatkozóan az alábbi döntés született: A **Dolina, délre néző dűlőjét** I. osztályúnak ítélték., a dombon felőli részét - **a partot** - a felperesek 2., az alperesek 3. osztályúnak tartották. A véleményeltérésben a bíróság szakértője döntött: II. osztályú lett., a **parton felőli** (azaz a falu felőli) rész megítélésében szintén a bíróság szakértője mondta ki az utolsó szót. A felperesek ugyanis 1., az alperesek 2., a bíróság I. osztályúnak ítélte., az **erdő alatti** (nyugatra néző) vadvizes szántót a felperesek 2., az alperesek 3. osztályúnak vélték. A bíróság ez utóbbival értett egyet. - az **Abod felől való rétet** - egyetértéssel - III. osztályúnak, míg az alsó **Szendrő felőli** lejtősebb részét II. osztályúnak fogadták el. A **Cserjés** részét jónak találták, ezért I. osztályzatot kapott. - a **Korpafalu** szántóföldje III., a **szántó alatti rétet** a szekér út melletti erdő csúcsától a túlsó erdő lapályos részéig a felperesek 1. osztályúnak mondták ki. A jobbágyok szakértője viszont csak 2. osztályúnak tartotta. A bíróság a felperesekkel értett egyet. - a **Dolina Kadlup felé** való része, a **Nagy árok** partján túl a Szendrő felé eső része II., az árkon inneni és szintén Szendrő felé eső része a Nagy árok partjái I., az **árkon inneni rét** egészen a földek aljáig I. - a **Kadlup feletti Hosszaknál** levő földek megítélésében a bíróság az alpereseknek adott igazat. II. osztályú lett.

A rétek osztályozását egyébként helyszíni vizsgálat és számítás előzte meg. Egy 3. osztályúnak ítélt 1000 □-ölnyi területen a felmérések szerint 25 q (mázsa) szénát számítottak megtermelhetőnek. Így az I. osztályú rét 800, a II. osztályú pedig 900 □-öl területtel került megállapításra.

„A papíron maradt egyezség”

Május 9-én délelőtt - harmadnapra - már egy kölcsönös egyezség körvonala látszott kirajzolódni. Végül délután 2 órára meg is született a megállapodás,⁵⁰ amelynek tételes írásba foglalását azonnal megkezdték.

A felek a kölcsönös egyezség iránti vágyukat kifejezendő, az alábbi megállapodásokat rögzítik: Galvácon 14 2/4 úrbéres telek és 37 házas zsellér létezik. A zsellérek külbirtokokkal nem rendelkeznek. A volt úrbéres telkes gazdáknak a földesúr - a beltelkek érintetlenül hagyás mellett - az alábbi külbirtokokat juttatja:

„**Dolina, Káposztás kertek, Urasági kaszáló, Kadlup mellett, Korpafalu, Malom úton alól, továbbá: Ortás földek, Róka lyuk, Boroszló tető, Pinczék felett, Hosszak mellett, Kenderföldek és hosszúföldek.**” - Ha mindezekből ki nem telne az összes úrbéri illetőség, akkor a **Balázstó mellett** és a **Szőlő megetti** részek is ide fognak tartozni. A gróf mindezekhez az alábbi megjegyzést fűzte: Kimérésnél a fenti szántók minden esetben egyenes vonallal legyenek elválasztva a neki maradó rétektől vagy erdőktől.

A legelő és az erdő illetőség fedezésére „a földes uraság egy egész telek után 15 holdat ad”. A jobbágyok után 14 2/4 telek, a 37 zsellér után 4 5/8 telek, a tanító részére 2/4 telek valamint a jegyző részére szintén 2/4 telek, összesen tehát 20 1/8 telek számítandó. Ide tartoznak: „**a Dolina és a község közötti kiseded cserje, a Dolina feletti erdősegek, a Bodnár réjtétől**

kezdődően a Korpafalu, a Kadlup melletti részek, a Káposztás kertek, a Dolina rétek és földek - egyrésztől, másrésztől pedig a Szendrői és Abodi határok által körülvett terület.” A fenti területen található fák is „egyszersmind a 20 1/8 telek tartozmányai.” A földesúr a legelő illetményként kapott területekről nem vágattathatja ki a fát a saját használatára. A fenti területeknek a földesúri erdőségektől való elkülönítéséről így rendelkeztek: „Egy határvonal húzandó a Dolina szántóföldek keleti szegletétől az Abodi határszélhez tökéletes egyenességben.”

„Az Urbárium szerint 3. osztályú határban 1 egész telek után 1 hold, szántóföldben 30 hold, kaszálóknban 8 embervágó (8 hold), összesen: 39 hold számítható!” A 14 2/4 telek után tehát 565 2/4 hold.

Miután a maradványföldek mennyiségét pontosan nem tudták meghatározni, hiszen az illetőségek kimérése után osztható el telekarányosan; a váltságdíj összegét pedig a bíróság határozza meg - ezért csak az alábbiak kerültek rögzítésre: „A maradvány földeknek a mennyisége /...../, a felsőbb rendeletek szerinti váltsága holdanként /...../ Ft. összeg.

A gazdák a telekarány szerinti - majdan elkülönített és kihasított - birtokok bírói átadása alkalmával a törvény értelmében 1848 évtől - kamataival - a váltságot megfizetni kötelesek!”

A község kaszás birtokáról ekként vélekedtek: „A volt úrbéresek birtokaival egybefüggő területeken hiány nélkül és a szabályzat szerint kell kiadni!”

A római katolikus egyháznak és a tanítónak az alábbi területeket jelölték ki: az egyház részére a Boroszló alsó lépásabb része, a tanítóé pedig - szántóföld - a szőlő gyepűtől a Csapásig.

Temető bővítésre: a „mostani” temető mellett (ezt az „uraság” örök időkre adományozza), úgy hogy használata „más keresztény felekezettel közösen történjen!” A temetkezésekig azonban a római katolikusok hasznosítsák.

A tanító kinevezése „a földesúr ajánlata mellett” az egri érsektől függjön, a tannyelv „egyedül a magyar nemzeti nyelv legyen”. E feltételek mulasztása esetén az adomány visszavonásának a jogát a földesúr fenntartotta magának.

„A gyerekeknek a gyümölcs nemesítésbeni gyakorlottság elsajátítása céljából” 1 hold területet adományoz a földesúr. Kikötése: ezt a területet csak erre a célra szabad fordítani. Amennyiben a tanító a fenti „kert” hasznát a maga javára kívánná fordítani, úgy „hivatalból elmozdítandó leend!”

Közlekedési utakra: Szendrőbe, - Meszesre, - Abodra - 4 öl szélességben, dülő utakra - 2 öl szélességben kell „térlet kihasítani”.

A „földesuraság a határbéli ortásföldek tekintetében a további nyomozattól eláll.”

A falu felett, a kertek és a csűr mögött, a kb. 8 hold cserjés területet a földesúr a közlakosságnak, közlegelőnek adja /”libalegelőnek”/.

Elsőként Csáky János gróf aláírása szerepel a megállapodáson, megjegyzésként az alábbi kitéttel: „A földesúr az egyezséget csak akkor fogadja el kötelező erejűnek, ha a zsellérek is 24 óra lefolyása alatt aláírásukkal elfogadják azt.” Amennyiben nem. - úgy a bíróság ítélete dönt majd.

- Ez a megjegyzés azért volt fontos a gróf számára, mert a zsellérek vonakodtak az egyezés aláírásától. A „birtokukban” lévő 1/8 külső telek ugyanis nem került rögzítésre.

Aláírásával illetve keze vonásával ellátta:

„Pásztor András keze X vonása	Mijátovics János (fölperei képviselő ügyvéd/
Timkó Mihály keze X vonása	Dudás János község bírása keze X vonása
Szabó András keze X vonása	Szabó János keze X vonása
Restánszki István keze X vonása	Pásztor János keze X vonása
Palenkás Mihályné helyett fia	Szefko András keze X vonása
Palenkás István keze X vonása	Kubo János keze X vonása
özv. Ulisnyák Mihályné helyett fia	Szabó András keze X vonása
Ulisnyák István keze X vonása	Szászfay István keze X vonása
Tóth János keze X vonása	Kapus Veres János keze X vonása
Timkó István /sánta/ keze X vonása	Timko Mihály keze X vonása
Géczi János keze X vonása	Szemán József keze X vonása
özvegy Pálincás Mihályné helyett	Szabó István keze X vonása
Nagykorú fia Pálincás István	
/néviro Kiss Lajos/	
özv. Madzsák Istvánné keze X vonása	Pásztor József keze X vonása
Vörös István és János keze X vonása	Veres István keze X vonása
Csordás József keze X vonása	Olajos Mihály keze X vonása
Veres Kapus András keze X vonása	Tóth József keze X vonása
Szabó György keze X vonása	
ifj. Szászfai István keze X vonása	Restyánszky István keze X vonása
Pásztor Mihály keze X vonása	Veres István keze X vonása”

Május 10-én Kiss Lajos edelényi főszolgabíró a szerződést az alábbi záradékkal látja el: „Az itt létrejött egyezséget - az alulírottak megerősítik illetve bizonyítják. A többi jobbágy részére az egyezséghez a hozzá járulhatósági képesség nyitva hagyatandó. Ez az egyezség csak akkor lesz jogerős, ha illetékes helyen jóvá hagyatik és megerősítettik.”

Végül teljes terjedelmében 1863. június 25-én került felolvasásra az összegyűlt közlakosság előtt.

A nagyszámban megjelent jobbágyok és zsellérek újlag megerősítették megegyezési szándékukat és elfogadták a földesúr ajánlatát. A zsellérek közül ötven utólag aláírták, 2 pedig arra hivatkozva, hogy a szerződés a legelő-erdő és belteleki juttatáson kívül semmit sem ad, megtagadta az aláírást.

A község nagyobbik része lényegében vállalta az egyezséget. A zsellérek többsége viszont elállt a szerződéstől.

Ennek ellenére azt hihetnők, hogy a hosszú /7 évig tartó/ előmunkálatok, felmérések befejezésével és a nagytöbbség akaratával létrejött egyezség hamarosan lezárta az elhúzódo tagosítási folyamatot. Mindez azonban nem így történt. Sőt majdhogynem 8 újabb hosszú évnek kellett eltelnie, még véglegesen pont került e folyamat végére.

Nézzük hát milyen okok is hátráltatták illetve akadályozták az ügy továbbvitelét. Az első talán egy nagyon prózai: az egyezés megszületését követően nem sokkal meghalt Rácz József „működő” mérnök. A térképészeti munkálatok tehát félbeszakadtak. A megszerkesztett, de hiányos térképeket sógora - Szerdahelyi úr, csécsi lakos - a birtokából nem akarta kiadni. Azt követelte ugyanis, hogy a mérnök által elvégzett munkát térítsék meg neki.

Időközben lejárt a 15 galvácsi lakosnak a bérleti szerződése is. Bár a gróf új bérlő után nézett, és 6 évre meg is kötötte vele a szerződést, de úgy tűnt inkább szabadulni szeretett volna a galvácsi birtokától. Talán belefáradt a „rendbetétel” körüli bonyodalmakba vagy kecsesgető ajánlatot kapott?... - nem tudjuk. Mindenesetre hamarosan egy új földesurat üdvözölhetünk Galvácon.

Az új földesúr: GLATTER HENRIK

A gróf Glatter Henrik szendrői lakossal kötötte meg az új bérleti szerződést. Glatternek nagyon megtetszhetett birtok, hiszen újdonsült bérlőként máris gazdasági épületeket emel a majorsági földekre. Még egy év sem telik el, amikor is ajánlatot tesz Csáky grófnak a galvácsi birtok megvételére.

Az alku szerint 46.000 forintért kerül Glatter Henrik kizárólagos tulajdonába⁵¹ Az új tulajdonos szerint csak a gazdasági épületek: csűr, rakodók, magtár, juhakol, ló- és ökoristálló, kocsifészekesek valamint a cselédlakások kb. 20.000 forintra becsülhetők.

Glatter 1867. november 28-án Szendrőben keltezett levelében arra kéri Ragályi Istvánt, a vármegyei másod alispánt, hogy a megszakadt tagosítási ügy további „folyamatba tétele” iránt intézkedjék.⁵²

Indokaiban arra a körülményre hivatkozik, hogy - időközben - örökös tulajdoni joggal megvásárolta a galvácsi birtokot. Minthogy azonban a régi földesúr (Csáky gróf) és a jobbágyok között az egyezés nem jött létre, ő mint az új földesúr fenntartja magának a cselekvési szabadságot a „helyiség” és a „mennyiség” megajánlása tekintetében.

Kéri továbbá, hogy az elhunyt „térképkészítő” mérnök helyett új szakértő vegye át a munkát. Amennyiben pedig hasznavehetetlennek bizonyulna a Rácz József által készített térkép, úgy egy újabb felmérés elrendelését is kéri.

A bíróság - meghallgatva Czákó Lajos kirendelt szakértőt⁵³ - a felmérés elrendeléséről határoz. A mérnök szerint ugyanis sem a térkép nem került hitelesítésre, sem a birtokkönyv nem készült el.

A munkálatokhoz a kézi és szekeres napszámosokat ezúttal a volt jobbágyok kötelesek biztosítani! - határoz a bíróság.

Az új tulajdonossal szemben már kezdettől fogva bizalmatlanok a parasztok,⁵⁴ akik szerint Glatter még jóformán meg sem telepedett, de már építkezésbe kezdett azokon a földeken, amelyeket - lehet - nem is ő kap a tagosítás után.

Glatter viszont a határbéli közös legeltetést kifogásolja. Szerinte aránytalanul sok állatot legeltetnek a jobbágyok és a zsellérek a közlegelőn. A bírósághoz beadott panaszában kéri is a legelő elkülönítését és az „igazságos” mérték szerinti marhalétszám az ún. numerica proportio megállapítását.

„...oly szembe szökő aránytalanságok és vissza élések forognak fen - írja -, hogy különösen némely zsellérek, kiknek csekély legeltetési haszonvételre lenne joguk, tetemes számú marháik s juhaikkal - annyira elfoglalták árasztani a közlegelőt, hogy ezen visszaélések miatt nekem és azoknak kell hátrányt szenvedni, kik ahoz terjedelmesebb birtokuk alapján több haszonvételi joggal is bírnak.”

A bíróság visszautasítja Glatter kérését, arra hivatkozva, hogy az 1853. évi március 2-i nyílt parancs a legeltetési arány behozataláról nem rendelkezik. Ennek meghatározása tehát nem lehet a bíróság feladata. Ha viszont a régi földesúr és a jobbágyok együttesen megállapodtak volna a marhalétszámról, akkor azt a bíróság is jóváhagyólag tudomásul venné.

Az első helyszíni szemlére 1868. március 16-án kerül sor⁵⁶ **Glatter Henriket** ügyvédje, Kiss Lajos is elkíséri Galvácsra.. A jobbágyok és a zsellérek képviselőjét **Tóth Mihály bíró** látja el. A bíróság ez alkalommal mutatja be az új mérnököt **Czakó Lajost**.

Megállapítják: a segédadatok már ezt megelőzően elkészültek, az úrbéri állomány mennyisége, a telkes jobbágyok és a zsellérek összeírása valamint a földek osztályozása szintén megtörtént. Az erdőbecslés munkálataira valamint a faizási haszonélvezetek kimutatásának elkészítésére újfent Szalay Lászlót bízzák meg.

Egyetértően javasolják a bíróságnak, hogy „az elkészült segédadatok meghitelesítésére és a barátságos egyesség meg kísértése végett” egy újabb határidőt tűzzön ki.

A megbeszélés már a vége felé tart, amikor úgy déli 1 óra tájban nagyszámú közlakos jelenik meg a bíró házánál. Fontosnak tartják közölni azt a szándékukat, hogy a maradványföldeket telekarányosan fogják felosztani.

„A Galvácsi erdőnek becslése”

Az erdőbecslő Szalay László május 7-én kezdte meg munkáját és június 26-án⁵⁷ készült el vele teljesen.

Szakértői vizsgálódásaiban mindenekelőtt a faizási élvezeteket és a viszont szolgáltatásokat igyekszik tisztázni és meghatározni.

Kimutatása szerint a 14 2/4 telket 39 gazda bírja. A zsellérek száma 37. Minden gazda - a telekmennyiség tekintetbe vétele nélkül - téli hónapokban egy szekér fát kapott. A nyári hónapokban pedig személyi különbség nélkül (jobbágy és zsellér) minden héten egy-egy hát fát vihetett haza.

Megállapítása szerint egy szekér fa egy ölnök felel meg. Ennek az árát pedig 20 krajczárra teszi. Épületfák kiadásáról nincs tudomása.

A viszontszolgáltatásokra az alábbiakban kötelezettek:

- a gazdák fél bécsi ölfát kötelesek fuvarozni a földesuraságnak.
(a fél bécsi ölfá fuvarja 2 forint)
- A zselléreknek pedig egy bécsi ölfát kell kivágniuk.
(ennek öle 40 krajczár)

Faélvezete az öt téli hónapra a 39 gazdának 780 szekér
a 37 zsellér hetenkinti egy-egy hát fája 740 hát fa

- 16 hát fát számítva egy szekérbe az: 46 1/4 szekér

A hét nyári hónapra a 39 gazdának és a 37 zsellérnek

heti egy-egy hát fa: 2128 hát fa

- 16 hát fát számítva egy szekérbe az: 133 szekér

élvezetük tehát 959 1/4 szekér fa

A szekerenként megállapított 20 krajczárral számolva

191 frt 85 krajczár

A viszontszolgáltatások pedig ennek ismeretében a következőképpen alakulnak:

Tartozik tehát minden gazda fél bécsi ölfát fuvarozni

- fuvarja 2 frt - azaz összesen 78 frt

a 37 zsellér 37 ölfát kivágni:

- öle 40 krajczár - azaz összesen 14 frt 80 krajczár

mindösszesen: 92 frt 80 kr.

Ezt az összeget ha levonjuk a 191 frt 85 krajczárból, akkor a jobbágyok és a zsellérek tiszta élvezete tehát 99 forint 05 krajczár..

Az erdők közül elsőként a **Dolina alatti ún. Balázstó-közép erdő** került felmérésre. A számításokból kitűnik, hogy „Ezen Erdő 16. bécsi fa tömeggel bír”. Szalay feltevése szerint, ha az „Erdészeti Szabályzat és 40. évi Forda tartás (Turnus) szerint kezeltetnék, s miután az évenkénti gyarapodás 0,3 bécsi öl 6 1/2 öl tisztítások, és rügy fákból nyerhető 40. évben vagyis Forda tartám alatt utolsó vágáskor, egy hold 40. bécsi ölfát adhat - miután első és utolsó vágáskori száma, egy holdbéli fának fa tömegét össze adva, és két fele fel osztván évenként vágatáskori közép fa tömeget kimutatva kapjuk tehát $21 \frac{1}{2} \times 40 = 61 \frac{1}{2}$ 90 75 bécsi öl azt pénzértékben kifejezhetteni ha a fát elkülönítsük Épület, szerszám, és egyéb haszon, szén dorong, tisztítási hulladék és rügy fára, mi eképpen osztatik fel és pedig.

öle:

5 öl szerszám	6 frt	30 frt
16 3/4 öl szén és dorong	3 frt	50 frt 25 kr.
9 öl gally és rügy	1 frt	9 frt
Ehhez adván 40. év alatti makk és gubacs		
jövedelméből nyerhető hasznót.		12 frt
összesen:		101 frt 25 kr.”

A **Dolina erdőben** „egy hold jelenleg 17 bécsi ölfa tömeggel bír. 40. évi Forda tartás (Turnus) alatt egy hold 94. bécsi ölre számítható éspedig azon oknál fogva nemcsak a beszálasolt erdő területén, hanem a folytonos vágásokban a honnét a Telekkel bírók minden esztendőben részint száraz fából részint előforduló tisztításokból jövedelmezni fognak ha jelenleg annyit nem kapnánk is azt 20. és 40. évi vágások bővebben kipótlandják, felosztatik tehát,

	öle:	
6 bécsi öl szerszám	6 frt	36 frt
18 bécsi öl dorong és szénfa	3 frt	54 frt
10 bécsi öl hulladék és rügy	1 frt	10 frt
Ehhez adva a makk és gubics hasznót		12 frt
Összesen:		112 frt”

A **Boroszló erdőn** „Mocsár Tölgy, Cser, Gyertyán, Juhar és Mogyoró fából álló jelenlegi fa mennyiség egy holdban 1200 □-öl felvételénél a közép megálapítások számítás szerint 80. 90. kort elért Mocsár Tölgy és Cserfák adnak egy holdban 12 3/4 bécsi ölet azért, miután ezen erdő rész, nem Erdei rendszeres gazdászattal melett volt meg ritkítva - itt a rendszeres pagonyozás való volna czélszerűleg be hozandó - a meg levő nyövésekből ítélve, hogy hozzája való nyövés 40. év alatt a fel fáknak négy bécsi öltre terjed, s így utolsó 40. évi vágásnál (12X16):2 28-14 öl az alfák ezen Erdő részben mintegy 7. évesek, jelenleg egy holdban alfa négy bécsi ölfát és ezen túl 40 évben 52. öltre felszaporodhat, és így évről évre 28 1/2 öl 65 lábbal számítva - tehát évenkénti vágásba lesz egy holdon 14 bécsi öl felfa 28 1/2 x 42 1/2 öl hozzá adván tisztítási hulladék és Tőke kiásási fából nyerhető 4 1/2 ölet lesz tehát tiszta jövedelemmel évenként 47 bécsi öl, felosztatik tehát,

	öle:	
6 bécsi öl szerszámfa	6 frt	36 frt
19 bécsi öl hasáb szén és dorong	3 frt	57 frt
22 bécsi öl vékony gally és tuskó	1 frt	22 frt
Ehhez adván 40 évi makk és gubacs jövedelem		12 frt
Összesen:		127 frt”

„**Galvács községből Rakaczára, és Bátor fele vezető szekér út jobb és bal oldali része, mely abodi erdő határához szegellik - miután Csapás, és egyéb gyakorti marha legeltetés által lesoványoltatva. legelőnek tekintett. - azon szeglettől egyenes vonalban lefele Felső Galvácsi Rétek allyáig Pesta völgy és Kosár kút nevezetű erdő rész mint egy 29 évesi vágás jelen próba tétel után 8 1/2 bécsi ölfa tömeggel bír - továbbá Kis Gyertyános, Nagy Parlag és Nagy Gyertyános 1861-ik évben vágatott ki, jelen nevezetesen a Kis Gyertyános rész Tőke gyökér és makk kelésekből szépen növekszik jelen holdankint 4. bécsi öltre számított, Kosárkút benne tett próbák kiszámításából kitűnt miszerint jelen egy holdban 10 1/2 bécsi ölfa tömeggel bír.**”

„A **Somos tető** folyó évben került vágás alá. Alól írottak véleménye szerint, miután volt úrbéresek Gróf Eő Méltóságával tett egyezség útján Földjeiket község mellett kihassíttatni kérik - czélszerű lenne, ha Erdő illetőségeiket is, hogy tagjok elkülönítve legyen... (a Dolina) erdő rész is nekik kihalás alá esnék - ha ezen erdő rész kihalás alá jönne melly jelen 101 frt 25 kr. értékre fel vétetett. A volt úrbéreseknek pedig évenkénti haszonvétele 99 frt 05 kr. a kárpótlandó összegre megállapított; Ezen Erdő tér másképen adattnak ki.

39 gazda és 37 zsellér összesen 76 részesek után fog kelleni 74 hold 47/1000 Erdős 1200 □-öl kihalítani miből 40 évre évenként fog esni 1 hold 1120/1200 és 76 részre 1175/1200, egy telek után pedig 9 hold 1070 1/2/1200.”

„A **Dolina név alatti erdőből** fent írottakra fog kelleni 67 2/1000 miből 40 évre 1 hold 870/1200 és 76 részre 1058/1200 egy telek után 9 650/1200.”

„A **Boroszló név alatt** fog kellett 59 hold 274/1200 miből 40 évre 1 hold 570/1200, 76 részre 902/1200 egy telek után 9 hold 140/1200.”

„Ami az **erdei legelőt** illeti, ez holdankint erdei szabályok szerint 1/3 részben folytonos, Tilos vágásokban keszték meg kímélése és fel nyövesztése véget, s miután a kihalítás alá eső részben már a fák ki ritkítottak - e föld zsíros fa növéseére alkalmas és allyában minden hold után 3/4 holdat legelőül számítani lehet.”

Miután a bíróság kézhez kapta Szalay szakértői jelentését, azonnal értesítette az érdekelteket feleket a helyszíni szemle időpontjáról. Tette ezt abban a reményben, hogy a peres feleket egyezsége sikerül bírnia.

Mielőtt azonban a fontosnak ígérkező tárgyalásra rátérnének, ismerkedjünk meg a község birtokviszonyaival.

A szabályozás előtti birtokok

A falu szabályozás előtti birtokkönyvét⁵⁸ 1868 júliusának végére készíti el Czakó Lajos mérnök. Az adatok a „jelen” állapotokat rögzítik külön az egyes gazdák beltelkeit, a külsőkben lévő szántókat és réteket. Ugyanakkor csoportosítva és összesítve az egyes birtokrészeket és azok mennyiségét.

I. A volt úrbéri telkes gazdák birtokai:

Telekmennyiség	□-ölben	holdban	hasznavétlen
a./ beltelkekben összesen	14 2/4	27.433	22,859
b./ szántó földekben összesen	621.003	518,488	7093 □-öl

c./ rétekben összesen	138.557	156,685	2414 □-öl
összesen:	¹ 786.993	² 698,032	⁵ 9507 □-öl

II. A volt úrbéri zsellér helyek

beltelek	37 telek	¹ 19.875	² 16,560
----------	----------	---------------------	---------------------

III. Egyházi birtokok

	Térképszám:		beltelek
Római Cath. és óhitűek templom	44	225	0,188
R. Cath. Tanító lak	43	157	0,131
Temető	80	1468	1,223
összesen:		¹ 1850	² 1,542

IV. A község birtokai

a. beltelkekben

házszám	Térképszám			jegyzet.	
27.	4	Csordásház	578	0,482	úrbéri zsellérségé
51.	76	Kovács műhely	125	0,104	
62.	79	Pásztor ház	187	0,156	
összesen:			¹ 890	² 0,742	

b. Rétekben

	Rét és kaszás		hasznavétlen
	□-ölben	holdban	□-ölben
A falu rétje a tónál III. osztályú	15.978	15,978	1306
A falu rétje az alsó réten			
I. osztályú	1.464	1,830	-
A falu rétje Felső Galvácson			
II. osztályú	992	1,102	320
összesen:	¹ 18.434	⁴ 18.910	⁵ 1626

IV. a+b összesen: 1, 19.324 □-öl 2, 0,742 hold 4, 18,910 hold 5, 1.626 □-öl

V. Majorsági magán birtokok

a. Földesúri birtokok

1. Beltelekben

házsám	térkép- szám	név	1, telek □-ölben	2, telek □-ölben	3, szántó holdban	4, rét holdban	5, haszna- vehetetlen □-ölben
32.	1	Majorudvar	5542	4,618			
	1/a	Lucernás kert	7031	5,859			
	48	Pusztá telek	432	0,360	/Schwarz féle/		
	49	Korcsma telek	2530	2,108			
	49/a	ehhez lucernás	1113	0,928			
	50	Pusztá telek	297	0,248			
31.	55	Pusztá telek	567	0,472			
	77	Cigány házak	21	0,017			
	81	Kert a legelőben	1857	1,547			
összesen:			^{1./} 19.390	^{2./} 16,157			

2. Szántóföldekben	^{1./} 410.616	^{3./} 345,048	^{5./} 1113		
3. Rétekben	^{1./} 147.173	^{4./} 163,660	^{5./} 1309		
a. 1+2+3 összesen:	^{1./} 577.179	^{2./} 16,157	^{3./} 345,048	^{4./} 163,660	^{5./} 2422

b. Nemesi birtokok

1. özv. Gombos Miksáné asszony birtoka	^{1./} 15.683	^{4./} 19,175	^{5./} 240		
2. Dudás János és Olajos Mihály birtoka	^{1./} 2415	^{4./} 2,415			
3. Timko Mihály és János birtoka	^{1./} 172	^{2./} 0,143			
4. Kacsinko István és Timko János birtoka	^{1./} 6.838	^{3./} 6,216			
b. 1+2+3+4 összesen	^{1./} 25.108	^{2./} 0,143	^{3./} 6,216	^{4./} 21,590	^{5./} 240

VI. Közlegeltetéssel használt erdők és gyepek

1. Bródi Salamon erdő birtoka

	□-öl	Erdők és gyepek holdban	Hasznavétlen □-öl
Verespart erdő	37.962	31,635	204 út
Somos erdő	84.303	70,253	
Összesen:	¹ 122.265	⁶ 107,888	⁵ 204

2. A határbéli többi erdők és gyepek

	2.487.488	2072,907	15.325
1+2 összesen:	¹ 2.609.753	⁶ 2174,795	⁵ 15.529

VII. Dézsmás szőlők

Erdő és szőlő holdban

Szőllő hegy	¹ 50.316	⁷ 41,930
-------------	---------------------	---------------------

VIII. Hasznavétlen térek

⁵53.425

I-VIII.-ig összesen:

4.173.143 □-öl mely 1260 □-ölével számított holdakban 3477 747/1200 hold

Az egyezség „megkísértése” az új földesúrral

1868. augusztus 10-én⁶⁰ már reggel 8 órára megérkezik Galvácsra az alispáni bíróság, Szattmáry Pál „érdektelen” mérnök kíséretében.

Tóth Mihály bíró - úgy is mint a volt úrbéres közlakosság törvényes képviselője - fogadja a vendégeket. Hamarosan érkezik **Glatter Henrik** földesúr mint felperes valamint számos telkes gazda és zsellér mint közlakos.

Itt találjuk továbbá **Gombos Györgyöt**, **Zuber Ferencet** és **Fleischer Lőrincet** - nem galvácsi - érdekelt birtokosokat.

Az egyházak részéről **Eperjessy Sándor** főtiszteletes, szendrői római katolikus plébános és alesperes valamint **Répássy János** abodi görög katolikus plébános képviselteti magát.

A jegyzői feladatokat **Kolos István** községi jegyző látja el.

Miután a bíróság képviselője „barátságos egyesség” megszületésének reményében köszöntötte a megjelenteket, ismertette a felmérés során elkészült segédadatokat.⁶¹ - A közszemlére kitett adatokkal szemben ellenvetést senki nem tett, az abban szereplő adatokat hitelesnek fogadták el. -

Ezekután Tóth Mihály bíró emelkedett szólásra:

„a tagosításról kiegészítésre nézve alázatos kérelmüket s kívánalmukat” előterjesztendő.

„Először kívánjuk és kérjük úrbéri telki illetőségünket az Urbárium 1. pontja I-IV. §-ai értelmében kiadatni.

2. kívánjuk telki illetőségünkön felül birt maradvány (:remanentiális:) szántó és rétföldjeinknek az eddigi mennyiség és minőség szerint a törvényes váltság melletti kiadatását.

3. Kívánunk és kérünk az legelő illetményül 15 1200 -öl holdas telek szerint, s helyiségül kívánjuk és kérjük a Szendrői határtól kezdve a Hronczó völgytől a kitelésig felfelé.

4. Kérjük a legelőből a fát ki nem vágatni és ha másként nem határozott a vólt ugar mellett a legelő teremi fát átengedtetni.

5. Kérünk 1,1/2 (másfél) hold kőbánya helyet.

6. Ugyanennyi vályogvető földet.

7. 3/4 hold homokbánya helyet.

8. 1 holdnyi kenderáztató helyet.

9. Egy /1/ telek után 2 vékás káposztásföldet

10. Az iskolához kívánunk féltelek illetőséget minden illetményeivel.

11. Egy és fél hold temetkezési helyet.

12. A helyiségre nézve kérjük a **Malom út allya, a Dolina, a Hosszak, Kadlup felett, Pinczék felett, Borzlyuk, falu felett, az alsó Rétet a korcsmától lefele a kitelésig.**”

Eperjessy Sándor alesperes a Galvácsi népiskola „anyagi nyomorult helyzetére és biztosabb jövőjére” tekintettel azt a kérelmét terjesztette elő, hogy a „földesuraság” a törvény szerinti meghatározott féltelkes föld erdő és legelő illetményén kívül még további fél telket adjon az iskola részére. Továbbá faiskolának 1 hold földet és a temető bővítésére szintén „egy teret” jelöljön ki.

Gombos György meszesi lakos, akinek birtoka a Felső Galvácsi réteken van, arra kérte Glatter Henriket, hogy a jelenleg 2 darabban található ún. Gombos rétet a meszesi határszélhez közelebbi nagyobb egy tagban adja ki.

Miután más kérés nem hangozott el, Glatter Henrik ígéretet tett arra, hogy a kimérésnél figyelembe veszik Gombos György óhaját. A népiskola javára „ezen nemes és szent célra” a féltelkes földet megajánlotta. Ennek „kihasítását” a maradványföldről látta megoldhatónak. Ezzel egyidőben a felajánlott földterület váltsági igényéről lemondott. Továbbá faiskolára 2 vékás földet valamint temető bővítésre fél hold „teret” engedett át a községnek. Az izraelita temetőről pedig úgy határozott, hogy annak területét szintén fél holdra egészített ki.

Majd körülményeinek figyelembevételére kérte a közlakosokat: Tetemes pénzázdozattal megvásárolt birtokát ugyanis céljainak megfelelően úgy használhatja, ha a számos gazdasági épületei - a tagosítás után - „birtokának kebelében maradnak”. Ellenkező esetben anyagilag

teljesen tönkremenne, hiszen nem lenne képes máshol felépíteni mindazokat az épületeket, amelyekre nagy szüksége van.

Glatter szerint - annakidején - Csáky gróf is csak azért egyezett bele a közösség által kért területek átadásába, mert a Csehségi birtokaival együtt, egy tagban kapta volna meg a földjét. - Az ő számára ez kedvező volt.

A helyzet azonban megváltozott, ő új tulajdonosként itt - Galvácson - kíván letelepedni. Bizonyítja ezt azzal is - folytatta -, hogy nagyarányú építkezésekbe fogott. A majorsági birtok központjában lakóházat épít illetve bővíti a meglévő épületeket. Ezért, ha az elhangzottakat méltányolja a közlakosság, akkor ő - ígérte - az erdő és a legelő kiadásánál engedékenységet fog tanúsítani, sőt a törvényes mértéken felül ad majd.

Javaslatát tehát: „közlakosságé legyen: **a kenderföld alsó oldalától a Somos erdő felé irányított nyugati rész, benne: kenderföld, pinczék felett, szőlők mellett, szőlők megett, Boroszló allya, Kerek part, Közép és Somos allya, rovtumnya, meszesi ároknál, boroszlótető, róka lyuk, és ortás szántó földek, a közben fekvő Boroszló erdő és Csordáskert környéke puszta erdő rész mint legelő, a felső Galvácsi rétek déli oldalán található fiatalos erdővel együtt és a felső galvácsi rétek**”

A gazdák azonban ragaszkodtak a saját elképzeléseikhez és a hangos morgolódás közepette ezt többen szóvá is tették. Kifogásaik között szerepelt: a felajánlott területek messze vannak, kint a határszélen. A felső Galvácsi réteknél lévő urasági erdőben gyakran „becsapnának” a marháik. A Rakacza patakánál lévő rétekről pedig úgy vélték, hogy a gyakori áradás miatt rossz szénatermése lenne. A megajánlott erdőn a fákat ritkának és kevésnek találták.

A több órás - erős szóváltásoktól sem mentes - vitatkozás nem hozott eredményt. Ezért a bíróság a kifogásolt területek helyszínén történő vizsgálatát rendelte el.

A még ezen a nap délutánján megtartott szemle végeztével a bíróság - szakértői véleményekre hivatkozva - az alábbi megállapításokat tette:

- 1., A felső galvácsi rétekhez vezető úton is - vagy egy új út megnyitásával - a közlekedés megoldható.
- 2., A Boroszló erdő nyugati részén a fa bő és elegendő. Sőt a makk és gubicstermése kitűnő. Dús növényzete pedig még kaszálható is. A keleti része „elpusztítottabb” ugyan és árkos helyeket is találni, de a legelő talaja jó minőségű. - Az elpusztult rész pótlására a földesúr már is „10 holdnyi tér ráadást” ajánlott.
- 3., Az úttól beljebb eső és a felső Galvácsi réteket körülvevő erdő fiatal ugyan, de dorongfákat lehet benne találni. Legelőnek, dús növényzete miatt igen alkalmas.
- 4., A Rakacza patak mentén fekvő rétek a kiöntéstől megóvhatók, ha a medret állandóan tisztítják és a víznek szabad folyást engednek. „Itt a legjobb füvek találtak.” (A felperesnek juttatandó rétekről megjegyzik: Az apróbb hegyi vizek azokat inkább előnhetik.)
- 5., A felső Galvácsi urasági erdő alsó részéből „bizonyos mennyiség az ajánlott úrbéri illetőséghez kapcsolható” - és így az állatok becsapásától az megóvható.
- 6., A megajánlott szántóföldek minőségét illetően a közlakosok is elismerik, hogy „azok a határ alsó részén fekvő földeknél nem alább valók.”
- 7., A közlakosoknak ajánlott határrészek „gazdászati kényelem szempontjából a szántóföldek a faluval teljes összeköttetésben vannak, a falu utcájából egyenesen a legelőjükre lépnének...” (ti. a gazdák).

Alispáni bírósági ítélet

Az egyezség elmaradt. A bíróság kérte a feleket, hogy írásban adják be elképzeléseiket. Az „ellenbeszédekben” újabb érveket nem találunk egyik fél mondandójában sem. Tulajdonképpen az eddig ismertek írásbeli kifejtésére került sor.^{62, 63}

A közlakosok beadványában azonban már megmutatkozott az az ellentét, amely a telkes gazdák és a zsellérek között is fellángolt. A gazdák ugyanis a maradványföldek felosztásából ki kívánták zárni a zselléreket. Sőt a szabályozás hátráltatásáért is őket okolták.^{64, 65}

A gazdák a Szendrőládon székelő Farkas János ügyvédet bízták meg ügyük bíróság előtti képviselésével.

A védelem nélkül maradt zsellérek viszont vonakodtak ügyvédet állítani. „Érdekükben” maga Glatter Henrik földesúr folyamodik a bírósághoz. Egy jogi képviselő hivatalból történő kirendelését kéri.⁶⁶

1868. december 18-án a kirendelés megtörténik. A bíróság Farkas János ügyvédre bízta a zsellérek képviselését.

A gazdák azonban erélyesen tiltakoznak.⁶⁷ Más gondnok kijelölését kérik. Tekintettel az alperesek közötti feszült viszonyra a bíróság méltányolja a gazdák kérését és új gondnokot jelöl meg, Ferenczy Barnabás miskolci ügyvéd személyében.

A zsellérek megbízottja: **Zomok István**, **Puskás András** és **Szászfai János** 1869. január 31-én jelennek meg az ügyvédnél.⁶⁸

Álláspontjukat ismertető elmondják: rosszul állapították meg a zsellérek számát a felmérés során, hiszen nem 37-en, hanem 42-en vannak.

Tudomásuk szerint a galvácsi zsellérek egy egészen sajátos birtokjog élvezetében voltak már „emlékezetet meghaladó régi idő óta.” Csáky gróf elődei ugyanis minden úrbéres zsellérnek 1/8-as rész külső telket is adtak. Ez az „extra” nevű föld 1848 után is a birtokukban maradt egészen 1864-ig, amikor is a földesúr erővel elvette tőlük. - Ezek szerint tehát minden egyes zsellérnek minden nyomásban 5-5 vécás földje, összesen 15 vécás földje volt. Sőt ehhez még 1 vécás kenderföld is hozzátartozott.

A szabad faizás és a szabad legeltetés a telkes jobbágyokéhoz hasonlóan egyenlő arányban volt felosztva. A fenti földekért a törvényben meghatározott szolgáltatásokat teljesítették, a heted (7) dézsmát fizették.

Azt ugyan elismerték, hogy az úrbéri tabellákban ezek a földek nincsenek kijelölve, de ugyanakkor megemlézték azt a tényt is, hogy az előmunkálatok során összeírt 37 zsellér sem szerepel a tabellákban.

Az ügyvéd - meghallgatva a zsellérek képviselőinek álláspontját - úgy véli: az 1853. március 2-i úrbéri pátenst 2 §-a értelmében a jobbágyok, de a zsellérek is a kezükön lévő úrbéri földbirtokokban teljes tulajdoni és szabad rendelkezési joggal bírnak. A 3. értelmében úrbéri földbirtoknak „azon telkek is tekintendők, melyek az úrbéri tabellák készítése után későbbi időben úrbéri szolgáltatások szakadatlan megvétele által ilyenek ismertettek el.” Ezért a zsellérek külső telkei a beltelkek tartozmányai. Azokat a földesuraság az úrbéri viszony kapcsán a törvényes és arányos szolgáltatások mellett osztotta ki. Ezek tehát nem másnak,

hanem csak is úrbéri természetű 1/8-ad rész illetőségű úrbéri földnek tekintendők. - ... „s mint ilyenek, az 1848-ik évi törvények életbe lépte után a zsellérek birtokába található úrbéri természetű földek”. A zsellérek tehát kétségbevonhatatlanul tulajdonosai a földeknek.

Ezt igazolandó a zsellérek bemutatják *Veres János* zsellértársuk úrbéri könyvét. A könyv 1817-ik évtől 1835-ig évenként teljesített úrbéri tartozás és szolgálat jegyzékét tartalmazza.⁶⁹ A bejegyzések nincsenek ugyan aláírva, de a tartalmánál fogva és a könyv alakjáról ítélve hitelesnek tűnik.

Az adatokat megvizsgálva, látszik, hogy az 1822-ik évben Veres János az úrbéres zsellértelek és ház után a törvényes 18 nap robotot leszolgált. A három köblös földért és az egy vékás kenderföldért még további 22 nap gyalogszolgálat terhelte, minden évben egészen 1835-ig. Ekkor ugyanis - a zsellérek állítása szerint - a heted dézsma évi 3 forint készpénzfizetésre lett átváltoztatva, de a 22 napi szolgálat továbbra is fennmaradt. Sőt az ún. dézsma váltságot 1848-ig fizették. Igaz ugyan, hogy az uraság ezt időközben „árendának” keresztelte, de ezt nem tekinthette törvényes járuléknak illetve tartozásnak. - vélik. Az árendát egyébként éppúgy fizették mint az 1/8-ad telkes jobbágyok és jelenleg is ebben az arányban fizetik. (Tudniillik 8 zsellér fizet egy egész telek utáni adót.)

Azt javasolták tehát az ügyvédnek, hogy minden erejével győzze meg a bíróságot az igazukról. Remélve, hogy az ítéletével kötelezni fogja a földesurat a 16 vékás föld azaz a 4 hold szántó és 1 kaszás rét kiadatására.

A gazdákról pedig elmondták: egyetértének velük abban, hogy egy egész telek vagy 8 zsellér után 15 hold legelő „adassék ki a zsellérek részére egy tagban, tehát 42 zsellér részére 78 3/4 hold mennyiségben, ebben leendő majd faizási jogélvezetük is.”

A Felperes Glatter Henrik sem marad tétlen. Bizonyítékok sorát igyekszik beszerezni, cáfolva a zsellérek állításait.

Csáky gróf és gazdatisztje Bauerfeind János, de Schvarz József is⁷⁰ - aki, mint tudjuk 1853-tól bérelte a gróf galvácsi birtokát - egyaránt úgy nyilatkoznak, hogy a zsellérek a fent említett földeket csak haszonbérleti szerződés mellett vették bérbe illetőleg albérletbe. A szerződés lejártával azokat vissza is vették tőlük. Schvarz még az albérleti összeget is megadja, amelyet a zsellérek neki fizettek: 216 pengő forint, 144 darab tyúk, 720 darab tojás, 52 napi kapálás és 36 napi szántási munka

Az alispáni bíróság a beterjesztett bizonyítékok alapján végül 1869. március 22-én hozta meg ítéletét.⁷¹

Az Urbáriumi 14 2/4 telekre hivatkozva az ítélet megállapítja: a törvényes járandóság a közösség számára 698 032/1000 hold (41 holdjával számítva!) A maradványföld tehát 103 685/1000 hold.

A jelenlegi birtokosoknál hagyott földekhez hozzászámítva még a gazdáknak juttatandó szántóföldeket is, szántókban 518 488/1000 holdat, rétből 156 685/1000 holdat, összesen tehát 675 173/1000 holdat rendel - „kiadatni”.

A maradványföldek megváltásánál megállapítja, hogy Galvácon 1 egész úrbéri telek váltságdíja 500 ezüst forint, vagy „osztályos értéke szerint 525 forintra van határozva”. 1 telek aránya 41 hold, 1 hold maradványföld váltságdíja tehát 12 forint 80 krajczár. A gazdáknak a váltságdíjat féléves rátákban, 10 év alatt kell Glatter Henrik földesúrnak megfizetni.

A 37 zsellér 16 560/1000 hold belsőségük birtokában „meghagyattatnak”.

Faiskolának 1 holdat, vályogvetőnek 1/2 holdat állapít meg.

Az egyházi beltelkeket a jelen állapotukban meghagyja.

A községi rét illetőség eddigi mennyiségén (18 910/1000 hold) nem változtat.

Az úrbéri telekarányos legelő és rét illetőséget 235 4/8 holdban rögzíti. (Erdő és legelő együtt!) Ezt az úrbéri 19 5/8 telek után a következő arányban kell megosztani (12 holdjával!):

A telkes gazdák 14 2/4, a zsellérek 4 5/8, (8 zsellér után számítva egy telket!) a tanító 4/8 telek után részesedik. Megjegyezvén: „holdját 1200 □-öllel számítva kell kiadni”, és a legelőn lévő fák az úrbéresek tulajdonában maradnak.

A határbéli nemesi földek 6 216/1000 holdban és a rétek 21 590/1000 kaszásban „természetben adandók ki”.

A Csehi pusztával egybekötve lévő Bródi Erdő „ugyanazon helyiségében meghagyatik”.

A köztemető bővítésére tett földesúri felajánlást (1 hold) tudomásul vette a bíróság.

A népiskola javára 1/2 telek kiadásáról rendelkezik, mégpedig a maradványföldek terhére. Ennek váltságdíját a felperes nem követelheti a gazdától. Továbbá „bíróilag kimondatik: a tannyelv magyar, izraelita gyerekek is felvétessenek, a tanítót a földesuraság javaslatára az egri érsek nevezze ki”.

A közlekedési utak a szomszédos községekbe 4 öl szélességben, a dülő utak 2 öl szélességben, a csapás utak 8 öl szélességben - a mérnök által kijelölendő alkalmas helyen - „méretessenek ki!”

„„A helyiségeket illetőleg:” A volt úrbéresek és a „kivételesek” birtokainak „helyisége”: a „határ nyugati része.” Minden birtokaik „egy testben” lesznek. „a beltelek közvetlen szomszédságában lévő szántók, erdő, és legelő és ezekkel összeköttetésben lévő felső Galvácsi rétekből.”

Nevezetesen: „a kenderföld, pinczék felett, szőlők megett, szőlők mellett, boroszlóalja, kerekpart, középtó, Somosalja, rovtunya, meszesi ároknál, boroszló tető, rókajuk, ortás szántó, a közben fekvő Boroszló erdő, Csordáskert környéke legelő.”

A „kivételesek” földje azaz a nemesi szántóföldek a szántókból, a rét illetőségük pedig a felső Galvácsi rétegből kerüljenek kiadásra az osztályzat szerint. Minthogy az összes nemesi rét birtok 21 590/1000 hold, csekélyége miatt a bíróság nem látta indokoltnak tagbirtokká történő alakítását.

A volt úrbéresek eddigi rétejükből 10 681/1000 holdat a bíróság nem megfelelőnek talált, ezért a tagosítási törvények szellemében ez ugyanannyi mennyiségben és „ugyan annyi osztályozott hold szántófölddel lesz kicserélendő.”

„A szőlőhegyek a megállapított birtokok kebelében a mostani helyzetnek megfelelően hagyatnak.”

Az elkülönítés után a fennmaradó rész „a földesúr tulajdonának nyilváníttatik és kiadatik.”

A bíróság a zsellérek igényét, az 1/8-as telki illetőséget alaptannak és törvénytelennek találta. Ugyancsak elvetette - nem látván bizonyítottnak - azt a kérésüket is, hogy a zsellérek száma 42-ben „állapítassék meg.”

Ifj. Szászfai Jánosnak azt a kérelmét, hogy a Schvarz-féle telket nyilvánítsák zsellérteleknek - úgyszintén - elvetették.

Megállapították továbbá, hogy Glatter Henrik jogelődje, Csáky gróf 6 zsellér után már kapott kárpótlást. A fennmaradó további 31 zsellér után járó kárpótlás igénylésére a földesúr „a Magyar Királyi Földtehermentesítési Pénzalap Igazgatóságához utasítatik.”

S végül a zselléreket 30 forint perköltség megfizetésére kötelezték. - Ferenczy Barnabás ügyvéd munkadíjának fedezésére!

„Őfelsége a király nevében...”

A birtokbahelyezés

A gazdák 1869. április 4-én nyújtották be fellebbezésüket és „semmisségi” panaszukat az ítélet ellen.⁷²

Leginkább azt sérelmezték, hogy miként lehet „a földesuraság magány érdekét előbbre tenni egy község jogos kívánalmainál?” Egyébként is - érveltek - az uraságnak jobban módja van a kevésbé rosszabb és nehezebben művelhető földet jóvá és termékenyebbé tenni és az „általa alkalmas helyen kijelölendő gazdasági épületekkel ellátni.”

A meszesi határnál lévő rétjüket mindenütt a felperes rétje övezi. A hozzá vezető út pedig a gazdák Boroszló erdején vezet keresztül. Ha a bíróság a község alsó részén hagyta volna meg - a gazdák igénylése szerint - a földeket, akkor azok teljesen elkülöníthetők lettek volna - érveltek.

A zsellérek néhány nappal később beadott fellebbezésükben újfent az 1/8-ad rész követelésük figyelembevételére kérik a bíróságot.⁷³ A per legnagyobb vesztese tulajdonképpen ők. Sem indokaikat, sem bizonyítékaikat nem vették figyelembe.

Mindennek ellenére azt remélték, hogy a másodfokú bíróság „pótnyomozattal” megállapítja létszámukat és a sérelmesnek tartott ítéletet megváltoztatja.

A Borsod Megyei Polgári Törvényszék, mint másodfokú úrbéri bíróság 1869. május 13-án hozta meg ítéletét.⁷⁴ A zsellérek fellebbezését és a gazdák semmisség iránti kérvényét teljesen elvetette. Az első fokú bírósági ítélet nem fellebbezett pontjait érintetlenül hagyta. A gazdák által fellebbezett pontok tisztázására azonban új eljárás lefolytatására utasította az első fokú bíróságot.

Ez az ítélet a zsellérekre nézve teljes kudarc volt. A további folytatás reménytelennek tűnt.⁷⁵ A gazdák is már csak a „helyiség kiadásának” felülvizsgálatát várhatták a harmadfoktól.

Fellebbezési és semmisségi kérvényük azonban egy kis „malőr” következtében megkésett.⁷⁶ A „Szendrő ládi postán” ugyanis „eltévedt?” a Farkas ügyvédnek szóló - törvényszéki ítélet vételét bizonyító - kézbesítési ív. Bár Nagy József Ládi bíró bizonyította, hogy a kézbesítés megtörtént, Farkas azonban tagadta, hogy „valaha látta volna a vevényt.” - „Azért nem írta alá!” - nyilatkozta.

A szendrei járási szolgabírói hivatal viszont kinyomozta - utólag Farkas is elismerte -, hogy 891. számú ítélet május 27-én kikézbítésre került.⁷⁷ A június 18-ra datált vénybeli bejegyzés a valósággal „ellenkezett” így a gazdák június 22-én benyújtott fellebbezési kérvénye hivatalból visszautasítandó lett volna.

Mínthogy a felperes, Glatter Henrik a megkésett kérvény elfogadásába belenyugodott nem volt akadály a ügyiratok felterjesztésének.^{78, 79}

„Őfelsége a király nevében a Magyar Királyi Curial mint legfőbb ítélőszék előbb gr. Csáky Jánosnak, utóbb Glatter Henriknek, gr. Csáky János jogutódának mint felperesnek - Galváts helység úrbéres lakosai mint alperesek ellen ...az 1869-ik év október 18-ik napján tartott nyilvános ülésén következő ítéletet hozott:

A megye törvényszékének ítélete a benne felsorolt indokoknál fogva - helybenhagyatik. - ”

A hosszú pereskedés végére tehát végleg pont került. A közlakosok keserűen vették tudomásul, hogy minden igyekezetük hiábavaló volt.

A bíróság a „nagybirtok érdekeit” vette figyelembe. Leginkább azonban az fájt nekik, hogy a Csáky gróffal kialakult egyezséghez képest is rosszabbul jártak.

Búslakodásra azonban nem hagytak időt maguknak. Még a birtokbehelyezési eljárás előtt 271 hold erdős területet megvásároltak a földesúrtól. Az ún. **„Gazdák vett erdeje”** a falu feletti csapástól a gyertyános kútig terjedt. Bár a leendő faiskola pontosan ennek közepére - a Csordáskert környéki legelőre - esett volna, a 35 gazda által írt folyamodványt a bíróság méltányolta. A faiskolát máshol jelölték ki.⁸¹

A birtokbehelyezési eljárás kihirdetésére egyébként még ugyanebben az évben - tehát 1869. december 14-én - sor került.⁸² Az ítélet végrehajtását a következőképpen látta megoldhatónak a bíróság:

A temető bővítésére felajánlott fél hold a régi temető mellett, annak folytatásaként „hasítassék ki.”

A vályogvető fél holdat a falu felső végén, a híd melletti gödrök partján látta kimérhetőnek.

A nemesi szántóföldeket szintén a falu feletti szántókból jelölte ki.

A Gombos féle nemesi rétről úgy határozott, hogy a földesúr ígéretének megfelelően, a meszesi határszélen, a felső galvácsi réteken egyben legyen.

A többi nemesi rétek viszont a volt úrbéresek birtokában lévőkkel „egybeolvasztva” maradjanak.

A község rétje a „felső Galvácsi Rétekben”, az erdő alatt, az ún. „két darab tó befoglalásával” az extrás dűlőig elnyújtva kerüljön kimérésre.

A tanító szántóföldje a „szőlő melletti úrbéreséges választóvonal szomszédságában egy tagban hasítassék ki.”

A volt úrbéres gazdák közakarátának megfelelően a tanító erdő és rét illetősége a gazdák erdejével és legelőjével egy közösségben maradjon. Ha a gazdák telkei nem telekarányosak, akkor a belteleki felesleg vagy hiány a rétekben kerüljön kiegyenlítésre.

A kenderföldet az eddigi „kenderföld dűllőből, az urasági korcsma földig kiterjesztve” kell kiadni. (Minden egész telek után 2 hold!) - Ha a fenti terület kevés lenne, akkor a pinczék feletti dűllőből kerüljön bővítésre „a szőlő fel, és a faluból kivezető malom útra véggel hasogattassanak”.

Az úrbéri maradványföldek „telekaránylagos osztással egy külön dűllőben egy darabban adassanak ki”.

Az úrbéri szántóföldek szintén „telekaránylagosítással három nyomásban hasítassanak ki.” (Minden gazdának minden nyomásban 2 darab földje legyen!)

Az első (I.) nyomás: *Az Ortás — Boroszlótető - Róka lyuk „düllők”*. - Ez utóbbinak az erdőbe benyúló silányabb részét az erdőhöz „kapcsolatni megengedte a felperes uraság”, amelyért a volt úrbéresek 10 öl kőnek az urasági udvarba történő beszállítására kötelezték magukat.

A második (II.) nyomás: A meszesi határ mentében fekvő „*Meszesi ároknál*” - *Rovtumnya - Somosalya - Boroszlóalja düllők* a kitelésig.

A harmadik (III.) nyomás: A *középtő - Kerekspart - Boroszlóalya - Hosszak - Pinczék felett - „Szöllők melletti”* többi földek az úrbériséget elválasztó vonalig, s a maradványföldek düllőjéig. „A maradványföldek düllőjéig képeződnek a Bródi erdő alyán található földek a meszesi határtól az úrbériséget elválasztandó vonalig, külön kiszakítva.”

Az I. nyomás I. düllője: *Az Ortás düllő* - amelyben az első sorszám a falu felől kezdődik.

II. düllője: *a Boroszló tető és a Róka lyuk* - az első sorszám a szőlő oldalon.

A II. nyomás I. düllője: *a Rovtumnya düllő* a patakig és a *meszesi „ároknáli” föld* - az első sorszám a meszesi ároknál.

II. düllő: *Somosalya* a patakon túl - első szám a meszesi határnál.

A III. nyomás I. düllője: *a Szőlők mellett, a Pinczék feletti düllőből* fennmaradt rész, ahonnan a „szükséghez képest” átmegy az osztás a „*Boroszló alyára*” - az első sorszám az úrbériséget elválasztó vonalnál.

II. düllő: *A Hosszak, Kerekspart, Középtő düllők* - az első sorszám itt is az úrbériséget elválasztó vonal.

A „felső Galvácsi Rétekben” az I. düllő: *az Extrás rétek düllője* - az első szám a „*Csúcsban*”.

II. düllő: *a felsőgalvácsi úrbéri rétek* - az első szám a *Kosárkút alatti csúcsnál*.

(A gazdáknak azt a kívánságát, hogy az egyéni illetőségeket sorshúzás által állapítsák meg, elfogadta a bíróság.)

A sorshúzás az alábbi sorrendben történt:⁸³

1, Timko Mihály	3/8 telkes
2, Timko János	3/8 telkes
3, Olajos Mihály	3/4 telkes
4, Fleischer Lőrinc	1/4 telkes
5, Szabó András	1/4 telkes
6, Szabó János	1/4 telkes
7, Pásztor István	1/8 telkes
8, Pásztor Mihály	1/8 telkes
9, Restyanszky Jánosné	1/4 telkes
10, Restyanszky István	1/4 telkes
11, Dudás János	3/4 telkes
12, Kubo János	2/4 telkes
13, Pásztor János	1/4 telkes
14, Pásztor József	1/4 telkes
15, Tóth József	3/4 telkes
16, Fecso - Csordás József	1/4 telkes
17, Restyánszky István f.	1/4 telkes

18, Timko István árvája	1/4 telkes
19, özv. Pálincás Mihályné	2/4 telkes
20, Szemán József	1/4 telkes
21, Geczy János	1/4 telkes
22, Timko Mihály Vaszil	2/4 telkes
23, Pálincás Mihályné	1/4 telkes
24, Tóth János	2/4 telkes
25, Ulisnyák Mihályné	2/4 telkes
26, Pásztor András	1/4 telkes
27, Rémiás András	2/4 telkes
28, Kocsis János	1/4 telkes
29, Macsák Istvánné	1/4 telkes
30, Timko István	2/4 telkes
31, Kapus József és András	1/4 telkes
32, Veres K. János	1/4 telkes
33, Szeferka András	2/4 telkes
34, öreg Veres István	2/4 telkes
35, öreg Szászfay István	2/4 telkes
36, ifj. Szászfai István és Józsefné	1/4 telkes
37, Szabó György	1/4 telkes
38, Szabó András	1/4 telkes
39, Szabó István	2/4 telkes
40, Vereskati István és Mihály	1/4 telkes
41, Végső Vereskati István	1/4 telkes
összesen:	14 2/4 telek

A sorshúzás eredménye:

- 1, **a kenderföldre:** az első nyilat kihúzta a 27. sorszám alatti Pálincás András - az utolsó a 26-os Pásztor András.
- 2, **a felső nyomás I. dűlőjében:** - az első nyíl a 18. sz. - úé. (Timkó István árvája) - így az utolsó a 17. sz. Restyánszky István.
- 3, **II. dűlő** - első a 15. Tóth József - utolsó a 14.-ik Pásztor József.
- 4, **a középnomás I. dűlő** - első a 15. Tóth József - utolsó a 14.-ik Pásztor József.
- 5, **II. dűlő** - első a 22. Timkó Mihály - utolsó a 21. Geczy János.
- 6, **az alsó nyomás I. dűlő** - első a 23-as Pálincás Mihályné - utolsó a 22. Timko Mihály Vaszil
- 7, **II. dűlő** - az első a 9. Restyánszky Jánosné - az utolsó a 8. Pásztor István.
- 8, **a maradványföldek dűlő** az első nyilat kihúzta a 15. sorszámú Tóth József - így az utolsó a 14. számú Pásztor József.
- 9, **Az Extrás rétek dűlő** - az első a 2. Timko János - az utolsó az 1. Timko Mihály.
- 10, **a rétek II. dűlő** - az első nyilat a 6-os számú Szabó János húzta - így az utolsó az 5. Szabó András lett.

A szomszédos községekre vivő közlekedési utak helyét az érintett falvak képviselőinek egyetértésével határozták meg.

„Szendrőbe közlekedési úttal az Malomút fog használtatni, a Csehi puszta határig, honnan az a Csehi, a Galvácsi közös határvonalon 4 öl szélességben lesz bevezetendő a szendrei határbéli Pecsényés tó legelői útba.”

„Meszesre a Malomútból kiágazva lesz bevezetendő az urasági tagon át, - a Boroszló alatt a Meszesi árokig 4 öl szélességben.” - „ezen út urasági tagon átvezető részére mindkét oldalon 3 lábnyi széles és ugyanannyi mély árokkal felsánczolják - mert egyszersmind az ő (ti. a gazdák) úrbéri földeikkeli közlekedés is ezen gyakoroltatni fog.”

„Az Abod-Királykúti és Rakacaszendi utak az Ortás melletti Csapáson lesznek a bérczig, innen a Csordáskert környéke tején el, s a határig egyesítve 4 öl szélességben, onnan azok a közös határvonalon folytattnak mindaddig, míg a nevezett községekből Galvács felé használt utak nyílását elérik.”

(„Azonban egynél több út egy község felé sem engedtetik meg!”)

„A Meszesi, Csehi - és Galvácsi határok össze szegelésétől - a Meszesi határ mentébe - eddig használt Szikszói út meghagyatni, s a Boroszló erdőn, és Ortás földeken 4 öl szélességben - az Abodi úttal össze köttetésbe hozatni határozatott.”

Majd az összes eddig használt határbéli gyalogutak megszüntetéséről rendelkeztek. Ezzel egyidőben kijelöltek 8 öl szélességű „Csapásutat” a faluból az ortás földek mellett az úrbéres erdős legelőik, 4 öl szélességben - az úrbéri legelőn át - a „felső Galvácsi rétekre”, valamint 8 öl szélességben a faluból a Boroszló erdőre és a legelőre szántókhoz valamint a rétekekhez, 2 öl szélességben.

A megmaradt azaz a 83 532/1000 hold „maradványföld” megváltás ellenében a „telkes gazdáké leend”. Megváltási ára: 12 forint 80 48/100 krajczárjával számítva 1069 forint 61 2/10 krajczár.. Ez az összeg kiegészül az 1848. évi május hó 1-től az ezideig „háramló” 5%-os kamatával, ami 1156 forint 19 977/1000 krajczárt „tesz ki”. - A fenti összeg megfizetése a földesúrnak történik, tíz év alatt évi kétszeri részletfizetéssel.

Miután a „végrehajtási utasítás” kihirdetése megtörtént, azonnal megkezdték a tényleges kiméréseket. A mérnök jól haladt a munkálatokkal annak ellenére, hogy „rengeteg” apró kérést, különféle igényt kellett figyelembe vennie.

Dudás János például telket illetve házat cserélt Szankó Andrással.⁸⁴ A 22-es számról tehát az 52. szám alá költözött. Elmondása szerint a felső szomszédjával, Kubo Jánossal jól kijött ugyan, de Restyánszki János, az alsó szomszéd „állandóan borsot tört” az orra alá. Minthogy a szántók kiadásánál illetve kimérésénél a cseréjüket már nem lehetett figyelembe venni, így azt kérte, legalább a rétek kiadásánál kerüljön az új szomszédai közé.

A községi pásztorházzal⁸⁵ pedig utólag bebizonyosodott, hogy az valóságos úrbéri zsellértelek volt. A bíróság tehát elrendelte a telek után járó erdő és legelő illetőség kiadatását.

Pásztor András viszont kikerült a telkes gazdák közül, mert jobbágytelkét utólag zsellérhelynek minősítették. 2-vel tehát megemelkedett a zsellérhelyek száma.

Szefko András azt kifogásolta, hogy a nekijáró illetőséget két külön birtokrészben kapta meg. Minthogy fél telket örökölt, szerencsésebbnek tartotta volna, ha ezt a részt is már a másikkal együtt, egy tagban mérték volna ki.⁸⁶

A birtokbahelyezési és tagosítási folyamat lezárásaként az elkészült térkép és birtokkönyv „meghitelesítésére” a bíróság 1871. január 13-át tűzte ki. A nagyon rossz időjárási viszonyokra való tekintettel minderre azonban csak március 30-án kerülhetett sor.⁸⁷

Az adatok hitelesítése nagy eseménynek ígérkezett a faluban. 9 órára már a község „aprajanagya” ott csoportosult **Dudás János** bíró háza udvarán.

A bíróság szakértőjével - **Szatthmáry Pál** mérnökkel - érkezett. **Glatter Henrik** földesurat ügyvédje, Kiss Lajos kísérte el.

Újra itt találjuk **Eperjessy Sándor** alesperest, oldalán a galvácsi római katolikus tanítóval, valamint **Gombos György**, **Zuber Ferenc**, **Schwarz Mózses** közbirtokosokat, **Czakó Lajos** mérnököt és végül **Olajos László** körjegyzőt.

Az előzőleg közszemlére kitett térképről és a birtokkönyvről Szefer András elmondta: Rétje nem a kihúzott sorrend szerinti „helyiségben” szerepel, hanem a Dudás Jánoséval felcserélve.

A zsellérek a legelőilletményük elkülönítését kérték. Külön kérték kijelölni a telkes gazdákét illetve a sajátjukat. A bíróság hozzájárult ugyan az elkülönítéshez, de felhívta a közlakosok figyelmét arra, hogy a főszolgabíró az alábbi feltételhez kötötte a végrehajtást: „barátságosan egyezzenek meg, vagy húzzanak nyilat.” „Az erdő elkülönítéséről azonban szó sem lehet!” - hangzott a további intelem.

Az utakkal kapcsolatosan először a bíróság tett észrevételt. A szikszói útra - több község által⁸⁸ - benyújtott kérvényt ugyanis a mérnök „helytelennek” találta. Ezért a felső galvácsi réteken keresztülvívó út megszüntetésre került.

(Az út visszaállításának a lehetőségét nem vetette el teljes mértékben a bíróság. A megoldást abban látta, hogy az említett községek esetleg megegyeznek a galvácsi gazdákkal. A községeknek ugyanis kártalanítani kellett volna a galvácsi gazdákat a birtokaikon áthaladó útért.)

Az „Abod-Király kúti és Rakacza Szendi” utat - a rendelet szerinti - 4 öl szélességben mérte ki a mérnök. Az abodi határtól a szendi határig - a határszélen - továbbhaladó út viszont nem került meghatározásra. Így ez utóbbit 2 öl szélességűnek jelölték ki.

Gombos György meszesi birtokos azt sérelmezte, hogy az újonnan kijelölt szendrei-meszesi út „egy semlyékes, tavas helyiségen vezet keresztül”. Szerinte ez inkább akadályozná, mint segítené a közlekedést. A helyszíni vizsgálatok alátámasztották Gombos felvetését, ezért az alábbiakról határoztak: „A meszesi út a Malom útból kiágazva a Tó rétnek falu felőli szögletétől egyenes vonallal vezetessék a szőlők megettől szántóföldek alatt már kihaló meszesi útban.”

Eperjessy alesperes a faiskola érdekében emelt szót. Mostan helyét ugyanis - a tanítóföld mellett - sokkal rosszabbnak találta, mint az eredeti, Csordáskert környéki legelőben. A bíróság azonban nem látta indokoltnak a faiskola helyének megváltoztatását.

Többen az extrás réjtjüket kevesellték illetve birtokaik mezsgyéjét nem tudták pontosan.

Miután az apróbb félreértéseket és a kisebb problémákat tisztázták, próbaméréseknek „vetették alá” a térkép egyes részeit. A mérések igazolták a birtokkönyvben meglévő adatokat. Így mindkettőt hitelesnek - a „valósággal megegyezőnek” - fogadták el.

Ezekután „bíróilag kimondatott”: *Minden tulajdonos a tulajdonát - az utak és az úrbéresek közös erdő és legelő illetőség kivételével - a mai naptól „szabad tetszése szerint mások élvezete kizárásával használandja.”*

„Községi elöljárók kérelme a Meszestől Szikszó felé vezető közlekedési útra. - mely Meszes, Martonyi, Szalonna s Torna megye több községeinek használatára a Galvácsi - úgynevezett felső réteken vezetett keresztül - egészen kihagyatott. -

Minthogy azonban ezen közlekedési út a felső Szendrei Járás és Torna megye községek által ember emlékezet óta Használtatik, - s ennek eltörlése a közlekedés és kereskedelmi forgalom tekintetében az egész vidéknek hátrányára lenne - alázattal esedezünk a Ttes Alispán Bírósághoz miként ha a nevezett rétek ezen út általi keresztül hasítása a tulajdonosok némi kárával akarójok ellen történne, - a földbirtokos T. Glatter Henrik úr és a lakosok meghallgatása mellett ezen útra a kellő tért legalább az erdő szélén mint a telyesen nélkülözhetetlen közlekedési út feltartására nézve legkevesebb veszteséget tehető helyen - kiadatni méltóztassék. -

Alázatos esedezésünk mellett mély tisztelettel vagyunk.

A Tekintetes Alispán Bíróságnak Meszesen, Február 27-én, 1871.

alázott szolgálói

BARAKON község elöljárói
Szilágyi István Gröczki György keze X vonása
Fancseszki /?/ János X Barakony pecsétje

Szent Jakab bírója távollétében Takács János Hites
Szent Jakab pecsétje

Betskeházi község Elöljárói ifj. Gaál Márton F SZ bíró hites Kouth Gál József X Tott József X
Betskeháza pecsétje

Rákó község elöljárói
Matesz István bíró, Halasi? /olvashatatlan/ István hites
Rákó pecsétje
Kovács József keze X vonása meszesi bíró
Zuber Ferenc meszesi közbirtokos, Schvarz József közbirtokos
Károly István közbirtokos, Keresztesy József hites
Nagy János hites, Meszes pecsétje

(Itt valószínűleg Szalonna község elöljáróiról van szó - így folytatódik):

Községi Elöljárói
Breznai István keze X vonása törvénybíró
Szladics András X
Bacsai János kisbíró mivel a jegyzőknél - ki jelenleg nincs idehaza - második hites van, tehát pecsét nélkül íratott alá
Martonyi község bírója
Lovász Pál
Gyarmati Ferencz pecsét”

„Galvács szabályozás utáni birtokkönyve, 1870.”⁸⁹

Néhány fontos megjegyzés:

1. A szabályozás során felmért telki birtokok tehát

beltelekben	22,859 hold
Szántóföldekben	518,488 hold
rét és rétföldben	156, 685 hold
összesen:	698,032 hold
- ebből kiadott a tanító javadalmazására	20,000 hold
maradt tehát	678,032 hold

2. 2 nemesi birtok beolvasztásra került a fenti területhez, mert saját telki illetőségükkel együtt vették ki nemesi rétvüket:

Olajos Mihályé	1,208 ezred hold
Dudás Jánosé	1,207 ezred hold
ezekkel együtt a szabályozás után az összes telki illetőség:	680,447 ezred hold

3. A $14,2/4$ telken 42 gazda osztozik

Közülük	3-an rendelkeznek $3/4$ - $3/4$ telekkel, 11 a száma a $2/4$ telkesnek. 2 bír $3/8$ -ot, 22-en vannak az $1/4$ telkesek és végül 4-en az $1/8$ telekkel rendelkezők.
---------	--

4. A $3/4$ telek arányos „illetősége”	35,0706 hold
$2/4$ telek arányos „illetősége”	23,3804 hold
$3/8$ telek arányos „illetősége”	17.5353 hold
$1/4$ telek arányos „illetősége”	11,6902 hold
$1/8$ telek arányos „illetősége”	5,8451 hold

5. Néhány gazdának - a szabályozás előtt - hiánya vagy többlete volt a törvényesen meghatározott birtokterjedelemez képest. A szabályozás ezeket a különbségeket megszüntette mégpedig oly módon, hogy a belteleki többletek vagy hiányok a rétekben, az ún. extrás dűlőben kerültek kiegyenlítésre.

A belteleki többletek és hiányok bemutatása:

Sorszám	név	telek mennyiség	törvényes illetőségű hold	jelen állapot hold	több hold	keve- sebb hold	jegyzet
1,	Timko Mihály	3/8	0,375	0,337	-	0,038	
2,	Timko János	3/8	0,375	0,337	-	0,038	
3,	Olajos Mihály	3/4	0,750	0,705	-	0,045	
4,	Fleischer Lőrincz	1/4	0,250	0,260	0,010		
5,	Szabó András	1/4	0,250	0,540	0,290		
6,	Szabó János	1/4	0,250	0,540	0,290		
7,	Pásztor István	1/8	0,125	0,271	0,146		
8,	Pásztor Mihály	1/8	0,125	0,271	0,146		
9,	Rescsánszki János	1/4	0,250	0,422	0,172		
10,	Rescsánszki István	1/4	0,250	0,423	0,173		
11,	Dudás János	2/4	0,500	0,632	0,132		külsőkben 3/4 telek
12,	Kubo János	2/4	0,500	0,634	0,134		
13,	Pásztor János	1/4	0,250	0,541	0,291		
14,	Pásztor József	1/4	0,250	0,569	0,319		
15,	Tóth József	3/4	0,750	1,186	0,426		
16,	Fecso Csordás József	2/4	0,500	0,754	0,254		külsőkben 1/4 telek
17,	Rescsánszki István	1/4	0,250	0,381	0,131		
18,	Timko István árvái	1/4	0,250	0,381	0,131		
19,	özv. Pálinkás Mihályné	2/4	0,500	0,787	0,287		
20,	Szemán József	1/4	0,250	0,451	0,201		
21,	Geczi János	1/4	0,250	0,452	0,202		
22,	Timko Mihály (:Vaszil:)	2/4	0,500	0,778	0,278		
23,	Pálinkás Mihályné	1/4	0,250	0,844	0,594		
24,	Tóth János	2/4	0,500	0,628	0,128		
25,	Ulisnyák Mihályné	2/4	0,500	0,580	0,080		
26,	Pásztor András	1/4	0,250	0,184	-	0,066	
27,	Rémiás András	2/4	0,500	0,307	-	0,193	
28,	Kocsis János	1/4	0,250	0,203	-	0,047	
29,	Macsák Istvánné	2/4	0,500	0,547	0,047		külsőkben 1/4 telek

30, Timko István	2/4	0,500	0,830	0,330	
31, Kapus József	1/8	0,125	0,160	0,025	
31/a Kapus András	1/4	0,250	0,321	0,071	külsőkben 1/8 telek
32, Veres K. János	1/8	0,125	0,161	0,036	külsőkben 1/4 telek
33, Szefer András	1	1,000	1,047	0,047	külsőkben 2/4 telek
34, ör. Veres István	-	-	-	-	külsőkben 2/4 telek
35, ör. Szászfai István	1/4	0,250	0,574	0,324	külsőkben 2/4 telek
36, ifj. Szászfai István és Józsefné	1/4	0,250	0,574	0,324	
37, Szabó György	1/4	0,250	0,510	0,260	
38, Szabó András	1/4	0,250	0,510	0,260	
39, Szabó István	2/4	0,500	1,496	0,996	
40, Vereskati István és Mihály	1/4	0,250	0,865	0,615	
41, Végső Veres Kati István	1/4	0,250	0,866	0,616	
összesen:	14 2/4	14,500	22,859	8,786	0,427

Tehát 35 gazdának a belteleki többlete 8,786 hold. Ők ennyivel kevesebbet kapnak a külsőkben. Hiánya 6 gazdának volt. Ez 0,427 holdat tett ki. Ennyivel kapnak többet.

Az úrbéri telkesek birtokai kivonatban

Sorszám	név	telek mennyiség	törvényes illetőségű hold	jelen állapot hold	több hold	kevesebb hold
1,	Timko Mihály	3/8	19.673	0,337	13,529	3,669
2,	Timko János	3/8	19.910	0,337	13,529	3,669
3,	Olajos Mihály	3/4	40.803	0,705	27,058	8,515
4,	Fleischer Lőrincz	1/4	13.239	0,260	9,019	2,411
5,	Szabó András	1/4	13.341	0,540	9,019	2,131
6,	Szabó János	1/4	13.366	0,540	9,019	2,131
7,	Pásztor István	1/8	6.659	0,271	4,508	1,064
8,	Pásztor Mihály	1/8	6.684	0,271	4,508	1,064
9,	Rescsánszki János	1/4	13.362	0,422	9,019	2,249

10, Rescsánszki István	1/4	13.357	0,423	9,019	2,248
11, Dudás János	3/4	40.302	0,632	27,058	8,339
12, Kubo János	2/4	26.563	0,634	18,039	4,708
13, Pásztor János	1/4	13.454	0,541	9,019	2,130
14, Pásztor József	1/4	13.457	0,569	9,019	2,102
15, Tóth József	3/4	40.487	1,186	27,059	6,827
16, Fecso Csordás József	1/4	13.472	0,754	9,019	2,167
17, Rescsánszki István	1/4	13.313	0,381	9,019	2,290
18, Timko István árvái	1/4	13.429	0,381	9,019	2,290
19, özv. Pálincás Mihályné	2/4	26.830	0,787	18,040	4,555
20, Szemán József	1/4	13.421	0,451	9,019	2,220
21, Geczi János	1/4	13.331	0,452	9,019	2,209
22, Timko Mihály (:Vaszil:)	2/4	26.529	0,778	18,040	4,564
23, Pálincás Mihályné	1/4	13.297	0,844	9,019	1,827
24, Tóth János	2/4	26.282	0,628	18,039	4,714
25, Ulisnyák Mihályné	2/4	26.244	0,580	18,039	4,762
26, Pásztor András	1/4	13.112	0,184	9,019	2,487
27, Rémiás András	2/4	26.136	0,307	18,039	5,035
28, Kocsis János	1/4	13.068	0,203	9,019	2,468
29, Macsák Istvánné	1/4	13.382	0,547	9,019	2,374
30, Timko István	2/4	26.271	0,830	18,039	4,512
31, Kapus József	1/8	6.546	0,160	4,508	1,176
32, Kapus András	1/8	6.701	0,321	4,511	1,139
33, Veres K. János	1/4	12.922	0,161	9,019	2,385
34, Szeferko András	2/4	27.046	1,047	18,039	4,795
35, ör. Veres István	2/4	25.574	1,047	18,039	4,842
36, ör. Szászfai István	2/4	26.078	0,574	18,039	4,518
37, ifj. Szászfai István és Józsefné	1/4	13.233	0,574	9,019	2,097
38, Szabó György	1/4	13.217	0,510	9,019	2,161
39, Szabó András	1/4	13.225	0,510	9,019	2,161
40, Szabó István	2/4	26.618	1,496	18,038	3,846
41, Vereskati István és Mihály	1/4	13.352	0,865	9,019	1,806
42, Végső Veres Kati István	1/4	13.345	0,866	9,019	1,805
összesen:	14 2/4	770.631	22,859	523,116	134,472

ezek együttesen: 680,447 hold.

„Jegyzet: Az úrbéri telkesek birtokai között Pásztor András neve alatt előadott belsőség 221 □-öl = 0,184 hold területtel, utólagosan úrbéri zsellérségnek mondatván ki, ennek híjjával az úrbéri telki birtokok lesznek:

Összesen: 14 2/4 770.410 22,675 523,116 134,472
 ezek együtt = 680,263 hold.”

A volt úrbéri zsellérhelyek:

Sor- szám	ház- szám	térkép- szám	név	telek mennyi- ség	telek □- ölben	telek holdban	megjegyzés
1,	25.	6.	Toth Mihály	1	666	0,555	
2,	11.	19.	Pálinkás János	1	106	0,088	
3,	7.	23.	Veres Jano István	1	732	0,610	
4,	6.	24.	Kacsenko Mihály	1	720	0,600	
5,	5.	25.	Rescsanszki Istvánné	1	658	0,548	
6,	4.	26.	Beresnyák Mihály árvái	1	666	0,555	
7,	3.	27.	Beresnyák Mihályné	1	678	0,565	
8,	2.	28.	Galajda Mihály	1	743	0,619	
9,	1.	29.	Beresnyák Mihály	1	880	0,733	
10		30.	Pálinkás Józsefné	1	440	0,367	ez előtt Drótos
11,	50.	31.	Csordás András	1	275	0,229	ez előtt Kalapos
12,	49.	32.	Kacsenko István	1	377	0,314	
13,	48.	33.	Takács János árvái	1	267	0,220	
14,	47.	34.	Zsupák Beresnyák András	1	350	0,292	
15,	46.	35.	Macsák József	1	269	0,220	
16,	45.	36.	Rescsanszki Szuhi András	1	316	0,260	
17	43.	38.	Papp Ferenc	1	330	0,275	ez előtt Bodor
18,	39.	41.	Hornnyák János	1	111	0,092	
19,	38.	42.	Hornnyák Mihály	1	111	0,092	
20,	34.	47.	özv. Bodnár János árvái	1	283	0,236	
21,	78.	51.	Szászfai János (Rubi)	1	777	0,648	
22,	77.	52.	Bari István	1	699	0,582	
23,	76.	53.	Beresnyák János és Istvánné	1	532	0,443	

24,	75.	54.	Szászfai István	1	703	0,586	
25,	74.	56.	Zomok István	1	689	0,574	
26,	73.	57.	Veres András	1	672	0,560	
27,	72.	58.	özv. Timko Andrásné	1	648	0,540	
28,	71.	59.	Papp György és András	1	665	0,554	
29,	70.	60.	Beresnyák Ferenc	1	820	0,680	
30,	69.	61.	Zomok György	1	696	0,580	
31,	68.	62.	özv. Beresnyák Mihályné	1	656	0,547	
32,	67.	60.	Flasko János	1	605	0,504	
33,	66.	64.	Bodnár András	1	602	0,502	
34,	65.	65.	Puskás András	1	712	0,590	
35,	61.		Szászfai /Jalonka/ János	1			
36,	60.	68.	Tomorszki János	1	1.426	1,188	
37,	59.		Puskás András	1			
38,	44.	37.	Pásztor András	1	221	0,184	le!
39	27.	4.	Csordás ház	1	578	0,482	Galvács községé
a 39 zsellérhely tehát:					20.674	17,226	hold.

Levonva a Pásztor András beltelke, marad: 20.453 □-öl

Egyházi birtokok

a./

Térképszám		□-ölben	holdban
44.	Római Cath. és Óh hitűek templom tére	255	0,188
80.	Régi temető	1468	1,220
80/a.	Temető pótlék	600	0,500
összesen:		2.293	1,911

b./

43.	Tanító lak	157	0,131
Adományozott tagbirtok	I. rendű	42	0,038
	II. rendű	8.569	7,141
	III. rendű	16.666	12,821
összesen:		25.434	20,000
		illetve a beltelek	0,131 hold.

A község birtokai:

Házszám	Térkép-szám		□-ölb	holdban	rét holdban
27.	4.	Csordás ház	/lásd az úrbéri zsellérek között/		
51.	76.	Kovács műhely	125	0,104	
62.	79.	Pásztor ház	187	0,156	
		Felső Galvács rét II. rendű	17.019	-	18,910
összesen:			17.331	0,260	18,910

Faoskola kert:

a falu felett 1200 □-ölb 1,000 hold

Vályogvető hely:

a patak gödre mentén 600 □-ölb 0,500 hold

Úrbéri közlegelő és erdő:

14 4/8 úrbéri telek.

4 1/8 úrbéri telek arányú 39 úrbéri zsellér,

4/8 úrbéri telek arányú „oskola tanító” részére együtt 19 7/8 úrbéri telek után 12 holdjával:

Boroszló és Beresnyák	282.637 □-ölb	235,531 hold
Falu felett forrásos	3.563 □-ölb	2,969 hold
összesen:	286.200 □-ölb	238,500 hold

A fenti adatok nem tartalmazzák az idevezető utakat.

Úgymint:

1000 □-ölb a felső réthez vezető út (4 öles)

420 □-ölb a Gombos réthez vezető út

2380 □-ölb Szikszói út (4 öles)

2000 □-ölb Csapás az erdőn (8 öles) és a „Boroszlóalyai út”

2000 □-ölb Meszesi út a szántófele

276 □-ölb „Szöllőkhöz út” (2 öles)

összesen: 8.076 □-ölb

A földesúrtól megvett erdő:

Az úrbéri erdő legelő mellett 325.800 □-öl azaz 271,500 hold

Nincsenek hozzászámítva:

10.657 □-öl az Ortás melletti Csapás és gödrök

964 □-öl Rakacza Szendi út (4 öles)

1.932 □-öl az Abodi út (4 öles)

600 □-öl vályogvető hely

3.000 □-öl a „fa oskola helyváltoztatás által otthagytott tér és hozzá Csapás s gödrök.”

Nemesi birtokok:

1. Gombos Miksáné asszony részén

Felső Galvácson rét	I. Rendű	14.193 □-öl	17,741 hold
	II. Rendű	1.291 □-öl	1,434 hold
összesen:		15.484 □-öl	19,175 hold

2. Kacsenko István részén

az Ortás dűlőben	III. rendű	4.040 □-öl	3,108 hold szántó
(hasznavétlen tér:	304 □-öl út, 88 □-öl pallag)		

3. Timko János részén

az Ortás dűlőben	III. rendű	4.040 □-öl	3,108 hold szántó
(hasznavétlen tér:	400 □-öl pallag)		

4. Dudás János és Olajos Mihály nemesi rétyjüket az úrbéri rétyjökkel egy tagban vették ki.

5. Timko Mihály és János beltelekben		172 □-öl	0,143 hold
---	--	----------	------------

6. Timko István puszta telek		297 □-öl	0,248 hold
---------------------------------	--	----------	------------

7. Bródi Salamon örökösei birtoka

Verespart erdő		37.962 □-öl	31,635 hold
Somos erdő		84.303 □-öl	70,250 hold
összesen:		122.265 □-öl	101,888 hold

8. „Régi fa oskola hely útjával, több úrbéres részén a gazdák vett erdejében.”		3.000 □-öl	2,500 hold
--	--	------------	------------

9. Az összes úrbéres szerzemény

Pinczepart legelő (Nincs beszámítva a 490 □-öl út.)		2.665 □-öl	2,221 hold
--	--	------------	------------

Nemesi birtokok összesen:	151.963 □-öl	azaz	132,391 hold
1, beltelek:	(2db)		0,391 hold
2, szántóföld	(2db)		6,216 hold
3, rét	(1db)		19,175 hold
4, Erdők és legelők			106,609 hold

„Szőlők és szilvások”

„dézmás”	50.316 □-öl		41,900 hold
----------	-------------	--	-------------

Majorsági birtokok

„Glatter Henrik és neje Lichman Eleonóra részén”

a./ Beltelekben

Ház- szám	Térkép- szám			
	1.	Lakhely	5.542 □-öl	4,618 hold
	1/a	Lucernás	7,031 □-öl	5,859 hold
		beltelekhez kapcsolt legelő	9.238 □-öl	7,698 hold
	48.	puszta telek	432 □-öl	0,360 hold Schwarz féle
33.	49.	korcsma telek	2.530 □-öl	2,108 hold
	49/a	ehez lucernás	1.113 □-öl	0,928 hold
31.	55.	Beltelek	567 □-öl	0,472 hold Szászfai János bírja
	77.	Cigányok lakása	21 □-öl	0,017 hold
	összesen:		26.474 □-öl	22,060 hold

b./ Szántóföldek

„nincsenek beszámítva”

Malom út alja	74.895 □-öl	62,412 hold	„csúcs föld”
Malom útnál, meszesi útig	116.036 □-öl	96,697 hold	meszesi út /4 öl/ 1248 □-öl
a Meszesi úttól a Somos alatt a Malom útig	87.919 □-öl	73,266 hold	
Balázstó melletti rét-földek	13.221 □-öl	11,017 hold	
új Ortás a Balázstónál	68.464 □-öl	57,054 hold	szendrei út /4 öles/ 820 □-öl, Malom út 1540 □-öl
Korpafalu földek erdők mellett	17.166 □-öl	14,305 hold	szendrei régi útig

régi káposzta földek	6.779 □-öl	5,609 hold	az út mindkét oldala
a Káposzta földeknél	121.431 □-öl	101,192 hold	
Pallag új Ortás			
Dolina, beltelekszéli tábla	35,819 □-öl	29,849 hold	
Dolina, erdőszéli tábla	26.395 □-öl	21,996 hold	
Dolina melletti új Ortás	60,024 □-öl	50,020 hold	
Abodi határ szélén új Ortás	157.323 □-öl	131,100 hold	határ út (2 öles) 1550 □-öl.
összesen:	785.472 □-öl	654,560 hold	(1200 □-öllel számítva!)

c. Kaszálók

Tó rét	16,420 □-öl	20,525 hold
Balázstó rét	28.745 □-öl	35,931 hold
Bodnár rét	2.615 □-öl	3,269 hold
Kadlup mellett	2.955 □-öl	3,694 hold
Alsó rét a régi szendrei útig	73.429 □-öl	91,786 hold
Dolina rét	25.225 □-öl	31,501 hold
a felső Galvácsi úrbéri rétből felmaradt	1.097 □-öl	1,371 hold
1. zug a Rakacza pataknál	2.469 □-öl	3,086 hold
2. zug a Rakacza pataknál	470 □-öl	0,587 hold
3. zug a Rakacza pataknál	174 □-öl	0,218 hold
4. zug a Rakacza pataknál	206 □-öl	0,257 hold
összesen:	153.805 □-öl	192,255 hold
		(800 □-öllel számítva)

d./ Erdők - a majorsági birtokok tehát együtt!

Nagy erdő a Rakacza Szendi határtól			(nincs beszámítva jegyzet)
a Bodnár rétig	1.410.679 □-öl	1175,566 hold	a R. szendi út (2öl) 2.978 □-öl Abodi út (4öl) 2.104 □-öl
Veres part vagy Balázstó	45.562 □-öl	35,458 hold	Malom út 1.246 □-öl Szendrei út 820 □-öl
összesen	1.453.241 □-öl	1.211,034 hold	

A majorsági birtokok tehát együtt:

a, beltelek	26.474 □-öl	22,060 hold
b, szántóföldek	785.472 □-öl	654,560 hold
c, kaszálók	153.805 □-öl	192,255 hold
d, erdők	1.453.241 □-öl	1.211,034 hold
összesen:	2.418.992 □-öl	2.079,909 hold

Terméketlenek

Zsidó temető	200 □-öl
a falu utcái, sánczai, patak és Csapás, út a faluból a majorsági erdőhöz	15.656 □-öl
Csapás a falutól a Boroszlóig és ezen át az úrbéri földekig (8 öl)	13.861 □-öl
Szikszai út a meszesi határon (2 öl)	1.190 □-öl
Szikszai út a szántók között (3 öl)	273 □-öl
Szikszai út az úrbéri erdőkben (4 öl)	2.356 □-öl
Szikszai út a vett erdő felé (4 öl)	772 □-öl
Szikszai út a gazdák vett erdejében (4 öl)	1.936 □-öl
Szikaszai út a földesúri erdőkben (4 öl)	1.480 □-öl
Az Abodi és a Rakaczaszendi út, a falutól a határig (4 öl)	5.000 □-öl
Az Abodi és a Rakaczaszendi út a határszélen (2 öl)	4.028 □-öl
Meszesi út a majorsági tagban (4 öl)	1,744 □-öl
Meszesi út az úrbéri földek között és az erdő szélen (4 öl)	3.084 □-öl
Malom út a falutól a Malomút alja szántóföldekig	2.309 □-öl
Malom út innen a Csehi határig	5.271 □-öl
Szendrei út a Csehi határ szélen (4 öl)	820 □-öl
úrbéri felső nyomás mellett Csapás	10.657 □-öl
Felső Galvácsra vezető út erdőkben (4 öl)	1.420 □-öl
Felső Galvácsra réti hordó út (2 öl)	1.464 □-öl
Felső Galvácsra az extrás rét dűlőjében (2 öl)	1.014 □-öl
A Felső Nyomás dűlő útja (2 öl)	726 □-öl
Kenderföldek dűlő útja (2 öl)	566 □-öl
Szöllők körüli utak	3.083 □-öl
A közép Nyomás dűlő útja (2 öl)	536 □-öl
Maradvány földek dűlő útja (2 öl)	1.380 □-öl
Patak az úrbéri szántóföldeken át	1.850 □-öl
Patak a majorsági tagon a Tó rétig	416 □-öl

Patak mellékén út (2 öl)	1.488 □-öl
Patak az alsó réten át a határig	3.310 □-öl
A tanító tagja végén és a szőlő saroknál gödör	342 □-öl
Gödör a szőlő sarkától jöve	177 □-öl
Gödör a majorsági tagban	1.237 □-öl
Gödör a majorsági tagban	1.796 □-öl
Gödör a majorsági tagban	522 □-öl
a kenderföldeken gödör	307 □-öl
A kenderföldeken gödör	88 □-öl
a kenderföldeken gödör	400 □-öl
a kenderföldeken gödör	1.322 □-öl
A kadlup mellett sáncz	234 □-öl
„Róka juk” gödre, köves	429 □-öl
a határbéli egyéb sánczok és gödrök	1.520 □-öl
a Felső réten keresztül folyó patak	952 □-öl
a majorsági tagon át vezető földesúri magán szendrei út a falutól a Bodnár rét felé	3.733 □-öl
a Pinczeparthon a falu feletti út	490 □-öl
összesen:	101.928 □-öl

A galvácsi határ területe tehát:

1, úrbéri telkesek birtokai	770.410 □-öl
2, úrbéri zsellérek birtokai	20.674 □-öl
3, Egyházi birtokok:	
Templom, temető	2.293 □-öl
Tanító birtoka	25.434 □-öl
4, a község birtoka	17.331 □-öl
5, „Fa oskola”	1.200 □-öl
6, Vályogvető hely	600 □-öl
7, úrbéri legelő és erdő	286.200 □-öl
8, a „gazdák Vett erdeje”	325.800 □-öl
9, Nemesi apróbb birtokok	151.963 □-öl
10, „Szöllők és szilvások”	50.316 □-öl
11, Majorsági birtokok	2.418.992 □-öl
12, Terméketlenek	101.928 □-öl
összesen:	4.173.141. □-öl

amely 3477 747/1200 holdat tesz ki.

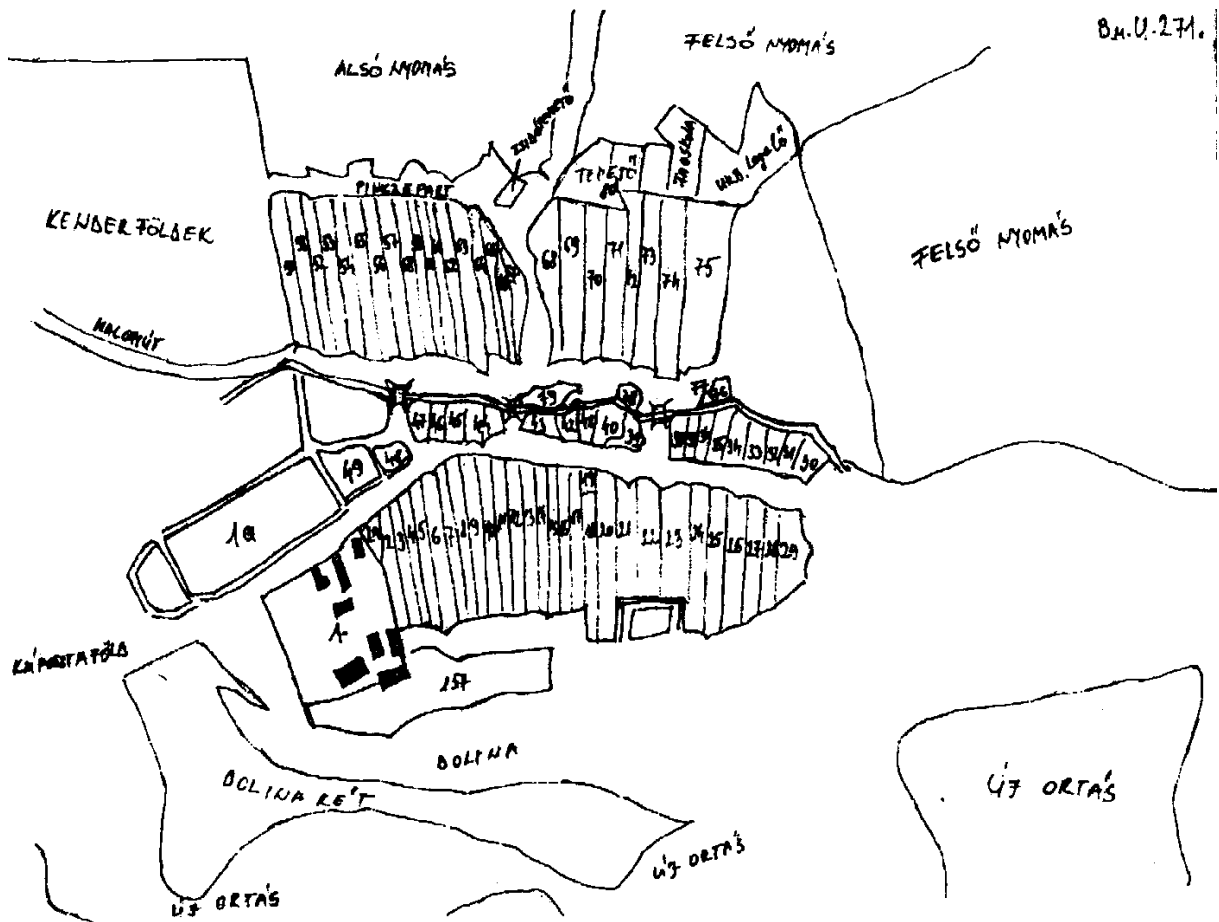
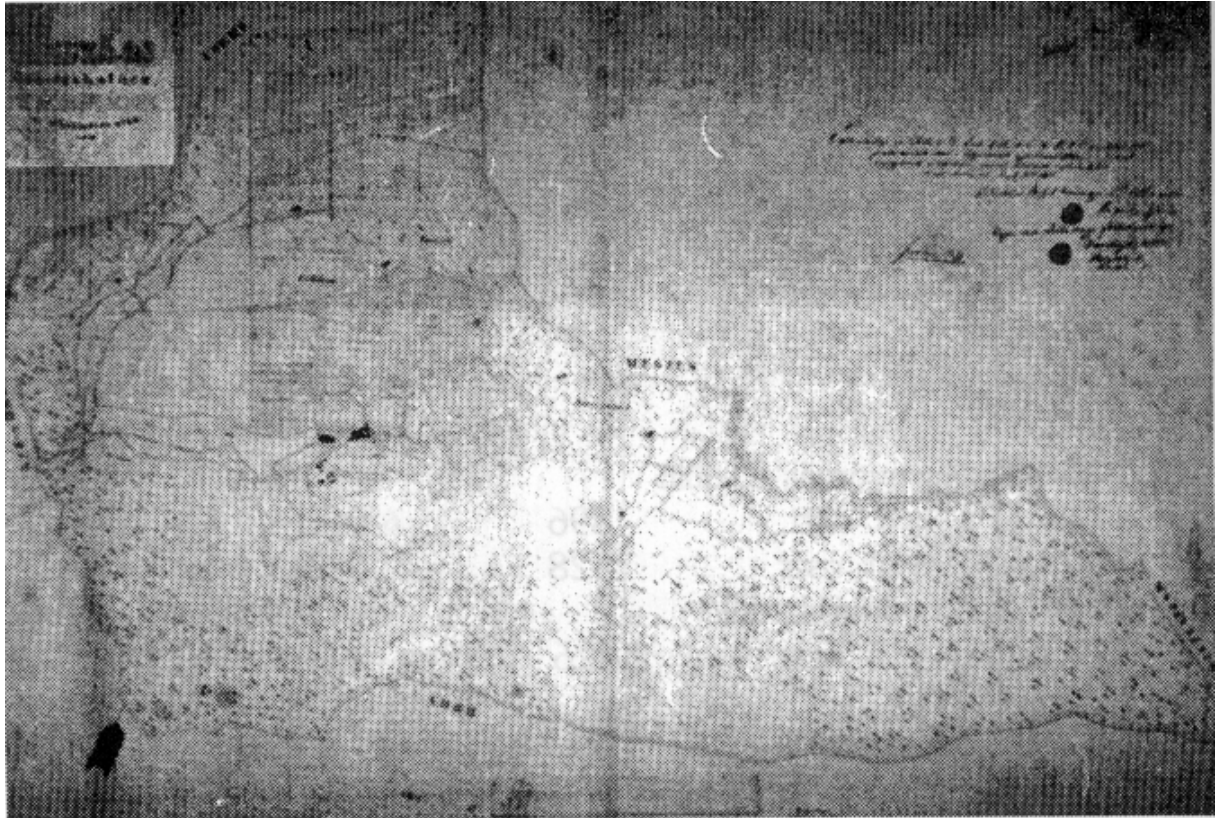
A birtokbaiktatással Galvácson is lezárult a „jobbágyfelszabadítás”. A „szabad tulajdonlás” egyfelől nagyfokú biztonságot adott a gazdáknak. Másfelől azonban - a termelés, a művelés szempontjából - minden maradt a „régiben”.

A határbéli paraszti birtokok szerztszórtságán ugyanis a tagosítás mitsem változtatott. A sok kis „birtok”, parcella - természetesen - azt is jelentette, hogy mindenkinek van hasonló földje. Valamelyest gazdaságosabb lett az „üzemvitel”, javult a munkaerő kihasználás és a birtok-aprózódás üteme is csökkent, de ténylegesen a nagybirtoknak kedvezett.

Az egyes parcellák közötti ide-oda járkálás - gazdánként ez 14-17 parcellát jelentett - évente továbbra is több tucat napot emésztett fel.

Állításunk igazolására szemléljük meg Timkó Mihály 3/8-ad telkes gazda „birtokát”:

ház- szám	térkép- szám		telek □-ölben	beltelek holdban	szántó holdban	rét holdban	
29.	2.	belsőége	404	0,337			
		kenderföld 1.-2 II. oszt	900		0,750		
		Felső nyomás 1. dűlő II. oszt.	2.427		2,023		
		Felső nyomás 2. dűlő					
		II. oszt.	936		0,780		
		III. oszt.	1.284		0,988		
		Közép nyomás 1. dűlő I. oszt	2.554		2,322	16 öl patak melléke	
		Közép nyomás 2. dűlő					
		I. oszt.	896		0,815		
		II. oszt.	328		0,273		
		Alsó nyomás 1. dűlő II. oszt.	2.426		2,021	21 öl út	
		Alsó nyomás 2. dűlő					
		I. oszt	980		0,891		
		II. oszt.	608		0,506	9 öl gödör melléke 12 öl vízfolyás	
		Maradványdűlő					
		II. oszt	1.093		0,911		
		III. oszt.	1.623		1,249		
		Extrás rét					
		I. oszt.	519		0,649		
		II. oszt.	693		0,770		
		Felső rét					
		I. oszt.	184		2,230		
		II. oszt.	1.818		2,020		
összesen 17 parcella			19,673 □-öl	0,337 H	13,529 H	3,669 H	58 öl
							17,535 hold

A GERSLI PART

Az 1880-as⁹² népességi adatokat vizsgálva kiderül, hogy a község 472 lakosának kb. a 2/3-a szlováknak vallja magát (300 fő) és csak 118-as magyarnak.

A 14 „egyéb” nemzetiségű mellett (rutén, lengyel stb.) 40 németajkú lakost is találunk.

(1890-ben - tehát tíz év leforgása alatt - ez a nemzetiségi arány teljesen megváltozik. Ekkor ugyanis a 467 főből már 324-en vallják magukat magyarnak és „csak” 140-en szlováknak. A változás mindenképpen az az „elmagyarosodásnak” tudható be, mintsem a lakosság ilyen irányú cserélődésének.)

A németajkúak kb. az 1870-es évek végén jelennek meg a községben. A jelenlegi kutatásaim megerősítik azokat a véleményeket, amelyek szerint a majorsági birtokhoz „tartoztak”, pontosabban fogalmazva: az új földbirtokossal (bérlóval) együtt érkeztek és telepedtek le.

A korabeli anyakönyveket átvizsgálva kiderült ugyanis, hogy **Haschek Károly Friedrich**, bécsi születésű, római katolikus mérnök volt a „Galvács 1.” Számú lakóhely - a kastély - lakója. A rendelkezésemre álló adatokból azt azonban nem tudtam egyértelműen megállapítani, hogy bérlóje vagy tényleges tulajdonosa volt a birtoknak.

A többnyire cseh országból (**Oschitz**) érkező telepesek között találunk ispánt, erdőmérnököt, kovácsot, szabómestert, kézművest. Többségük azonban a földműveléssel foglalkozik.

Haschek Károly Friedrichnek itt születik meg a törvényes elsőszülött fia, Károly Leopold. A kisfiú édesanyja Haschek Erzsébet Mária szintén római katolikus és ugyancsak bécsi születésű.

Károly Leopold 1878. április 5-én látja meg a napvilágot. Keresztelésére egy hónappal később, április 8-án kerül sor.

A keresztszülők Bécsből érkeznek. Stochammer Leopold magánzó, a Ferencz József Rend Lovagja valamint Huber Claudia.

Bernard Robert ispán minden bizonnyal a kastély melletti ispánlakásban nyerhetett elszállásolást.

A telepesek nagy része viszont a Királykút felé vezető út fordulójában, a Pesta völgy nyugati oldalán lévő épület/ek/ben talált otthonra. A kb. 7 család részére alkalmas „szálláshelyeket” ma már nem találjuk a határnak ezen a részén.

A „német kolónia” létezését azonban nevében még őrzi a hely. Legnépesebb családjának vezetéknevéből, GRÖESCHEL-ből - egy kis félrehallással - lett végül is a Gersli part.

A **Gröschel** (Gröschl, Gröeschel változatok is szerepelnek az anyakönyvben) család feje **Károly** volt, római katolikus oschitzi születésű földműves. Felesége Neuhausel Karolina római katolikus, ruithali lakos. A családhoz tartozott még Gröschel Ferenc nőtlen és Gröschel Terézia hajadon is. Mindketten - valószínűleg - Károly testvérei.

Károlyéknak egyébként három gyerekük született Galvácson.

Franciska 1878. Augusztus 30-án. Szeptember 1-én keresztelték. Keresztszülei: Bernard Róbert ispán és Wéber Karolina, Karolina. 1880. Június 30. Keresztelése Július 1-én történt. Keresztszülők: Engel Károly földműves és Wéber Karolina.

József 1881. Szeptember 28. Másnap. Szeptember 29-én megkeresztelték. Keresztapja Engel Károly, keresztanyja Wéber Terézia volt.

A szülők a párhetes csecsemővel a csehországi szülőfalujukba utaztak. A picit nagyon megviselhette az utazás, mert a család oschitzi tartózkodása alatt - alig egy hónapos korában - október 22-én - meghalt.

A **Schubert** család szintén Oschitz-ból érkezett. Károly földműves volt. Feleségét Steinfaller Teréziának hívták. Hozzájuk tartozott még Schubert Terézia is. Ő Károly testvére volt. A római katolikus családnak 1 gyermek született: Schubert Mária 1879. április 14-én látta meg a napvilágot és április 16-án keresztelték. A keresztszülők Gröschel Ferenc és Schubert Terézia voltak.

Kraupa József erdőmérnök a morvaországi Gáijá-ból érkezett. Felesége Kaposméri Mérey Hermina a Somogy megyei Szerdahelyről származott. A római katolikus család Irma nevű leánya 1879. május 16-án született és május 21-én volt a keresztelője. A keresztszülők Kubinyi Dezső honvéd főhadnagy és László Irma voltak.

Wéber József földművest - feltehetően - két leánytestvére kísérte el. Karolina és Terézia. Oschitz-ból érkeztek. Terézia itt szülte meg első - törvénytelen - leányát Máriát, 1880. szeptember 18-án. Keresztelés másnap, 19-én megtörtént.

A gyermeket Wéber József és Gröschel Terézia tartotta keresztvíz alá.

Herbe József kovács Kiessel-ből, felesége Scheschnyák Mária Morlibof-ból származott. Mindketten a római katolikus vallást követték. Herbe József és Károly (ikrek) 1881. augusztus 25-én születtek.

Józsefnek Wolmann Henrik nőtlen fiatalember illetve Gröschel Terézia hajadon voltak a keresztszülei. Károlynak pedig Engel Károly és Wéber Terézia.

A **Wolmann család** Kriesdorf-ból (szintén Csehország) érkezett. A szabómester Ferenc nős volt. Feleségét Hausch Máriának hívták. Henrik - feltehetően Ferenc testvére -, mint láttuk, még nőtlenként szerepelt.

Ferencéknek 1889. április 11-én született meg a leányuk, aki a Karolina nevet kapta az április 12-i keresztelés alkalmával. Keresztszülei Bercsinszki Pál és Gulyás Borbála, azelőtt özv. Keresztesi Józsefné, voltak.

Engel Károly földművesről és **Bercsinszki Pál** kézművesről nem találtam több adatot. Sajnos, egyelőre „ez minden”, amit a kb. 7-10 csehországi német család galvácsi ittlétéről tudunk.

„GALVÁCS ADÓKÖZSÉGNEK HATÁRLEÍRÁSA. 1892.”⁹⁴

A község területének megállapítását az 1892-ben életbe lépő földadószabályozás indokolta.

A Borsod megyei, szendrői szolgabírói járáshoz tartozó kisközség határát ekkor 2612 katasztrális holdban jegyzik.

A Kovács Miklós mérnök által készített határleíró jegyzőkönyv szerint Galvácsnak a szomszédos községekkel érintkező határvonalán 110 határpont került kijelölésre.

A határpontok illetve a határvonal kijelölésekor az érintett szomszédos községek előjáróin kívül megjelentek a „határmenti érdekelt gazdák” is.

A jegyzőkönyv megállapítja: Keletről Rakacaszend, délről Abod, nyugatról Szendrő és északról Meszes községek határolják Galvácsot.

A határleírás a falu „délnyugati sarkán a Balázstó nevű hegytetőn - kezdődik -, hol is a közlekedő út déli oldalán Szendrő községi erdeje, Gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond abodi erdeje és Kóhn Gábor Galvácsi erdeje közt egy A G és SZ betűvel (a községek neveinek kezdőbetűivel) jelölt határhalm felújított.

Ezen a határhalm képezi a hármas határpontot Abod, Galvács és Szendrő községek között, hol is a határ vonal leírása Szendrő községgel kezdődik.”

A leírás pontosan rögzíti a határjeleket. Ez az adott terület művelési ágának és birtokosának megnevezésével történik. Az egyes határjelek illetve határpontok közötti távolságot pedig a lépések számával adja meg. Továbbá fontos információkat kapunk még a vonal irányáról, fordulási szögéről.

A szendrői határvonalon 14 határpont került kijelölésre.

Az 1892. Április 7-én megtartott határszemen a szendrőiek részéről Ivanics Bálint mint a község bíróját, L. Molnár István törvénybíró és Königstein Ábrahám hites jelentek meg. Galvácsot Dudás Ferenc bíró és Timkó István hites képviselte.

A meszesi hármas határpont „a gödör szélétől 25 lépés nyugatnak Léderer Sándor Szendrőhöz tartozó puszta Csehi - valamint galvácsi erdeje és Timkó István és társai meszesi erdeje közötti erdő sarkán újonnan felhánytatott.”

A galvács-meszes határvonalon 21 határpont szerepel a jegyzőkönyvben.

Az 1892. Április 19-én történt helyszíni felmérésnél Meszes község részéről M. Kovács István törvénybíró, Kovács István hites és Horvát József ugyancsak hites jelentek meg. Galvácsi részről Dudás Ferenc bíró, Rescsánszki János és Mínyávikai György hitesek neve szerepel a jegyzőkönyvben.

A Meszes- Rakacaszend-Galvács hármas határpont „Kohn Gábor galvácsi erdője, Korodi féle csódtömeg meszesi szántója és Gérhing János rakacaszendi erdőközti sarkain felhánytatott.” Ettől a ponttól 1500 lépés távolságra jelölik a Rakacaszendi-Abodi-Galvácsi hármas határpontot. A meszesi határ végétől „derék kiszögeléssel délkeletnek” tartó vonal „mindkét oldalról erdő között” éri el az SZ, G és A betűvel jelölt három halmot, „melyek a hegygerinczen Bialko testvérek R.szendi erdője, Gróf Palaviciny-Csáky Zsigmond abodi erdeje és Kohn Gábor galvácsi erdeje közti sarkán felújítottak”.

A szendi határvonal hitelesítésére 1892. Április 20-án került sor. Szendet Bialko Ferencz bíró, Szabados János törvénybíró és ifj. Girhiny János hites képviselte.

Még ugyanezen a napon került kijelölésre a galvácsi-abodi határvonal is. Ez a vonal 75 határponton áthaladva érkezik meg végül a szendrei „közlekedő út déli oldalpartján felújított” (Szendrő-Galvács-Abod) határ-halomhoz, amely a határleírás kiindulási pontjaként szerepel.

Abodi részről a jegyzőkönyvet Kis János fő bíró, Benedek László hites és Loskóczy Kálmán uradalmi erdész látta el kézjegyével.

Galvácsot mindkét esetben (az abodi és a szendi leírásnál is) ugyanaz a három személy képviselte: Dudás Ferenc bíró, Rescsánszki János és Szabó Ferencz hitesek.

Borond megye.

Szolgabírói járás: Szendrői

Gabrics

adóközségnek határleirása.

1892

D. 106. (Keltv.)

„Határleirási jegyzőkönyv.”

oo

Jegyzőkönyv.

Felvételelt *Galvács* községben, területi határainak megállapítása czéljából 1892. évi *aprilis* hó *20^{ik}* napján.

Jelenlévők

Galvács község határa, a földadó-provizoriumban, azaz a jelenleg végrehajtás alatt lévő földadósabályozásnak életbeléptetése előtt, állott az anyaközség helyrajzilag összefüggő *2012* katasztrális holdra terjedő

magában foglaló, *kis község-eket* *pusztá-kat*

keletről	délről	nyugatról	éjszokról
<i>Bakanna-Szend</i>	<i>Abod</i>	<i>Szendő</i>	<i>Mezses</i>

községekkel határos területéből, és azon kívül még az anyaközségtől idegen községek területi által elválasztott

II.	holdas	részekből, melyek	keletről	délről	nyugatról	éjszokról
III.						

községekkel érintkeznek.

MÁSODIK RÉSZ

A XX. SZÁZAD ELSŐ ÉVTIZEDEI

Néhány jellemző adat a századelőről

A nagybirtok árnyékában a galvácsi törpebirtokosoknak nem sok reményük maradt, hogy az életlehetőségükön fordítsanak. Az egyre szaporodó népességet ugyanis a meglévő 2-3 holdas „birtokok” már nem tudták eltartani.

A jobb élet reménye, a „nagy lehetőségek ígérete” Galvácsról is sok embert csábított a tengerentúlra. Majd’ minden második családból volt kivándorló. Többségük Kanadába illetve „Amerikába”, azaz az Egyesült Államokba ment.

Sokan „kintről” próbáltak segíteni a családjukon, az itthon maradtakon. Mások a pár év alatt összegyűjtött kis „vagyonukkal” hazatértek.

A kivándorlók nagy többsége azonban már „ott” lelte meg az új hazáját.

Az első világháborúban a község 80 katonája harcolt a különböző frontokon.¹ Közülük 8-an estek el. 3-an lettek hadirokkantak.

1919-ben egyébként a csehek is átvonultak a községen.²

A Tanácsköztársaság kikiáltása után Galvácon is megalakult az ún. Tanács.³ Az intézőbizottság 3 tagból állt:

Kacsenko László

Szabó András

Pásztor István

További tagok voltak: Takács Ferenc, Flaskó Ferenc, ifj. Kacsenkó Ferenc.

A 20-as években, a község határában megnyitott bánya némi gazdasági fellendülést jelenthetett volna az itt élők számára. A bánya gyors felszámolásával azonban ettől a lehetőségtől is elesett a falu.

A **Kun (azaz a Kohn)** család uradalmában viszont virágzó gazdaságot találunk. Nemcsak a növénytermesztésben, de az állattenyésztésben is sikeresek. **Kun Miklós** fésűs merinó juhtenyészte ebben az időben a harmadik legnagyobb Borsod megyében.⁴

A juhok egy része a Mezőnagymihályi Nagytanyán volt található, a másik része pedig a galvácsi Pesta völgyben. A család gazdasági központja egyébként Karácsond volt.

A Pesta völgyi „gazdaságot” kiszolgáló épületeket ma már nem találjuk. Pedig nem is olyan régen még 4 család számára alkalmas lakóház állt itt néhány kisebb gazdasági épülettel és egy L betűs nagy hodállyal. Kb. 1000 db juh részére.

A Pesta völgy feletti parttetőn - a Bacsó völgyi oldalon - állt az uradalom „kerülő”-jének a háza.

1925-ben Galvácon kapott vitézi telket **Tapolyai András** százados, miskolci lakos.⁵ A telket 1928-tól kezdve - hosszú évtizedeken keresztül - **Fekete József** galvácsi lakos bérelte. A kb. 15. kat. holdból 13 hold volt a szántó és 2 hold a gyümölcsös. A gyümölcsöst már Fekete telepítette. Mint ahogy a maga erejéből épített itt lakóházat és istállót is. Bérlijéről nem is ismerik másként ezt a határrészt, mint a „**Fekete tanyája**”.

A 20-as évek kevés iratanyagában leltem rá arra a közgyűlési jegyzőkönyvre, amelyből megtudhatjuk kik voltak a község képviselőtestületének a tagjai.

Az 1925. év áprilisi közgyűlésének napirendjén a körjegyzői faátalány (téli tüzelő) megtárgyalása szerepelt.⁶

Az abodi körjegyzőségbe tartozó 3 község (Meszes, Abod, Galvács) képviselő testülete külön-külön tárgyalta az ügyet. Mindhárom község úgy határozott - ellentétben az 141.000/B. M. 1924. sz. rendelettel -, hogy a körjegyző a téli tüzelőjét meghatározott összegben, átalányban kapja meg.

Galvács község részéről az átalányszámításnál 50 m fának értékét és fuvardíját vették alapul. Ez alapján a képviselőtestület **Konyha Lajos** körjegyző faátalányát 1925-ben 600 aranykoronában állapította meg.

A testület határozatának indoklásában arra hivatkozott, hogy a természetben kiadandó tüzelőanyag beszerzése és fuvarozása indokolatlanul nagy anyagi károsodást okozott volna a községnek.

Az abodi körjegyzői irodának és a tanácssteremnek amúgy is sok anyag kellett. A tanácssteremben sokszor éjjel is tevékenykedtek a pénzügyőrség munkatársai vagy a csendőrség használta „pihenőszobának”.

Végezetül lássuk a képviselőtestület tagjait:

Kun Miklós	Szabó János
Olajos Mihály	id. Pálincás Ferenc
F. Szabó István	Veress István bíró
Szabó András	Puskás László
Berezsnyák Mihály	Timkó László
Pálincás János	Zomok József
Juhász István	Timkó Ferenc törvénybíró
Kacsenko László	Rescsánszki János esküdt

1926-ban kapunk hírt arról, hogy az Abod, Galvács, Meszes községek levante egyesületeinek keretén belül megalakultak a helyi tűzoltó egyesületek.⁷

Az egyesületek alapszabályait a Borsod-Gömör és Kishont Közigazgatásilag egyesített Vármegyék alispánja 1926. június 11-én terjeszti fel jóváhagyás végett a magyar királyi belügyminiszternek.

A 20-as évek végét romló közegészségügyi állapotok jellemzik. Gyakoriak a járványok a községben. 1927-28-ban a mételykór fertőzi az állatokat. A lakosság körében a hasi hagymáz és a lépfenés megbetegedés szinte mindennapos. Az uradalomban alkalmazott summások pedig a tífusztól szenvednek.⁸

1928-ban kimutatás készül az abodi körjegyzőségbe tartozó községek gépjármű elláttságáról.⁹ Meszes ebben az időben még nem rendelkezett ilyen járművekkel. Abodon viszont 7, Galvácon pedig 3 „gépi erejű jármű” került összeírásra.

Abodon 3 ember osztozott a gépeken:

Név	lóerő					db	lóerő összesen
	8	10	20	22	24		
Drótos B. József	1					1	8
Görög Mihály	1					1	10
özv. Kovács Gyuláné	1	1	1	1	1	5	84
összesen db:	2	2	1	1	1	7	102

Galvácon 2 ember birtokában volt gépjármű:

Név	lóerő					db	lóerő összesen
	8	10	20	22	24		
Jakab István	1					1	8
Kun András	1				1	2	32
összesen db:	2				1	3	40

Költségvetés a „nagy válság” időszakában

Az **1929. augusztus 8-án Veres István bíró** házában tartotta soron következő ülését a galvácsi képviselőtestület. A napirend legfontosabb témája az 1930-ik évi költségvetés volt.¹⁰

A 15 fős testületnek az alábbi személyek voltak a tagjai:

Rácz József	Zomok József
Olajos Mihály	Hornyák Ferenc
Takács Ferenc	Timkó Ferenc
Hochauser Lipót	Rescsánszki János
Szabó István	Szabó János
F. Szabó Ferenc	Jakab István
Beresnyák Ferenc	Bodnár László

Ezen a közgyűlésen mindössze 8-an voltak jelen: Veres István bíró, elnök; Székely Jenő, Hochauser Lipót, Zomok József, Szabó János, Jakab István, Hornyák Ferenc és Amrich Sándor körjegyző.

(A képviselőtestület tagjairól megjegyzendő, hogy évről évre majdhogynem ugyanazok voltak. Néhányan cserélődtek csak. Jelölésükben illetve megválasztásukban jelentős szerepet játszott

az a tény, hogy az adott időszakban ők fizették a legtöbb adót, illetve a község legmódosabb, legtehetősebb gazdái voltak. Ily módon egyesek hosszabb időn keresztül is tevékeny részesei voltak a község irányításának.)

A körjegyző által ismertetett költségvetés végösszegét a testület az alábbiak szerint hagyta jóvá:

Az 1930. évi szükséglet	7044 P (pengő)
erre előirányzott fedezet	2096 P

A hiány tehát 4948 P összegben került megállapításra. A hiány csökkentését egyfelől az 50%-os pótdadó kivetésétől remélték, másfelől pedig a vármegyei alispán úrtól a „községi alkalmazottak fizetési alapja” terhére kívántak segítyt felvenni. A pótdadó összegét 1862 pengőben, a segély összegét pedig 3085 pengőben rögzítették.

A körjegyzőségbe tartozó községek a közös költségvetés szükségletéhez az adóalapjuk arányában járultak hozzá. Galvács viszonylatában ez 21,92 %-ot jelentett. Ennek megfelelően a testület a községet terhelő összeget 1977 pengő 73 fillérben határozta meg.

A költségvetés mellékleteként szerepelt még a Levente-alap, amely 200 p-vel, valamint a Gazdasági Pénztár, amely 989 p-vel került elfogadásra.

Hiába érvelt azonban a testület, hogy a költségvetésen a legnagyobb takarékoskodás vonul végig, az edelényi járási főszolgabíró mégis a tervszámok jelentős lefaragását javasolta az alispánnak.

Az alispán a Gazdasági Pénztár számait tudomásul vette. A Levente alap 200 Pengős tételét jóváhagyta. Ennek fedezetére a „Testnevelési alapból” 200 P-öt kiutalt.

A Közpénztár tervszámait azonban tételesen átvizsgálta és az alábbiak szerint hagyta jóvá:

Szükséglet	6630 Pengő
Fedezet	4336 Pengő 50 fillér
Hiány	2293 Pengő 50 fillér

A hiány fedezésére az 1924. évi 177.200 BM. rendelet 4. §-a alapján 3056 Pengő állami adó után 75 %-al 2293 P 50 fillér községi pótdadó kivetését engedélyezte.

A Közös kiadások Pénztári Alapját pedig így állapította meg:

„A 3 község szükséglete 8402 P 10 fillér. Ebből Galvács a %-os megoszlás alapján 1.945 P 49 fillért köteles viselni.”

„Államsegély” címen végül 2455 p került kiutalásra. Ebből az összegből azonban levonásra került 515 pengő 72 fillér - „vármegyei hozzájárulási díj” címen, valamint 111 pengő a község útjavítási díjának tartozása fejében. A községi pénztárba tehát 1828 p 28 f került.

A levente képzés úgymond „központilag támogatott” volt.¹¹ A „leventeintézmény” a trianoni békeszerződés után alakult ki. A szerződés ugyanis Magyarországnak csak 35 ezer főnyi zsoldos katonaság felállítását engedélyezte. A fennálló kormány azonban igyekezett „kiját-szani” a rákényszerített rendelkezést.

1921-ben a testnevelésről alkotott törvénnyel teremtik meg a leventeintézmény alapjait. A leventeegyesületek az ifjúság katonai nevelésének centrumaként szolgáltak. Kezdetben - természetesen - ez leplezetten működött. Az 1920-as évek közepétől azonban nyílt formája lett a katonai előképzésnek.

A törvény értelmében minden ifjú, aki betöltötte a 12. évét, egészen 21 éves koráig leventeköteles volt. Ezek a fiatalok kötelesek voltak a lakóhelyük előjáróságán nyilvántartás végett megjelenni, a gyakorlatokon (amelyek kezdetben 2, 3 majd 4 órás elfoglaltságot jelentettek) részt venni, előjáróik iránt engedelmességet tanúsítani, esetleges elmaradásukat pedig kellőképpen igazolni.

A vétséget elkövetőkkel szemben szigorúan eljárak. A szülők illetve a gondnok mulasztását pénzbírsággal büntették.

A leventeegyesületekben egyébként „komoly” kulturális élet is folyt. Előadások, tanfolyamok, színházi, zenei illetve egyéb programok színesítették a fiatalok életét.

1939-ben teljesen átszervezték az egyesületeket, A képzést egységesen kiterjesztették az egész ifjúságra illetve önkéntes alapon a 10-19 éves lányokra is.

Az Ideiglenes Kormány 1945-ben rendeletileg tiltotta be az egyesületeket.

A galvácsi leventeegyesület az 1930-as évre kapott 200 P-ös támogatását a következőképpen kívánta felhasználni:

80 P-t terveztek különféle versenyekre és oktatói napidíjakra.

70 P-t felszerelési tárgyak vásárlására szántak (pl. fapuska, sportszerek stb.)

50 P-t hagytak a levente könyvtár törlesztésére.

A Gazdasági Pénztár tulajdonképpen az Önálló Községi Gazdaság költségvetését jelentette. Itt tervezték a legelőadót, a község állatállományáról való gondoskodás pénzügyi feltételeit, az erdőőrzési és kezelési díjakat valamint a legelővizsgálati díjat is.

A 989 pengőt kitevő összeg telekarányosan került felosztásra. A 157 nyolcad telekre telkenként tehát 6 P 30 fillér jutott.

A községi pótdadó kivetésének alapjául az ún. állami adók szolgáltak. Ezeket az adókat a lakosság birtokában lévő földek után illetve a lakóházaik után vetették ki. 1930-ban Galvács lakossága 470 fő volt. A lakóházak száma pedig 80.

Az alispán által jóváhagyott földadó 2.675 P 59 fillért, a házadó pedig 916 P 58 fillért tett ki.

Mentes volt a pótdadó alól a római katolikus tanító, szolgálati lakása és illetményföldje után. Ugyancsak mentesült a pótdadó alól a község is egy a tulajdonában lévő szántóföldje után.

Most pedig vizsgáljunk meg néhány érdekesebb tételt a költségvetés kiadási oldaláról. Elsőként nézzük a községi tisztviselők évi fizetését:

Amrich Sándor körjegyző évi fizetése - családi pótlékkal 3.209 P 26 fillér

Sikó János segédjegyző évi fizetése - lakbértámogatással 2.225 P.

A két tisztviselő fizetése - természetesen - megoszlott a 3 község között. Galvácsot ebből arányosan évi 1.191 Pengő 19 fillér terhelte.

Az előjárók évi bére pedig így alakult:

Veres István bíró éves bére 172 P 80 fillér

Szabó István törvénybíró éves bére 57 P 60 fillér

Amrich Sándor közgyám éves bére 57 P 60 fillér

Zomok József fertőtlenítő az 1929-es költségvetés szerinti évi 10 Pengő fizetést kapott. Az ez évre tervezett ugyancsak 10 P-t azonban az alispán kihúzta a költségvetésből.

Az alkalmazottak közül

Timkó Ferenc kisbíró évi bére 100 P-t tett ki.

Pozsga Istvánné levélhordó, postás 150 P-t,

Tomori Károlyné szülésznő pedig az évi 50 P lakbértámogatással együtt 200 Pengőt kereshetett.

A tűzoltószerrek beszerzésére és karbantartására 1.000 P-t hagyott jóvá az alispán.

A községi jégverem fenntartására 30 P-t szántak.

Az iskolán kívüli népoktatás céljára 35 Pengő normatív támogatást kapott a község. A lakosonkénti 8 fillért az analfabéták esti tanfolyamának megszervezésére kívánták fordítani.

A községi közművelődés 85 Pengős támogatásából 65 Pengő jutott a kulturális és jótékony célú egyesületek további támogatására. (1929-ben például a gróf Tisza István egyetem segélyezésére 16 Pengőt adományozott a község.)

1930-ban a vármegye 20 Pengő befizetésére kötelezte a községet: „vármegyei tűzoltó és mentőegyesületi tagdíj” címen.

Galvács egyébként az alábbi egyesületeknek illetve szövetségeknek volt tagja:

Nőegylet évi tagdíja	2 P
Faluszövetség évi tagdíja	6 P
Vöröskereszt évi tagdíja	5 P
Árvaház évi tagdíja	10 P

A közművelődési támogatásból fizették még a következő lapokat is:

Vasárnapi könyv évi előfizetési díja	6 P
Tiszajobbparti Mezőgazda évi előfizetési díja	6 P
Levente Lap évi előfizetési díja	6 P

A bevétel oldalon az ingatlanok bérbeadása tulajdonképpen a községi út bérbeadását jelentette. Ebből 90 P-t remélt a község. Ez az összeg jóval kevesebb az 1929. évihez képest. Ekkor ugyanis 150 Pengőt kaptak érte.

„Megugrott” viszont a község vadászati jogának bérbeadásából származó bevétel összege. Az előző évi 60 Pengőhöz képest a 256 Pengő több mint négyszeres növekedést jelentett.

1929-ben dönt úgy a testület, hogy a község I. világháborús hőseinek emlékművet állíttat. Az 1930-as költségvetésben erre a célra 150 Pengőt állítanak be.

1930-ban alakul meg a Legeltetési Társulat. A 363 Kat. hold és 1072 -öl területtel létrejött társulás pontos megnevezése: **Galvácsi Közbirtokosság Legeltetési Társulata**.

Az 1930-as képviselőválasztás és általános tisztújítás

A képviselőtestület tagjainak megválasztása 1930. november 8-án történt.¹² Székely Jenő választási elnök a választás lebonyolítását segítő 4 bizalmi férfit nevezett ki: Hornyák Ferencet, Veres Istvánt, Szemán Jánost és Pozsga Istvánt.

A szavazatok összeszámlálása az alábbi eredményt hozta:

1. Zomok József	15 szavazat
2. Timkó Ferenc	18 szavazat
3. Jakab István	16 szavazat
4. Kacsinkó László	10 szavazat
5. Timkó Imre	14 szavazat
6. Szabó János	7 szavazat
7. Tóth András	1 szavazat
8. Olajos Mihály	1 szavazat
9. Hochauser Lipót	1 szavazat
10. Takács Ferenc	1 szavazat
11. Pálinkás István	1 szavazat
12. Szabó István	1 szavazat

Az elnök a leadott szavazatokat mind érvényesnek fogadta el.

A három legtöbb szavazatot kapott jelölt tehát

Timkó Ferenc	18 szavazattal.
Jakab István	16 szavazattal, és
Zomok József	15 szavazattal rendes tag lett.

Póttagnak jelentette ki továbbá az elnök a sorrendben a 2 legtöbb szavazatot kapott Timkó Imrét 14 szavazattal és

Kacsinkó Lászlót 10 szavazattal.

A választást az általános tisztújítás követte. Ennek lebonyolítását Várnay Bertalan edelényi főszolgabíró 1930. december 29-re, hétfői napra tűzte ki.¹³

A vármegyét Osvárh Lajos számvevőségi főnök képviselte, aki egyben elnöke is volt a galvácsi tisztújító széknek.

A választó közösség most is 4 főt jelölt ki bizalmi férfiaknak: Takács Ferencet, Timkó Ferencet, Jakab Gyulát és Hochauser Lipótot.

A közösségi bírói állásra 3 főt jelöltek:

Zomok Józsefet, Szabó Istvánt és Takács Ferencet. Közülük **Zomok Józsefet** közfelkiáltással választották meg **bírónak**.

Törvénybírói tisztségre - a bírói állásra harmadikként jelölt - **Takács Ferencet** választották Szabó István és Beresnyák Ferenc előtt.

A Községi Közgyám állásra elsőnek Amrich Sándor körjegyzőt jelölték. Amrich ezúttal is bizalmat kapott. A másik két jelölt Jakab Gyula és Timkó Ferenc volt.

Az 1. hites **Beresnyák Ferenc** lett, megelőzve az első helyen jelölt Szabó István és a 3. helyen jelölt Timkó Imrét.

A 2. hites **Timkó Imre** lett, megelőzve az 1. helyen jelölt Szabó Istvánt és a 3. helyen jelölt Pálincás Lászlót.

A 3. hites **Pálincás László** lett, megelőzve az 1. helyen jelölt Szabó Istvánt és a 3. helyen jelölt Veres Kapus Ferencet.

A 4. hites tisztét pedig **Jakab István** tölthette be. Maga mögé utasítva Szabó Ferencet és Veres Kapus Ferencet.

A választásokat követően egy hónappal - 1931. január 24-én - került sor a hivatali ügyek illetve a pénztár átadására.

EGY NÉMET KATONASÍR A SZŐLŐHEGYEN

Az oroszok 1944. december 13-án estefelé, úgy 4 óra tájban jelentek meg a Galvács feletti Görög erdőnél.¹

A hírt **Hevessy József** tudatta a galvácsiakkal. Hevesy galvácsi lakos volt, ugyanakkor katonai összekötőként szolgált annál a német-magyar egységnél, amelyik a szalonnai melegvíznél állomásozott. Nehéztüzérségük védte a községet is. Tüzérségi megfigyelőjük a galvácsi kenderföldön illetve a szőlőhegyen volt.

Az oroszok másnap, december 14-én merészkedtek be a faluba. Konyhájukat a Hármaskút mellett a „Palencsár féle” ház udvarán ütötték fel.

Az oroszok a falu fiataljai közül néhányat (Szabó Ferencet, Pálinkás Antalt, Timkó Bélát, Pálinkás (Palencsár) Lászlót) arra kötelezték, hogy a Dolinára vontatott aknavetők beállításában segédkezzenek.

A leásott aknavetőkből aztán hamarosan tüzet nyitottak. A németek viszonzták a tüzet.

A kialakult tűzpárbajban a községet több aknatalálat is érte. Megsérült a templom, az iskola és kb. 13 lakóház is.

A tűzpárbajnak a németek vetettek véget azzal, hogy mindhárom orosz löveget személyzettel együtt kilőtték. Ezzel egyidőben 17 német és 7 magyar katonából álló egység foglalta el a Kiserdő és a homokbánya fölötti magaslatot.

Az orosz tisztek a „szeszfejadag” növelésével igyekeztek bátorítani a rohamra induló katonákat. Az újabb orosz támadás azonban véres „mészárlásba” torkollott. A szuronnal és géppisztollyal felszerelt orosz gyalogosok - a közelharcban - tehetetlenek bizonyultak a géppuskával felszerelt német-magyar egységgel szemben.

Sok orosz katona lelte halálát az „Ubocsi harctéren.”

A csatát követő napokban a galvácsiak szekérrel szállították el a holttesteket a szendrői főtéren kiásott közös sírba.

A németek közül egy katona esett el. Feltételezhetően ő volt a nehéztüzérség megfigyelője.

Pálinkás Antal, aki elsőként talált rá a német katona holttestére, így mesélte el a történeteket:²

„Amennyire emlékszem, december 14-e lehetett. Délután. A harcok elcsitultával - mint fiatal gyerek - elmentem összeszedni a löszereket. Éppen a szőlőparton mentem keresztül, amikor megpillantottam a szőke hajú, fiatal német katonát. Lövészárk ásás közben érte az aknatalálat. Másfél ásonyomig jutott. Géppisztolya mellette hevert. A gyalogsági ásója pedig még a kezében volt.

Miután már estefelé járt az idő, hazamentem. Másnap azonban újra kimentem, hogy a céduláját levegyem és elküldjem a családjának. A felszereléseit nem találtam mellette. A katonai ruházata is hiányzott. Egy zokniban és egy ingben feküdt a parttetőn.

A német katonát végül egy Miklós nevezetű - a nevére már nem emlékszem pontosan - erdélyi magyar katona temette el. Ő az első orosz frontot követő román hadsereggel érkezett. Neki meséltem el, hogyan találtam rá a katonára.

„Én tisztességgel eltemetem” - mondta. „Ki tudja, maholnap én is így járok. Ne adj’ Isten, de ha mégis megtörténik, talán hozzám hasonlóan engem is elföldel valaki.”

Előre láthatta a sorsát, mert nem sokkal ezután arról értesültem, hogy Miklós a Torna környéki harcokban hősi halált halt.

A német katona halálát pedig jelentettem a Vöröskeresztnek.”

Vajon „Miklóst” tisztességgel eltemették-e? Közös sírban fekszik, vagy a Torna környéki dombok között jeltelen halom takarja? - Nem tudjuk, mint ahogy nem tudjuk azt sem, hogy a fiatal német katona családjához eljutott-e fiuk halálának híre? Vajon tudják-e, hol nyugszik fiuk?

Remélem, eljön majd az idő, amikor ezekre a kérdésekre is választ kapunk. De addig is minden évben újrাজöldül a fű az ismeretlen német katona sírján, a galvácsi szőlőhegyen.

Az oroszok 1944. karácsonyának másnapjára 56 embert rendeltek a galvácsi bíró házához.³ Mindannyiukat Szendrőbe kísérték. Ott 3 napig tartották fogva őket a Spiegel pincéjében. A harmadik nap után az öregeket és a fiatalabbakat elengedték.

Nem úgy azt a 13 katonakorú illetve katonaviselt férfit, akiket a szalonnai orosz parancsnokságra szállítottak.

Őket előbb Romániába majd orosz hadifogságba hurcolták. Közülük nem egy soha többé nem láthatta meg hazáját, szülőfaluját, Galvácsot.

A FÖLDOSZTÁS „NAGY KÉRDÉSEI”

Alighogy megjelent az Ideiglenes Nemzeti Kormány Nyilatkozata (1944. december 22.), amely - többek között - meghirdette a nagybirtok felosztását, az oroszok által megszállt területeken máris megkezdtek a **községi földigénylő bizottságok** megalakítását.

Galvácson is - az ország többi részéhez hasonlóan - az uradalmi cselédek és a szegényparasztok képviselőiből alakult meg a bizottság. Első elnöke **Gazdik Lajos** lett.

A bizottság feladata az volt, hogy összeírja a földreform során igénybevehető ingatlanokat, illetve azokat a személyeket, akik földet igényeltek, ugyanakkor elkészítse a földreform végrehajtásának tervezetét. A Megyei Földbirtokrendező Tanács jóváhagyása után pedig a földek szétosztását végezte illetve felügyelte.

Galvácson egy nagybirtok felosztása jöhetett számításba. Az ezer holdat meghaladó Törley birtok.

A bizottság 58 földigénylőt írt össze.¹ Közöttük 558 kateszteri hold szántót kívántak szétosztani. Házhelyet 45 fő igényelt. Részükre 600-600 -öl területet javasolt juttatni a Földigénylő Bizottság. Erre a célra a **Kabluk dűlőt** jelölték ki.

Az 558 kat. hold tulajdonképpen a Törley birtok teljes szántóterületét kitette. Az 1173 Kh 43 □-ből álló birtok az alábbi művelési ágú területekből állt:

Szántó	558 Kh	7 □-öl
Kert /a kastéllyal/	4 Kh	394 □-öl
Rét	51 Kh	1336 □-öl
Szőlő	4 Kh	821 □-öl
Legelő	66 Kh	498 □-öl
Erdő	466 Kh	1003 □-öl és
földadó alá nem eső terület	21 Kh	1172 □-öl

A Megyei Földbirtokrendező Tanács gazdasági szakértője azonban soknak találta minden a házhely-, mind a földigénylőt és túlméretezettnek az igénylők részére juttatandó földeket. (Egy igénylőre ugyanis több mint 9 hold jutott volna, illetve a már földdel rendelkező igénylők ingatlanát 15 holdra egészítették volna ki.)

A szakértő javaslatára a Megyei Földbirtokrendező Tanács új felosztásra kötelezte a községi földigénylő tanácsot. Egyben két fontos körülményre hívta fel a bizottság figyelmét, Szendrőben 173 földigénylő van. Nekik feltétlenül szükségük van 100 Kh földterületre a galvácsi Törley birtokból. 300 Kh-ra pedig a Tanács tart igényt, mert ezen a területen állami mintabirtokot kívánnak létrehozni.

A Földbirtokrendező Tanács egyébként 3 nagybirtokot jelölt ki állami mintabirtok létesítése céljából.

Az **Abodi Latorca Rt.** 2293 Kh-as ingatlanából 400 Kh szántót kívánt felhasználni. (Összes szántóterületük 1298 Kh volt.)

Finkén a Dr. Gróf Draskovich Ödön és Gróf Draskovich Györgyné tulajdonát képező 1027 Kh földingatlanból 300 Kh-at (összes szántó 428 Kh) és mint láttuk **Galvácson a Törley birtokból** szintén 300 Kh-at jelölt ki.

Abodon 151 földigénylő volt. 383 Kh ingatlan maradt felosztatlanul.

A szomszédos Irotán 332 Kh-at igényeltek. A helyi bizottság jelentése szerint az igényelhető terület csak 191 Kh-at tett ki.

A vármegyei szakértők szerint az Irotaiak földigénylése az Abod-Királykúti földekből megoldható lett volna. Ehhez viszont a 4-5 km-re fekvő Irotáról az igénylőknek át kellett volna költözni a szomszédos faluba. Erre viszont senki nem volt hajlandó.

Finkén 123-an igényeltek összesen 853 Kh-at. Borsod község 80 Kh-at kapott a finkei birtokból. Damak község szintén a finkeiektől szeretett volna még kb. 60-80 Kh-at.

A Tanács a fenti szempontokat is figyelembe véve - mint tudjuk - az Abod-Királykúti pusztán megvalósítandó mintabirtok mellett döntött.

A galvácsi Törley birtokból nem csak a szendrőiek szerettek volna földet kapni. A **miskolci Állami Erdőigazgatóság** is bejelentette az igényét. Sőt hamarosan arról értesíti a községi földigénylő bizottságot, hogy az alábbi ingatlanokat állami tulajdonba vette: Törley erdejét (467,3 Kh) teljes egészében, továbbá a kastélyt a parkkal együtt kb. 4 Kh terjedelemmel. Erdőhivatal céljára. A hivatal dolgozói részére illetményföldül 35 Kh szántót és 6 Kh rétet.

A bizottság nevében **Timkó András** és **Magyari István** tiltakozó levelet juttat el a megyei Földbirtokrendező Tanácshoz az Erdőigazgatóság eljárása ellen.

A Tanács megnyugtatja őket: a kastély a kerttel, a szántóföld, a rét nem tartoznak az állami tulajdonba került erdőbirtokhoz. Az Erdőhivatal ezekkel nem jogosult rendelkezni. Az **1945. december 20-i** véghatározatában ki is mondja: a kastélyt - ideiglenesen - oktatás céljára átengedni a községnek. Ezzel egyidőben elutasítja az erdőhivatal kérelmét, helyt ad viszont a szendrőiek földigénylésének.

Az Erdőhivatal nem nyugodott bele a döntésbe. Fellebbezett. Mindenképpen magának szerette volna a kastélyt. Ha lehet egészben. Bár már azzal is megelégedett volna, ha 3 erdésze lakást kap benne. Földigénye is 15 Kh-ra csökkent.

A községi földigénylő bizottság válaszul azt javasolta, hogy a Törley birtok Magtár épületét kapja meg az Erdőhivatal. Az igényelt 15 Kh pedig a Pestavölgy dülőben kerüljön kimérésre.

A Földbirtokrendező Tanács 1948. február 28-án kelt határozatában azonban a pénzügyminisztériumnak juttatta a dohánycsomózó és a magtár épületét. Ezzel a döntésével a galvácsi erdőhivatal ügye végleg lekerült a napirendről.

Ennél sokkal nehezebb kérdésnek bizonyult viszont a szendreieknek átadandó földterület ügye.

A Községi Földigénylő Bizottság többször is élesen tiltakozik a Megyei Tanács sérelmes döntése ellen. A Tanács hajthatatlannak mutatkozik.

Ezért a Bizottság az 1946. január 25-én megfogalmazott kérelmével már az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz fordul.

A kérvényt **Pálinkás Ferenc** a Bizottság elnöke és még további 3 bizottsági tag is aláírja: **Flaskó József, Magyari István, Szenász Mihály.**

A szendreieknek juttatandó föld - írják a levélben - „Galvács községhez tartozik. A nagybirtok rendszerben éppen ez a földterület bénította meg a galvácsi törpebirtokosságot és fosztotta meg annak a lehetőségétől, hogy életszínvonalát emelje... így a község lakossága minden idők folyamán kénytelen volt 2-3 holdra megoszló - holdanként 3-4 magot hozó - törpe birtokából tengetni életét.”

Sőt úgy fogalmazznak, hogy az évenkénti népszaporulat még ezt a létminimumot is veszélyeztette. „Ezért Galvács község lakossága, illetve annak nagy százaléka, évről évre kénytelen volt Tengeren túlra kivándorolni, életlehetőséget keresni.”

A 100 Kh-nak a szendrői határ mellett történő kihatásáról pedig az alábbiakat hozzák az Országos Földrendező Tanács tudomására:

„Ennek megtörténtével a Földreform nem hogy életlehetőséget, de egyáltalán életképtelenséget jelentene, főleg a nincstelen és volt gazdasági cseléd igénylőre, mert azt a területet vennék ezzel el, a galvácsi földigénylőktől, amely a nagybirtokrendszerben is lelke volt az uradalomnak. A többi megváltásra kerülő szántóföld gyenge minőségű, elhanyagolt állapotban a községtől is távol Királykút puszta közelében terül el.

Annyira gyenge minőségű a kérdéses 100 Kh föld kivételével a megváltásra kerülő többi szántóföld, hogy első vetésnél vérmes remény, ha vetőmagot meghozza. A 100 Kh holdnak Szendrő részére történő átengedésével ilyen elhanyagolt gyenge minőségű földet kapnának a galvácsi igénylők, ami rájuk nézve a legmúltánytalanabb eljárás volna.

Nem csak egyéni, hanem a közösség érdeke is azt teszi szükségessé - érvelnek tovább levelükben -, hogy a földműveléshez nem értő, mezőgazdasági felszereléssel nem rendelkező szendrőiek igénylése Galvács javára elutasítsák.”

Indokaik között végül kiemelik: „...a nagybirtokrendszer megszüntetéséről szóló rendelet kimondja, hogy életképes kisgazdaságokat kell létesíteni. Márpedig a 100 Kholdnak Szendrő részére történő átengedésével sem a szendrői, sem a galvácsi igénylők között életképes gazdaságokat létesíteni nem lehet. Tehát az átengedési eljárás e rendeletnek is ellentéte. Az életképtelenségnél különösen jönne latba a már tárgyalt aránytalan minőség szerinti megoszlás.”

Itt még a 100 Kh átengedése ellen tiltakoztak a galvácsiak. Pedig ekkor már útban volt a Megyei Tanács újabb határozata. E szerint Galvács további 46 Kh földet köteles átadni a szendrői földigénylők részére.

A Tanács, hogy a közhangulatot kipuhatolja, küldöttséget menesztett a faluba. A községi földigénylő bizottság újjáalakulása éppen kapóra jött.

A galvácsiak azonban felháborodottan jelentik ki: Inkább lemondanak az összes földjeikről, de a határozatot nem hajtják végre.

Ennek ellenére a Megyei Tanács az őszi (betakarítás utáni) időszakot jelölte ki a földátadásra.

Az 1946. október 19-én a szendrőiek csak részben jutottak tulajdonukhoz. A „birtokbavezetés”-kor ugyanis több galvácsi gazda nem volt hajlandó átadni azt a földet, amit elsőként ő kapott meg a földigénylő bizottságtól.

A megyei Tanács megfenyegette az „erőszakos” galvácsi gazdákat: A rendeletnek karhatalommal szereznek érvényt. A tanács ezirányú kérelmét 1947. február 19-én el is küldi a Miskolci Főkapitányság Államvédelmi Osztályához. A galvácsi községi előjárásához intézett levelében pedig így rendelkezik a birtokátadásról: „azok a galvácsi földhözjutottak, akik a most átadandó földet őszzel megművelték illetve bevetették, a gazdasági év végéig békés

birtokban maradnak, illetve csak abban az esetben kötelesek a földet azonnal átadni, ha az új szendrői juttatott a ténylegesen elvégzett mezőgazdasági munkálatokat és a vetőmag értékét magánjogi egyezség alapján az illetékes községi eljárósság tudtával megtérítik.”

Az Országos Földbirtokrendező Tanács 1947. májusára ígerte a galvácsi földátadással kapcsolatos panaszok kivizsgálását illetve az ezzel kapcsolatos határozat meghozatalát.

A döntés azonban késett. A „türelmetlen” galvácsi földhözjutott gazdák május 27-ére gyűlést hívtak össze, ahol az alábbiakról határoztak:

„...a galvácsi földigénylők a birtokot a jóváhagyott felosztási tervnek és juttatási névsornak megfelelően felosztja, illetve az 1945-ben történt felosztást ennek megfelelően helyesbitik.

Hangsúlyozza a gyűlés, hogy itt nincs szó új osztásról, csak az elmaradt és jóváhagyott felosztás foganatosításáról. Egyébként azt az alapelvet, hogy az 1945-ös osztást megbolygatni és új alapokra helyezni nem szabad, maga a Megyei Tanács szegte meg, amikor már kiosztott és megművelt földeket a galvácsi földhözjutottoktól két ízben is elvett és a szendrői földigénylőknek ítélte oda, amiből életveszélyes súrlódások és jogi bizonytalanság támadt, ami viszont rossz hatással volt a földek megművelésére. Ezért a gyűlés a Megyei Tanács jogfosztó határozatát érvénytelennek tekinti, amit az országos Tanács sem hagyott jóvá és a földeket haladéktalanul kiosztja. Felkéri tehát Szembratovics Sándor mérnököt, hogy a megfelelő döntések késlekedése miatt elmaradt felosztást az alábbi irányelveknek megfelelően hajtsa végre:

*1, A szántóterületeket négy minőségi osztályba kell sorolni. I. osztályú földek: a **Kabluk**, a **Korpafalu**, a **Komlós** nevű dűlők. II. osztályú földek: a **Dolina**, **Parlag**, **Kis** és **Nagymélyárok** nevű dűlők. III. osztályú földek: a **Marásztalja** és a **Téglaszín**. IV. osztályú föld a **Pestavölgy**. A Krajlik nevű földcsuszamlásos dűlő csak eszmeileg osztandó fel a cselédeknek és a nincsteleneknek, mivel azt - másra nem lévén alkalmas - disznólegelőnek kívánják használni. -*

*2, A **Dolina** egy holddal parcellákban olyanoknak adandó, akiknek szőlőjük nincs. A névsort az Ufosz helyi vezetősége adja meg. -*

3, A rétek úgy osztandók fel, hogy számbaveendők a törpebirtokosok rétterületei. Ezek összege hozzáadandó a kiosztandó rétterületek mennyiségéhez. Ezt azután el kell osztani a kiosztandó és a kiegészített összes területekkel. Így kapjuk meg, hogy 1-1 juttatott és már bírt földből mennyi a rét. Akinek az ennek megfelelő rétterülete nincs meg az számára juttatás és kiegészítés által biztosítandó. -

4, A szántóföldeket úgy kell felosztani, hogy az 5 Kh holdig juttatott törpebirtokosok földje fele részben a II. felerészben IV. osztályú földek közé essen. Az 5 Kh-on felül egészen 10 Kh-ig juttatott törpebirtokosok az I. osztályú földeken kívül mindenféle, a 10 Kh-on felüli juttatásban részesülő törpebirtokosok, valamint az összes nincstelenek és cselédek mindenfajta földből részesedjenek a rendelkezésre álló területek és a juttatások arányában. -

5, A földek a f. évi április hó 21-én kelt és minden földigénylő által aláírt jegyzőkönyvben elvállalt kötelezettségek teljesítésének sorrendjében adandók, de úgy hogy a cselédek nincstelenek és 10 holdon felül juttatottak egy csoportban szerepeljenek. -

6, Még el nem intézett pójtuttatások fedezetére kb. 20 Kh tartalékolandó. -

7, Hogyha a juttatási névsorban szereplők közül valaki földjéről lemond vagy az 5.-ben említett vállalt kötelezettségének nem tesz eleget, és így szabotálja a földreform végrehajtását, annak juttatását csak a Földhivatal jóváhagyásával lehet másra vagy másokra ruházni különben részét az Államkincstár javára kell leírni.”

Hiába volt azonban az új felosztási javaslat, a hatóság ezúttal is erősebbnek bizonyult. Az Országos Földrendező Tanács 1947. június 14-én megszületett határozata ugyanis megerősítette a Megyei Tanács határozatát. A 146 Kh átadása mellett arról is rendelkezett, hogy az előzőleg már birtokbajutott galvácsiakat el kell mozdítani a földjükből és másutt kell elhelyezni őket. Egyben utasította a Megyei Tanácsot, hogy az átadással kapcsolatos sérelmeket vizsgálja meg és lehetőleg orvosolja is azokat.

Az új gazdák végül 1947 őszén jutottak birtokukba. A kisebb egyéni sérelmek orvoslása, az osztással kapcsolatos bonyodalmak még évekig napirenden voltak ugyan, de maga a földosztás 1947 őszén teljesen befejeződött.

Szendrőben összesen 173 fő igényelt földet. Közülük 65-en voltak a nincstelenek. Itt 400 Kh föld került kiosztásra.

A galvácsi 66 igénylőből 33-an voltak nincstelenek. A rendelkezésre álló 630 Kh földből tehát 146 Kh-at kaptak a szendrőiek.

A **Galvácsi Földműves Szövetkezet** 1947 nyarán alakult. A Megyei Földhivatal a Szövetkezet részére juttatta a volt Törley birtok gazdasági eszközeit.

Az eszközök azonban időközben egyes személyekhez kerültek úgymond „megőrzésre”, illetve egyre-másra „eltűnedeztek”.

Az 1947. szeptember 10-i leltárbavétel alkalmával 44 gazdasági felszerelésről bebizonyosodott, hogy azok **Pittlik József** percesi gazdálkodó tulajdonát képezték.

Pittlik 1943-44 telén vette bérbe a Törley birtokot. Minthogy Blumberger Sándor zsidó származású bérlővel társult, a kormánybiztos nem hagyta jóvá a bérleti szerződést. 1944. október 1-én tehát megszűnt bérlő lenni. Ám a birtokot - minthogy tulajdonosa Svájcba távozott - nem tudta kinek átadni. Sőt a gazdasági eszközeit sem tudta átszállítani a saját birtokára a hadműveletek miatt. (Galvácon 24 Kh birtoka volt.)

Ezzel szemben a Földművesszövetkezetnek illetve egyéni juttatásra 35 db eszköz maradt.

A HOFFER Superior 1070-es gyártmányú cséplőgép például egy szendrői lakoshoz került, de szendrőiek vitték el a Törley gazdaság 2 ökrét is.

A miskolci Dohánybevéltő Hivatal is igényelt dohánytermelő földeket a Törley birtokból. 4 galvácsi kincstári dohánytermelő család ugyanis továbbra is dohánytermeléssel szeretett volna foglalkozni. Ehhez azonban szükségesek lettek volna az alábbi épületek is: a dohánycsomózó és a szárító pajta. A Földhivatal elutasította a Dohánybevéltő kérését.

A házhelyigénylők szintén 1947-ben kapták meg a házhely kiutaló határozatot. Az összes 20 házhelyigénylő egységesen 500-500 -öl földterülethez jutott. Ez a 10 hold terület a Kabluk dűlőben került kijelölésre.

A ~~h~~enkénti megváltási árát 2,5 kg középminőségű tiszavidéki búzában szabta meg a Hivatal.

A mindenkori hatósági árral fizetendő összeget a volt gazdasági cselédeknek 10, a többieknek 5 évi egyenlő részletekben kellett törleszteni. A telkeket 5 éves beépítési kötelezettség terhelte.

A TANÁCSRENDSZERBEN

Az 1950. évi I. törvény 64 §-a alapján került sor az ország közigazgatásának átszervezésére, a tanácsok megalakítására.

Ez azt jelentette, hogy Galvácson is megszűnt a bíró hivatala, a jegyzőség (a körjegyzőség) és a képviselőtestület jogköre. Ezeket a munkákat az újonnan megválasztott Tanács illetve azok tagjai vették át. A tanácstagok nagy lendülettel kezdtek a munkához. Ez a lendület azonban sok esetben kevésnek bizonyult.

Az „országvezetés” - sok más elhibázott rendelete mellett - a mezőgazdasági termelés irányítását is a tanácsok kezébe adta. Ennek megfelelően „pártállami” kényszer lett például a térszek szervezése.

Az irányítás legfőbb jellemzői általában abban merültek ki, hogy a Tanács kötelező jelleggel meghatározta a vetésterületeket. (Ezeket aztán indokolatlanul és sokszor módosították.) Meghatározta továbbá a beszolgáltatások rendjét és menetét illetve „szigorúan örködött a mezőgazdasági árszínvonal alacsonyságán.”

A községi tanács vb. üléseinek - ebben az időben - két ún. „súlyponti” témája volt: a begyűjtési terv teljesítése és a tsz fejlesztés.

Az 1956-os forradalom idején feloszlatják az 1951-ben alakult **Rákosi Tsz-t**. A Munkástanács elnökének **Orosz István** községi tanítót választják. A forradalom után egyébként őt választják meg a Hazafiak Népfrent Elnökének is.¹

A falu fejlődése az 1950-es évek végén kap némi lendületet. Éppen a Hazafias Népfrent szervezte falugyűléseken vetődnek fel a község további sorsát meghatározó fejlesztési feladatok.

1958-ban a lakosság 30 ezer Ft-os felajánlást tesz a villamosítás megkezdésére. Ám ebben az évben a Tanács a belterületi utak és hidak állapotának javítását sürgősebbnek ítéli. Így az 1958 évi 12 ezer forintos községfejlesztési alapot erre fordítják.

1958-ban készül el a **Tűzoltó szertár** is. Az 5x5 m-es épületet, amely 24 ezer forintjába került a községnek, pár évvel ezelőtt elbontották. Feltételezhetően a templom melletti szertár felavatása szolgáltathatta az okot a községi Tűzoltó Testület 1958-as újjáavasztására is.

A Tűzoltó Parancsnok **K. Pálkás István** (volt bíró) maradt. A vezetőség tagjai lettek: **Szlify József** VB Elnök (Tanácselnök), **Lukács János**, **Timkó Béla**, **Szászfai László**.

A községi vezetése ebben az időben a község villamosításán kívül még az alábbi feladatok megoldását tervezte:

A volt egyházi iskola kibővítésével a község központjában szerették volna elhelyezni a kultúrházat, a könyvtárat és az orvosi rendelőt.

Ezenkívül új bolt és kocsmá építése a belterületi utak és hidak javítása illetve járdaépítés.

1959-ben 800 fm (folyóméter) vízelvezető árok és 400 fm belterületi útszakasz építésére kerül sor.

1960-ban a Bereg úti belterületi híd készül el. Ekkor látnak el betonkávával 4 közkutat is és még további 400 fm belterületi útszakasz kövel való burkolását fejezik be. 1960-ban épül meg a Hármaskúti ún. mosómedence. A községi „népfürdőként” szolgáló 4x5 m-es medencét az 1980-as években földdel temetik be.

1961-re befejeződik a községi villanyhálózat kiépítése is.

1963-ban kezdik el újjászervezni és **1964. május 18-án** alakul meg az **Önkéntes Tűzoltóság**.² Az eddig „passzív létező” testületet egy fiatal, ütőképes csapat váltja fel. A Parancsnok **iff. Pálinkás András**. 16 fős „aktív csapatát” 8 fős - főleg idősebb - önkéntes segíti a kiképzésben. Ruházatuk ekkor nem több mint 8 öltöny és 10 sapka.

1965-ben még megtörténik a Fő utcai járdaépítés. Ám az ekkorra életveszélyesség vált régi iskolaépület felújítására már a szendrői tanáccsal történő egyesítés után kerülhetett sor.

Az egyesítés kérdésével az 1965. szeptemberében szembesülnek a község vezetői.

A VB-nek és a rendkívüli tanácsülésnek „úgy kell határoznia”, hogy Galvács és Szendrő községek összevonásával egy közös községi tanács alakuljon Szendrő székhellyel.

Az indoklás szerint az átszervezést az államigazgatási munkaterületek egyszerűsítése, a hivatali munka megjavítása és gazdaságossá tétele tette szükségessé.

1966-tól Galváacson csak egy 5 órás kirendeltség-vezetőt és egy 4 órás hivatalsegédet kívántak foglalkoztatni.

(Az egyesítést megelőző és az azt követő események részletes feldolgozása nem képezik munkám részét. Mégis azt remélem, eljön majd az idő, amikor községünk történetének ezt a fejezetét is részletesebben megismerhetjük.)

3. oldal.

A közzététel után a Végrehajtó Bizottság 5-ös bizottsággal ellenőrzésnek nyitva tartás nélkül az előbbi határozatot hozta meg:

50/1965.sz. V. B. határozat:

Galvács Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága az NSZMF és HNY szervezetével egyetértésben megvitatta a közös községben kiállítására vonatkozó javaslatot, és javasolja a tanács felé, hogy Szendrő székhellyel Galvács község közös tanácsot hozzon létre.

Javasolja, hogy Szendrő székhely községben a létező 1 v.b. elnök, 1 v.b. elnökhelyettes, 1 v.b. titkár, 2 adminisztrátor, 1 gazdasági előadó, és 2 hiv. segéd.

Galvács községben - 1- őrös foglalkozási kirendeltség vezető és 1- őrös hiv. segéd állás legyen.

V.R. egyetérti azaz, hogy az átszervezés az állományi munkát egyszerűsítse és gazdaságosabbá tegye a feladatok elvégzését.

V.R. utasítja a tanácsot, hogy a fent határozatot terjessze a legközelebbi tanácsülésre.

Határidő: Azonnal.

Felelős: Bolnér János v.b. elnök.

A Végrehajtó Bizottság rendkívüli ülésén több tárgy megvitatásán az elnök elnöke lezárja, azaz, hogy a határozatot a tanácsülésre terjeszti.

Bolnér János
v.b. elnök

Jegyzőkönyvi-kivonat

Készült Galvács községi tanács 1965. évi szeptember hó 2-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

50/1965.számú Tanács határozat

Galvács község tanácsa a pártszervezet, a HNY, a termelésvezetkezet és a tömegszervezetek kérése és egyetértése alapján a végrehajtó bizottság javaslatára elhatározza, G a l v á c s és S z e n d r ő községek összevonásával egy közös községi tanács létrehozását Szendrő székhellyel.

Javasolja, hogy Szendrő székhely községben a létező 1 v.b. elnök, 1 v.b. elnökhelyettes, 1 v.b. titkár, 2 adminisztrátor, 1 gazdasági előadó, 2 hiv. segéd, Galvács községben pedig egy 5 őrös kirendeltség vezető és 1 őrös hiv. segéd legyen.

Az átszervezést az államigazgatási munkaterületek egyszerűsítése, a hivatali munka megújítása és gazdaságosabbá tétele teszi szükségessé.

A községi tanács kéri a Járási Tanács Vp-t, hogy ezen határozatot fordítsa el és ezt megfelelő javaslatokkal terjessze fel a Megyei Tanácshoz.

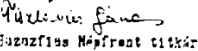
Felelős: v. b. elnök.

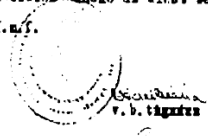
Határidő: azonnal.

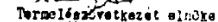
Több tárgy nem lévén a tanácsülés - elnök az ülést beakasztotta.

K. m. f.

titkár Huzarfius Mészáros

Huzarfius Mészáros titkár

v. b. titkár

Termelésvezetkezet elnöke

A TERMELŐSZÖVETKEZET

A tanácsválasztásokat követően **1951. szeptember 1-én** alakult meg a **Rákosi (III. Típusú) Tsz. Csoport**, azaz a Tszcs. Ezt **1956-ban** feloszlatták.

Újjászervezésére 1958-tól folytak kísérletek. A községi Tanács - a szerveződő tsz számára - az állami kezelésben tartott földjeiből 89 Kh szántót és 29 Kh legelőt tartott fenn a Tanya (a volt majorsági birtokközpont) körül.

A **Kossuth Tsz** megalakítására **Szászfai László** tanácselnöksége idején 1960. április 1-én került sor.¹

A szövetkezet összes földterülete 1964. év végére elérte az 1.400 Kh-at. Ebből 690 Kh volt a szántó (ezen belül is 70 Kh a háztáji), 159 Kh a rét, 258 Kh a legelő, 186 Kh az erdő és 8 Kh pedig földadó alá nem eső terület.

A Tsz tagság 57 családot érintett ugyan a faluban, de maga a tényleges taglétszám csak 59 fő volt. Ebből 19-en voltak a férfiak és 40-en nők (asszonyok). Az átlagéletkor bizony nagyon magas volt: 65 év.

A fenti munkaerőlétszám mellett 1964-re már két erőgépe is lett a Tsz-nek: egy MTZ és egy UE-28-as traktor.²

Döntően a takarmánytermesztésre rendezkedtek be. Ezen belül is elsősorban a szarvaskerep és a pillangós takarmányok termesztése volt a fő cél. Ez természetesen feltételezte az állatállomány fejlesztését is.

A növények termésátlagai azonban meglehetősen alacsonyak voltak. Ennek okaiként említhetjük azt, hogy a kis munkaerővel bíró tsz nem tudta elvégezni a szükséges munkálatokat a legmegfelelőbb időben vagy azt, hogy a galvácsi földek táp- és szervesanyagban nagyon szegényesek voltak. Ám ettől függetlenül látnunk kell: sem a vezetés, sem a tagság nem rendelkezett a közös gazdálkodásra vonatkozó megfelelő elképzelésekkel, tapasztalatokkal. Bajok voltak a szervezeti étellel, a munkafegyellemmel és nem utolsósorban a vagyonvédelemmel.

Az 1964. év augusztusi VB ülésén az I. félév eredményeiről Rescsánszki Ernő tsz könyvelő az alábbiakban adott tájékoztatást.

„A növénytermesztés a tervezettnél megfelelően alakult. A 23.933 Ft-os bevételre úgy sikerült szert tenni, hogy a tavalyról megmaradt abrakot sikerült értékesíteni.

Az állattenyésztési tervet túlteljesítettük ugyan (111.200 Ft helyett 116.175 Ft-ra) ám ez a kacsáknak a szerződésen felüli szabad értékesítéséből származott.

A II. félévi tervhez képest azonban lemaradás várható kenyérgabonából, de a jónak mutató aprómagvakkal hozható a terv.”

Az 1964. novemberi állapotait vizsgálva az állatállomány a következőképpen alakult:

Tehén	27 db	Juh	520 db
Növendék üsző	49 db	ebből anya	260 db,
Növendék tinó	21 db	ló	12 db
összesen	97 db szarvasmarha		

A takarmánykészlet:

Szénából:	Réti széna	140 q
	Vöröshere	40 q
	Lucerna	40 q
	Szarvaskerep	60 q
összesen:		280 q
Abrak:	Árpából	111 q
	Kukorica	500 q
	Répa	300 q
	Siló	600 m ³

A fenti állatállományhoz ez a takarmánykészlet bizony szűkösen volt elegendő.

Az állatállomány elhelyezésével is gondok voltak. A szarvasmarha állomány ugyanis közel egy éven át a szabad ég alatti tartózkodásra volt ítélve.

Az 1965 év végére elkészült tehenistálló enyhített ugyan a gondokon, de az állatok elhelyezését teljes mértékben nem sikerült megoldani.

A szarvasmarha állomány gondozására a tsz vezetőség 4 asszonyt állított. Ők etettek és fejtek is.

Szanyi József Tsz elnök az 1965. február 19-i tanácsülésen a Kossuth Tsz 1964. évi munkájáról az alábbi értékelést adta:

„...az ősz folyamán a hosszantartó esőzés sok takarmányt pusztított el. a rét szénakaszálását nem végeztük el, mivel azon annyira gyenge termés volt. A Tsz tagok munkához való hozzáállása nem volt kielégítő és a munkaerő is kevés.”

Az 1964-es évben a Tsz-nek az állattenyésztésből származó jövedelem-kiesése egyébként 52.680 Ft volt. A tagok ennek ellenére pénzt kaptak. 42.000 Ft-ot osztottak széjjel. Az elnök szerint ez az összeg „a szarvasmarha állomány értékben növekedésének a meghitelezéséből származott.”

A legnagyobb érték kiesés azonban a gabonaféleségeknél mutatkozott: A 208.900 Ft-os nagymérvű kiesés okának a kora nyári, hosszantartó szárazságot nevezte meg az elnök.

„A nagy kiesések ellenére mégis elmondhatom - szólt az elnöki összegzés -, hogy termelőségünk az elmúlt évben is tovább erősödött. Igazolja az eredményességet az egy szántóegységre számított termelési értéknövekedés is. Ez annyit jelent, hogy 1963-ban egy szántóegységre 105 Ft, 1964. évben pedig 283 Ft esett.”

A szántóegységre eső értéknövekedés ellenére a Tsz tagok jövedelme mégis csökkent. 1963-ban ugyanis a tagok részére természetben és pénzben kiadott érték 299.000 Ft-ot tett ki. 1964-ben ez az összeg 266.000 Ft-ra esett vissza.

A Tsz a saját vagyonát 1963-ban 864.000 Ft-ra becsülte. Összértékét pedig 958.000 Ft-ban állapította meg. (Ebben természetesen benne foglaltattak mindazok az eszközök, amelyek hitelből kerültek beszerzésre és állami tulajdont képviseltek. Így például a villamosítás, az épületek illetve a különféle gépek.)

Ennek megfelelően az 1964-es becslés saját vagyónként 1 millió 242 ezer Ft-ot mutat, az összérték pedig 1 millió 913 ezer Ft-ot.

Bár az 1965-ös év - a tavaszi határszmlét tekintve - sokkal jobb betakarításra engedett következtetni, a munkaerőgondok azonban továbbra is nagy problémát jelentettek a Tsz-nek. A fiatalokat képtelenek voltak visszacsábítani a földekre. A helyi kilátástalanság és az „efféle közös” valahogy nem „ízlett” nekik.

Természetesen a központi hatalom is mindent megtett azért, hogy a falu közösségeket felszámolja és a fiatalokat a városba „kényszerítse”.

Az erőltetett „körzetesítés” Galvácson is meggyorsította ezt a folyamatot. Ez alól a Tsz sem vonhatta ki magát. 1966-ban ugyanis egyesülni kényszerült a Szendrői Szabad Föld Tsz-szel.

SZÉN BÁNYA A KÖZSÉG HATÁRÁBAN

Történelmi áttekintés

Schwarz és *Blumberger* bányavállalkozók **1920-ban** végeztek kutatófúrásokat Galvács határában. *Felső Galvács*on, az *Ördöggréttől* délre fejtésre érdemes lignitletelepre bukkantak. A telep feltárása 1921-ben tárót nyitottak.¹

Az 1922-23. évi bányakapitánysági nyilvántartásba *Galvácsi Kőszénbánya Vállalat* néven szerepelt a bánya.²

Az Üzemvezetőség igazgatói *Gracz Ferenc* és *Vágó Géza* 1923. nyarán kérték a kereskedelemügyi minisztert, hogy a bányától Meszesig vezetendő keskeny nyomtávú motorüzemű bányavasút megépítését engedélyezze.³

Az 1923. szeptember 27-ére kitűzött bányavasút szemlére a vasutat teljes egészében elkészítették.

Vágóék arra hivatkoztak, hogy az üzembe helyezést a szállítási kötelezettségük teljesítése indokolta. Az őszi esőzések ugyanis sártengerré változtatták volna a közlekedési utakat. A vasútépítést tehát mielőbb be kellett fejezni.

A kereskedelemügyi minisztert Dr. Koós Ödön képviselte. A Miniszteri Osztálytanácsos mint a szemlebizottság vezetője látva a kialakult állapotokat s *„minthogy egyértelmű megállapodások jöttek létre, külön döntést igénylő kérdések nem merültek fel, az igénybe veendő idegen területek megszerzése, illetőleg használati jogosultsága biztosítva van, a szóban forgó bányavasút megépítésére (illetve fennmaradására! - megjegyzés tőlem.) az engedélyt, az idegen tulajdon elfoglalására vonatkozó törvényes rendelkezések pontos megtartásának kikötése és a kereskedelemügyi miniszter út utólagos jóváhagyásának fenntartása mellett élőszóval megadta.”*

A 94.735/V, 923, sz.-u hivatalos engedélyt 1923. november 23-án adta ki a minisztérium.⁴ Ebben felhívta az üzemvezetőség figyelmét arra, hogy az engedély nélküli építkezést kivételesen elfogadta a miniszter, de a jövőben az ilyen szabálytalanságoktól tartózkodjon az Rt!

Az üzemigazgatósággal egyébként sem volt minden rendjén.

A Bánya- és Kohómunkások Országos Szövetsége küldöttgyűlésen - **1923. augusztus 23-án** - az egyik borsodi küldött, *Mauric Károly* a galvácsi bánya dolgozója így panaszkodott: *„a munkásokat olyan rosszul fizetik, hogy tömegesen vándorolnak ki. Arra nincs pénz, hogy a munkásokat tisztességesen fizessék, de verbuválásra, új munkások toborzására óriási összegeket adnak ki.”*⁵

Nemcsak a munkásoknak gyűlt meg a bajuk az igazgatósággal. A vállalkozást finanszírozó GEA Bank is perbe keveredett - a bányajog és a részvények többségének megszerzése miatt - az Rt-t vezető *Vágó testvérekkel* (Gézával és Aladárral), valamint a társaikkal.⁶

A Bank sikkasztással vádolta meg a vállalat vezetését.⁷ Ezért a további támogatást megszüntette. Így az anyagi eszközök híján maradt bánya 1923. év decemberére meg is szűnt.

A bánya épületeit, a mérlegházat, lóistállót, a kovácsműhelyt, az irodaházat ma már szintén nem találjuk az egykori bánya területén.

Felszedték az egykori bányavasút alapjait is. A kb. 1,5 km hosszú, a bányától északkeleti irányba haladó vasút a volt úrbéres legelőn áthaladva érte el Meszes határát. Innen a meszesi közdülő illetve a meszesi volt úrbéres réten vezetett keresztül. Végállomása a rét birtokhatárától mért kb. 35 méternyi távolságban, a templomdomb melletti köztéren volt.

Az **1940-es** években a **Shell** kőolajkutató cég végzett újabb fúrásokat a galvácsi határban.¹⁰

A cég megbízottjának, **Bojtár János** fűrómesternek a vezetésével az **Ubocson** kb. 30 helyen lefúrtak. Az egyik fúrás alkalmával a **Szemán part** alsó részén, a lágában kb. 18. méter mélyen a fűró kemény anyagba ütközött és eltört.

A felszínre került - „a ceruzahegyéhez hasonló, kemény és feketén csillogó” - anyagot Bojtár Svájcba vitte. A megvizsgált anyagról aztán örömmel jelentette ki a fúrásban részt vett galvácsi munkások előtt, hogy nagyon „értékes”.

Sőt a svájciak bányanyitásával kapcsolatos terveiről is szólt. Ezek szerint ugyanis a **Dolinán** és a **Csapáson** munkáslakások épültek volna.

Szendrőből a vasút a **Verbéna** patak mentén egészen a **Kabluk kútig** kivezetett volna. Majd a szőlők alatt elhaladva futott volna be a szalonnai állomásra. Az elképzelések szerint a vasúthoz sodronypálya szállította volna a kibányászott „anyagot”.

A háború azonban „közbeszólt”. A tervekből semmi nem lett.

Legutóbb **1957-ben** került újra a figyelem középpontjába a galvácsi lignitterület.

A **Borsodi Szénbányászati Tröszt** vezetősége az Edelény környéki és az Északborsodi lignitterületek feltárásának előkészítésére szakértői bejárást tartott.¹¹

Az augusztus 23-i bányabejárásról **Beregi Gábor** okleveles bányamérnök 1957. szeptember 5-én készítette el a tanulmányát. Ebben főként **Schréter** adataira hivatkozott, megemlítve **Balogh Kálmán** geológust is, aki cca. 135.000 m² területűnek jelölte meg a galvácsi lignitelfordulást.

Beregi - a Balogh számításai alapján - 153.000 tonnára becsülte a fenti terület szénvagyonát. Úgy gondolta, hogy a község környékén még másutt is lehet lignit, de ezzel együtt sem tartotta érdemesnek a galvácsi terület bányászati fejlesztését.

A további fejtegetéseiből azonban az is kitűnt, hogy a galvácsi bánya helyszíni vizsgálata elég „hevenyészettre” sikeredett. Az esőzések miatt egyszerűen nem mentek ki a bányához. Így a Nikodémusz Mihállyal (nyugalmazott főaknásszal) „megtekintett” bányáról ők is **Latorczai Jánosra**, a bányaművelési osztály vezetőjére hivatkoztak, aki szerint: „*Winternek több bányája is volt a galvácsi területen. Pantó nyitotta meg a mészkőbe telepített lejtősaknát és ezt mélyítette tovább Bedő. Az észak felé mélyített ereszkében erősen vastagodott a szén. Nyugat felé egyenletes, szintes telepet mutattak a fúrások (2 m-es szén). Fedőréteg! cca. 40 m.*

Medence fenék szintes. A mészkő szintek felé meredek (Peseoni). A medence fenék - nem egymagasságúak, a telepek tehát elkülönült település. Keletkezés óta nincs mozdulás.”

A Latorczai által elmondottak Beregit arra ösztökélték, hogy tanulmánya végén megjegyezze: „a megállapítások esetleg a szénvagyon növekedését is eredményezhetik”.

A feltételezések helyességét újabb, gondos fúrások talán bizonyítanák!

A szénbánya kiterjedése, földtani viszonyainak áttekintése

A galvácsi bánya a felsőborsodi lignitbányák egyike volt. A felsőborsodi lignitterületen általában az Edelénytől északra a Boldva (Bódva) folyó völgyét egészen a Szlovákiához tartozó Somodi község, nyugati részén Szuhafő, Trizs, Ziliz, keleten pedig Meszes, Galvács, Abod községek határait értjük.

A lignitmedence központjának Szendrőt lehet megnevezni.¹³

Schréter Zsoltán¹⁴ a fenti lignitterület földtani viszonyait elemezve arra a megállapításra jutott, hogy az agyagpalának a legjobb feltárása Szendrőtől DK-re lehetséges. Szerinte ugyanis a lignitvonulat áthúzódott egészen ÉK-felé, Galvács irányába, ahol az Ördögrét szélén bukkant ki újra. A Rudabánya, Szuhogy, Szendrő, Galvács és Abod környéki lignitlepés csoport többnyire közvetlenül a karbon és a triász képződményekből álló hegységre telepedett.

A Galvácsból ÉK-re eső lignitmedence környékén a karbon agyagpala, homokkő és sötétszürke mészkő bukkant a külszínre az Ördögrét Ny-i és DK-i oldalán.

A régi képződmények kiemelkedő rögei között az alsó pannóniai (Pontusi) emelet rétegcsoportját találták, amely a lignitlepet is körbezárta.

E rétegcsoport főleg szürke agyagból, sárga homokból és kvarckavicsból állt. A fenti rétegcsoportoknak alsó részébe telepedett - helyenkint - a lignitlep, amely 0,5 - 2 m vastag volt. A telep fekvője szürke, plasztikus agyagból állt - növénynyomokkal. A fedője úgyszintén agyag volt. A külszínen pedig az egész rétegcsoportot barnasárga agyagréteg borította mint mállási kéreg.

A lignitlep és kísérő rétegei teknőszerű településűek voltak.

A lignitlep és minősége

A lignitlepet „táró”-val bányászták, amely az Ördögrét D-i oldalán kb. 160 m tengerszint feletti magasságban nyílt és Ny-DNy felé irányult.

A táró hossza 250 m volt. A belőle kihajtott harántvágatok a táró elülső és középső részén átlag 75 m, a hátulsó részén pedig átlag 50 m szélességben tárták fel a telepet.

A telep a fővonal mentén helyenkint a 2 m vastagságot is elérte. Viszont a csapásvágatok elvékonyodott (0,5 m) és „elbagósodott” (oxidálódott) teleprészbe jutottak.

A telepek uralkodó dőlése K-DK-i, illetve Ny-ÉNy- 2-30 (fok) volt.

A lignit színe világosbarnának vagy vörhenyes barnának tetszett, a karca ugyanilyen volt.

Hosszú, sárga lánggal égett és égése után porszerű hamu maradt vissza. Boksában történő hevítés után jó faszenet lehetett belőle kapni.

A termelt lignitnek 20 %-a darabos volt, a többi akna - és porszerűnek felelt meg. Begyulladásra nem volt hajlamos. Zárt helyiségben hosszabb ideig lehetett tárolni.

A tárolóból vett lignitet Sűrű János vegyészmérnök vizsgálta meg:

100 súlyrészben volt:

C	28,34 %
H	2,79 %
O	8,09 %
N	0,65 %
S	2,41 %
Hamu	22,42 %
H ₂ O	34,50 %

S, hamu és H₂O - mentes anyagokra átszámítva a vegyelemzés az alábbiakat mutatta:

C	71,15 %
H	6,99 %
O	20,28 %
N	1,58 %
	100,00 %

Kísérleti fűtőértéke 2487 kalória, számított fűtőértéke pedig 2664 kalória volt.

A *Bányászati és Kohászati Lapok* szerint a galvácsi bányából 1922-ben 2.970 tonnát, 1923-ban 4.786 tonnát még 1924-ben kb. 500 tonnát termeltek ki.

A bányakapitánysági nyilvántartásban (1922-23) viszont 2.584,8 tonna illetve 2.528 tonna szerepel.

Ürmössy Lajos is készített termelési összesítést a felsőborsodi lignitbányákról. Becslése szerint - nagyrészt ő is Schréter adataira támaszkodott - a galvácsi bányából¹⁵

1921-ig	21-ben	22-ben	23-ban	24-ben	Összesen
100 t	1.500 t	2.970 t	4.786 t	500 t	9.856 t-át

bányásztak ki.

A galvácsi lignitnek az volt az előnye, hogy táróval könnyen bányászható volt. Víz, duzzadás, nyomás és a begyulladás veszélye nem hátráltatta a termelést.

Ellenben hátrányának a lignitterület „kicsinységét” és a vasúttól való távolságát jelölték meg.

A táró a szalonnai vasútállomástól légvonalban 6,3 km távolságra volt. A kiépített iparvasút azonban kb. 1,5 km hosszan csak a meszesi országútig ment. Innen Meszes és Szalonna községeken keresztül a szalonnai vasútállomásig kb. 8,2 km-en tengelyen történt a szállítás.

A „TÖRLEY” KASTÉLY

Beépített területe: kb. 340 m²

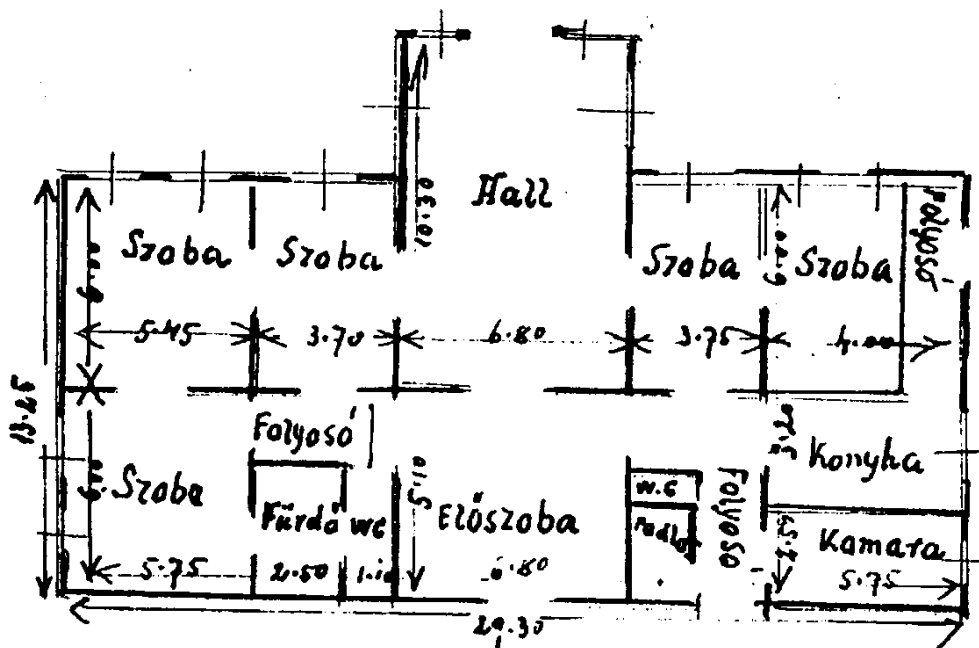
Alapzata kő. Falai: kő és tégl

Helyiségei: Terasz kb. 4 x 7 m kőkerítéssel és két oldali feljáróval.

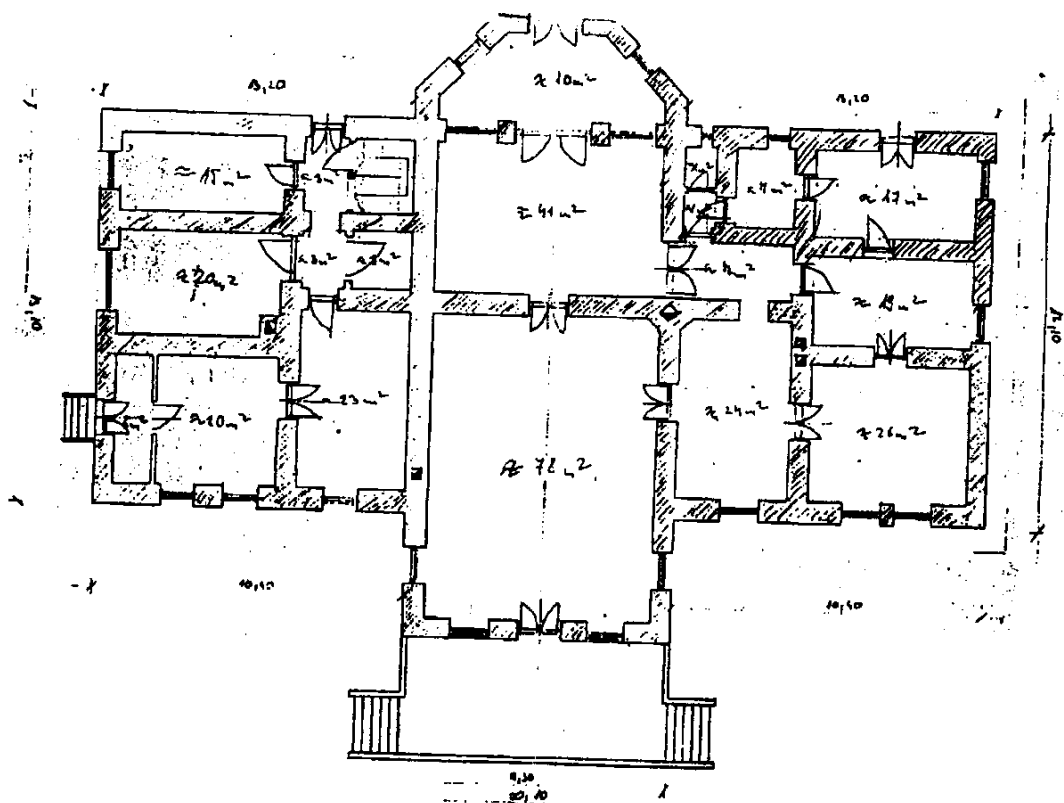
(1945-ös felmérés szerint)

- 1, szoba kb. 10x7 m beépített kandallóval (Hall)
- 2, szoba kb. 5x7,7 m beépített kandallóval
- 3, szoba kb. 3,5x6,2 m cserépkályhás
- 4, szoba kb. 3,5x3,5 m cserépkályhás
- 5, szoba kb. 3,8x5,9 m cserépkályhás
- 6, szoba kb. 4,5x6 m cserépkályhás
- 7, Fürdőszoba kb. 3x3 m zománcozott vaskályha
- 8, Előszoba kb. 2x3 m
- 9, Éléskamra 2,5x5 m
- 10, Folyosó 4x1,5 m
- 11, Konyha 6,x3,3 m
- 12, Kisfolyosó 5,2x1,2 m
- 13, Folyosó 1.4,2x1,5 m
- 14, Folyosó 2.4,2x1,5 m
- 15, WC helyiség (2) kagylós, vízöblítéses.

A kastély mögött a fenyőfákkal szegélyezett díszcserjék között egy kb. 4x12 m-es fürdőmedence, valamint a kastély park felé eső hátsó bejáratához közel virágház (üvegház).

(1945-ös felmérés szerint)

A kastély az 1990-es években

A hátsó bejárat felől

A galvácsi majorsági birtok **1690. március 21-én** került a **Csáky család** birtokába.

A gazdálkodás fellendülését jelzi, hogy hamarosan új épületeket találunk a birtok központjában. Az 1800-as évek elején az alábbi épületek már állnak: tisztii lakások (ispán, intéző), gazdasági épületek: rakodók, csürök, pincék, magtár, több kocsifészer, ló- és ökoristállók, juhhodályok.

De természetesen itt említhetjük az urasági korcsma épületét is, a volt Timkó Bálint féle házat valamint 4-6 cselédházat. Egy-egy ilyen ház 3-4 család részére biztosította a szálláshelyet.

Glatter Henrik az **1865-66-os** években vásárolja meg a birtokot. Azonnal nagyarányú építkezésekbe kezd. A „kastély” építése is - feltehetően - erre az időszakra tehető (1860-70-es évek közepe).

Az építkezéshez használt téglákat a kastély mögötti Dolina rét Abod felé eső részén az ún. „forrásoknál” égetik ki illetve itt tárolják. A fenti terület ekkor kapja a ma is használatos „**Téglaszín**” elnevezést.

Az **1870-es évek végén** azonban már a bécsi származású **Haschek Károly Friedrich** földbirtokos a kastély új lakója.

A mérnök „gazda” nagy gondot fordít a kb. 5 Kh-at kitevő park illetve díszkert kialakítására.

Kohn Gábor és felesége, Berner Valéria 1891-ben már az Országos Földhitelintézettől vásárolja meg a birtokot illetve a hozzá tartozó kastélyt.¹

Az 1891. november 28-án kelt adás-vételi szerződés szerint a vételár 90.000 Forint.

Az időközben nevüket Kun-ra magyarosító család 1904. augusztus 30-án két fiuk (András és Miklós) javára 10 ezer korona örökrész erejéig zálogjogot jegyeztet be a Földhivatalnál.

A **Kun család 1910-ben** lát hozzá a kastély felújításához. Valószínűleg ekkor nyeri el végleges, mai formáját a lakóház. Kőkerítéssel zárják le a park elülső és oldalsó részeit.

Ugyancsak ők kezdik kiépíteni a birtok vízellátási rendszerét. A Téglaszíni forrásból a Dolinán keresztül egy földalatti csatornán a kastély mögötti vízgyűjtőbe vezetik a vizet. A „gyűjtőben” lévő víz természetes nyomását kihasználva vezetéseken juttatják tovább a kastélyba illetve a gazdasági épületekbe.

Az 1925. december 27-én történt telekkönyvi bejegyzés szerint a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége 200 millió korona költség biztosítási összeg erejéig a birtokot bekebelezi.²

Rácz József és neje Lőwey Zsuzsa **1928. december 8-án** egy ingatlan csereszerződés alapján jut a birtokhoz és a kastélyhoz. A tényleges adás-vételi szerződés időpontja 1929. január 12-e.³

A Rácz család azonban hamar „csődbe jut”. Így a birtok az **1933. július 5-én** megtartott árverésen vétel jogcímen a **Magyar Földhitelintézet** tulajdonába meg át.

Ezekben az évek a Földhitelintézet kb. 100 budapesti egyetemistát „nyaraltat” a galvácsi gazdaságban. Szálláshelyük az egyik dohányfeldolgozó pajta az ún. csomózó.

Dr. Törley Tibor a budafoki pezsgőgyár társtulajdonosa **1936. december 16-án** vásárolja meg a birtokot a Földhitelintézettől.⁴

Az 1936. december 14-15-én keltezett szerződések az egyes tulajdonrészek birtokosaként még Törley Dezsőt és Törley Antalt jegyzik.

Törley Tibor 1937-ben kezd el gazdálkodni a kb. 1176 kataszteri holdat kitevő birtokon. Szaktudásával és emberi magatartásával tiszteletet vív ki a galvácsiai körében. Ő maga is nagyon szeret itt élni. Ha a cég ügyei engedik hosszabb ideig tartózkodik Galvácon.

A Pezsgőgyára ugyan jól jövedelmez, de a kastélyra és a gazdaságára is nagy gondot fordít. Gazdasága virágzik. A dohánytermesztés - amellyel kb. 12 család foglalkozik - szintén jól jövedelmez. A 466 Kh-as erdejének gazdag vadállományában pedig kedvére hódolhat a vadászatnak.

Ezidőtájt a birtoknak saját áramfejlesztője van. Ez biztosítja a villanyvilágítást a tisztai lakásokban, a kastélyban, de a gazdasági épületek jó részében is.

Törley a közelgő orosz megszállás elől emigrálni kényszerül.

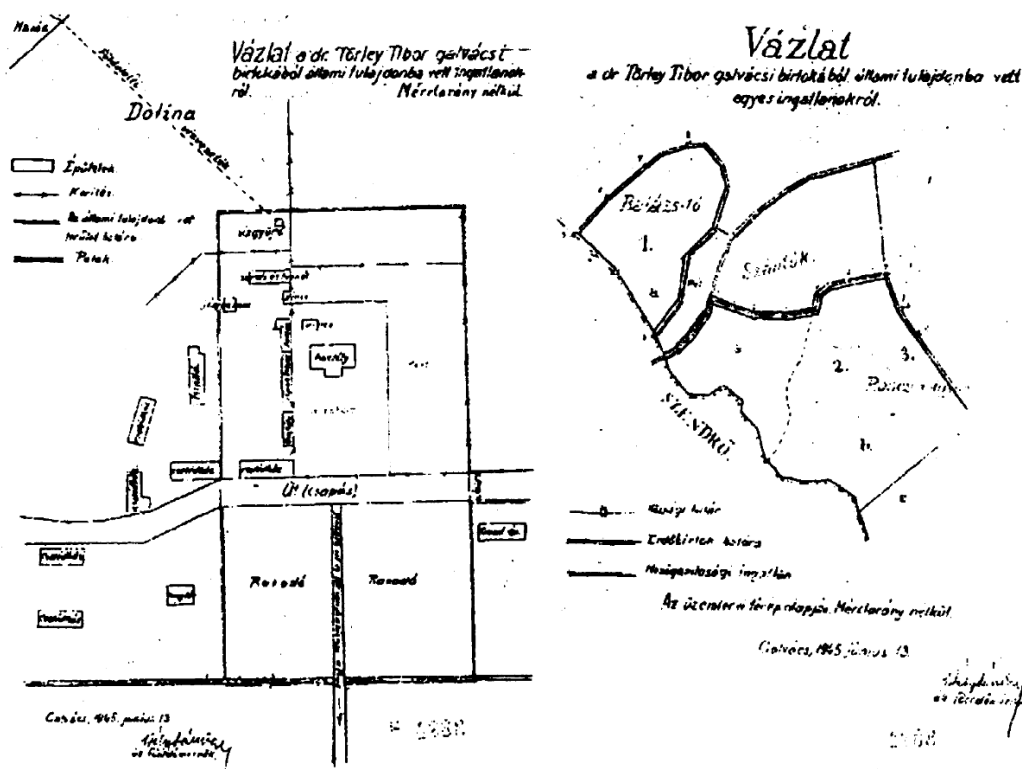
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány már 1944. decemberében a nagybirtokrendszer feloszlataásáról határoz. A rendelet szerint a 100 holdat kitevő birtokok elkobzásra illetve teljes megváltásra kerülnek. Ezek a birtokok jelentik az új földosztás alapját.

A Törley birtok 467,3 Kholdas erdőingatlanát **1945. június 13-án a miskolci Állami Erdőigazgatóság veszi állami tulajdonba.**⁵

Az abodi jegyzői irodán készült jegyzőkönyv szerint az igazgatóság képviselői már ekkor kész tervekkel állnak elő: erdőhivatalt kívánnak felállítani a kastélyban.

Az igazgatóság kiküldöttje „*a mellékelt vázlat szerint felállítandó állami erdőhivatal elhelyezése céljára hivatali és lakóhelyek valamint 1 hetedik, 1 tizedik, 2 tizenegyedik, fizetési osztályba tartozó tisztviselő, és 3 első-második osztályú altisztből álló hivatali személyzet részére illetményföldül szükséges 35 hold terület biztosítására az alábbiakban felsorol ingatlanokat is állami tulajdonba veendőnek tartja: ...a körülkerített részt, mely magában foglalja a kastélyt, az előtte lévő díszkertet, s az e mellett fekvő kertet, az egyik cselédlakást, az ezután sorban következő hodályt, ispánlakást, írnoklakást, sertés- és tyúkólat, jégvermet.*

A gazdasági udvarban a határvonal úgy fut, hogy a két cselédlakás közötti behajtó út még az állami tulajdonba veendő részben fekszik, s a határ a visszamaradó cselédlakás csorgásvonalától az állami tulajdonba veendő jégverem csorgásvonalán át a kerítésig, azon túl meghosszabbítva pedig még 10 ölnyire a Dolina dülőben fekvő szántóföldbe is benyúlik, majd onnan derékszögben megtörve a kert mögötti szőlő (parlag) területből is lemetsz annyit, amennyit a kert déli határvonalával való metszése azzal körbezár...” „...a házi vízvezeték elosztó medencéjének tulajdonjoga feltétlenül az épülettel közös”, „...az épület mellett megjelölt ingatlanrészek az alkalmazottak konyhakertjei részére szükségesek.”

A megyei földhivatal azonban a községnek juttatja a parkot és a kastélyt.⁷

Hasznosítására többféle elképzelés is születik. A lakosság egy része **római katolikus parókiát** szeretne benne. A Galvács, Meszes, Királykút községek részére felállítandó parókiára az igénylést és az ezt támogató nyilatkozatot a galvácsiak részéről 49-en írják alá.⁸

Az ideiglenes iskolai célokra szolgáló épületben végül helyet kap a községháza és itt kerül kialakításra az új tanító lakása is.

A megyei Földhivatal az 1947. május 30-án kelt határozatában a kastély volt tulajdonosának (Törley Tibornak) engedélyezi a kastélyban történő lakhatását. Természetesen „csak” egy különálló lakrészben. A tulajdonos azonban nem él a felkínált lehetőséggel.

Az 1950-60-as években az iskolán, a tanítói lakáson és a községházán (tanácson) kívül még a Tsz irodát, a könyvtárat, a párt és a társadalmi szervezetek irodáit is itt találjuk.

1966-ban a község elveszíti önállóságát. A szendrői tanáccsal történt összevonást az iskolaegyesítés követi. 1970-ben már a Szendrői Körzeti Általános Iskola ad otthont a galvácsi gyerekeknek is.

Az üresen maradt kastélyban aztán egy ideig működött még az ifjúsági klub. Egyelőre maradt a könyvtár, a Tsz és tanácsi kirendeltség illetve orvosi szoba.

Gazdája azonban nem akadt. A parkot felverte a hatalmas gaz, a gyom. Maga az épület is „kissé megkopott”.

Igaz ugyan, hogy egy kis helyreállítási (állagmegóvási) munkán átesett, de hosszú ideig kihasználatlanul, üresen állt.

A kastély tulajdonjogát a Bükki Nemzeti Park magáénak tudta. A Nemzeti Park Igazgatósága - hogy kezdjen valamit az épülettel - 1984-ben 5 évre díjmentesen használatba adta a kastélyt és annak parkját Kósa József állatidomárnak.⁹

Kósa állatai nem egy magyar filmben szerepeltek. A mennyei seregek, a Kószívű ember fiai, az Eltüsszentett birodalom, a Mit csinál felséged..., a Zrínyi Miklósról készült és sok más egyéb film.

„Valami egészen újat akartam, ami ötvözze volna az állatkertek és a vadasparkok legjobb hagyományait. Szerettem volna kiállítani öröklött trófeagyűjteményemet, a múlt századi vadászbútoraimat.”¹⁰

Homoki István természetfilmjeit vetítettem volna, és mindehhez jött volna a nagy kert, a park.” - nyilatkozta lemondóan.

Hiába tisztította meg ugyanis a parkot - hónapokon keresztül - a hatalmas gyomtól, bozótól, terveiből semmi sem lett.

A kastély tulajdonjogának tisztázatlansága miatt nézeteltérés támadt a Bükki Nemzeti Park és a belőle kivált és önállósult Aggteleki Tájvédelmi Körzet között.

Az 1985-ben hivatalba lépő szendrői közös tanács is beleszólt a vitába. A Tanács szerint ugyanis a kastély felett csak ők rendelkezhetnek.

Kósa végül támogatók nélkül maradt. 1985-ben aztán állatainak és vagyonának nagy részét elvesztve - „szerencsétlen módon” - távozásra kényszerült.

1995-től az országos íjászversenyeknek ad otthont a kastély és parkja. Az évente - pünkösdkor - megrendezett 3 napos versenyekre több százan érkeznek az ország más tájairól.

A Törley család és a pezsgőgyártás

Csantavéri dr. Törley Tibor 1890-ben Szabadkán született bácskai nemesi családban.

Középiskoláit Budapesten végezte. A Lipcsei Kereskedelmi Főiskolán 1910-ben szerez oklevelet.¹ Jogot Kolozsváron tanult. Politikai doktorátusát is itt nyerte el 1914-ben.

1911-12-ben huszárönkéntes.² 1914-ben az I. világháború kitörésekor ismét bevonul és több fronton harcol. Tartalékos főhadnagyként szerel le. Bronz, ezüst Signus Laudist, kisezüst vitéz érmet és királyi-császári kitüntetést kap.

A háború befejezése után, 1919-től a Törley pezsgőgyárt társtulajdonosaként a cég kereskedelmi ügyeit intézi.

A közelgő megszállás elől Bécsbe emigrál, majd ezt követően 1949-51-ig Svájcban (Zürichben), 1951-55-ig Spanyolországban és 1955-től pedig újra Bécsben él. Itt is hal meg 1979-ben. Gyermeke nem volt. Minthogy a pezsgőgyár alapítójának Törley Józsefnek sem.³

Törley József a reimsi pezsgőgyárban szerzett tapasztalatait kamatoztatva Budafokon alapítja meg a Törley Pezsgőgyárat.

A Törley nevet 1882. július 31-én védjegyezték.

Az alapító nemcsak kiváló szakember volt, hanem jól értett a korszerű pincetechnológiához is. Üzeme a legkorszerűbb, legjobban gépesített pezsgőgyár volt Magyarországon.⁴

Céltudatosan törekedett - az akkor világhíres francia pezsgő mellett - a magyar pezsgő elfogadtatására.

Már akkor felismerte a reklám jelentőségét és ügyesen ki is használta annak előnyeit.

1923-ban - gyermek nem lévén - vagyonát két bátyja két-két fiára hagyta.

Törley Gyula 2 fia közül Bálint egész életében gazdálkodott, így a cég ügyeinek intézése Tiborra maradt.

A 20-as években az infláció erősen csökkentette a pezsgő iránti keresletet. A 30-as évektől azonban fokozatosan emelkedett a gyár termelése. A II. világháború alatt kb. 1 millió palack volt a gyár évi forgalma.

1944-ben a gyár főépületét bombatalálat érte. A harcok elcsitultával a romok eltakarítása volt a fő cél.

1950-ben a Törley Pezsgőgyár állami tulajdonba került.

A Magyar Állami Pincegazdaság átalakulásakor a Hungarovin Borgazdasági Kombinát lett a pezsgőgyár új gazdája.

A Hungarovin 1987-ben megalapítja - a borrendekhez hasonló - Törley Pezsgőrendet.

1992-ben Törley Pezsgőgyárban felállítják az alapító Törley József szobrát. Törley Mária szobrászművész alkotását.

Néhány hónappal később megtörténik a pezsgőgyár privatizációja is - a gyár alapításának 110.-ik évében.

Ma Törley pezsgőgyár a magyar pezsgőpiac vezető vállalata.

AZ ÁLLAMALAPÍTÓ SZENT ISTVÁN TEMPLOMA

A község azaz a „*Korpafalu*” Árpádkori temploma „*Mindenszentek*”-ről kapta a nevét.

A Borsod vármegyei lelkészi hivatalok közül Galvacs plébániáját a legelső között említik. Amint azt az első fejezetben is láttuk, templomának papja az 1332-es tizedlajstromok szerint 8 garas pápai tizedet fizetett.

A törökök az 1570-es évek körüli pusztításokban nemcsak a falut, de a templomát is felgyújtották és lerombolták.

A pusztításoktól megmenekült néhány család és a folyamatosan „betelepülő” lakosok már az 1580-as 90-es években megkezdik a falu újjáépítését.

Az új falu a Korpafalutól kissé északkeletre, a patak gödre mentén az ún. „három bő forrás” vidékén létesült.

Közel három évszázad telik el, mire templomának építéséről hírt kapunk.

1746-ban ugyanis kb. 60 katolikus hívő még csak egy „harangocskáért” esedezett az egri püspöknél.¹

1829-ben is csupán csak egy toronyforma harangláb állt a hívők rendelkezésére.

A *Szent Istvánról* elnevezett *kis kápolnát* végül **1862-64-es** évek között a saját erejükből építik fel a galváciak.

A „templom” oltárát - amely Szt. István ereklyéjét tartalmazza - az egri érsek adományozza a községnek.

Az oltárképet - amelyen ugyancsak Szt. István látható, amint átveszi a koronát Szűz Máriától, Magyarország védőszentjétől - *Cséka Károly* egri festő készíti el.

A községet fele részben görög katolikusok lakják. Így a két felekezet közösen használja a templomot. (A rómaiak egyébként sokáig Szendrőbe, a görögök pedig Abodra jártak a templomba.)

A galvácsi hívők buzgólkodnak az adományozásokban is. A tehetősebbek „keresztalapítványokat” hoznak létre.

Elsőként **Dudás János**, aki 1874. október 1-én 10 Ft-ot fizet be az „alapítványi hivatalba” egy a templom melletti vaskereszt felállítására. A tőke évi 60 krajczáros kamatával az 1884-es számadáskönyv szerint már 16 Ft-ot mutat.

Juhász István és neje az új temetőben állíttat fakeresztet. Ők 1886. június 20-án fizetik be a 20 Ft-os alaptőkét.

Gáspár István az ugyancsak 20 Ft-os adományát a faluvégén, a Szendrő felé vezető út mellett felállítandó vaskeresztre szánja.

Szászfai József és neje Zomok Borbála a régi temetőben létesítendő kőalapú fakeresztre 1898. augusztus 29-én teszik le a 20 Ft-ot.

Olajos Mihály és neje Tóth Borbála pedig az iskola melletti kőkeresztre 1898. szeptember 3-án ajánl fel ugyancsak 20 Ft-ot.

Kassay Imre szendrei plébános esperes a galvácsi kápolna javára 1879. október 1-én hozza létre a „Kápolna Alapítványt”. Kassay esperes 1883. augusztus 23-án 120 Ft-ot adományoz „tőkésítés” céljából az alapítvány javára.

Az 1891-es számadáskönyv szerint a Kápolna Alapítvány tőkéje már 176 Ft volt.

A kápolna 1892-es első felújítása után 1905-ben nyeri el végleges formáját. Ekkor bővítik ugyanis a kórossal és a toronnyal.³

A templom harangját az I. világháború után a Tanácsköztársaság leverésében részt vevő csehek 1919-ben elviszik.

Rescsánszki István - az Amerikát, Kanadát többször is megjárt **görög katolikus kurátor** kezdeményezésére adománygyűjtés indul a faluban és a „kinti amerikai magyarok” körében.

A gyűjtés eredményeként sikerül megrendelni 2 harangot és egy harmóniumot.

Rescsánszki a saját pénzével megtoldja az adományt és így nem csak az útszéli kőkereszt és a templomkerítés készül el, de 2 db miseruha elkészíttetésére is futja.

A templom újrafestése az 1929-30-as évekre tehető. Az új harangok is először ebben az évben, 1930. augusztus 20-án, a búcsú napján szólítják egybe a galvácsi hívőket.⁴

A II. világháborús harcokban 1944. december 14-én a bal oldalán aknátalát éri a templomot. (Pontosan ezen a részen épül meg a későbbiekben a sekrestyéje.)

Az egyházközség ügyeinek intézését a kurátorok végezték.

Római részről - hosszú időn keresztül - **Veres K. Ferenc** és **B. Pálkás István**, a görögök részéről pedig **Kacsinkó László**, **Timkó Ferenc** illetve **Kacsinkó Gyula** viselték e tisztséget.

A két egyház a pénztárosi teendők ellátására mindig 1 tisztségviselőt választott. **Juhász Istvánt 1960-ban** váltotta fel **Rescsánszki Ernő** - tovább folytatva apja Rescsánszki István görög kurátor egyházi tevékenységét.

Rescsánszki Ernő 1981-ig volt az egyházközség pénztárosa. Ez alatt az időszak alatt építik meg a templom előtti kő- és vaskerítést.

Rendbe hozzák a templom ablakait, esőcsatornával látják el a tetőszerkezetét. Ekkor történik a templom belső vakolása az alsó padlóval együtt.

1979-ben építik meg a **sekrestyét** és **1981-ben** megvalósul a **templom belső festése** is. A ma látható templombelső **Puskás László** festőművész munkája.

A község az I-II. világháborús hősi halottainak emlékére 1982-ben márványtáblát helyeztet el a templom falán. Megőrizve ezzel azok nevét, akik életüket és vérüket adták családjukért, a községért, hazájukért.

A templombúcsút - minden évben - **az államalapító Szent István tiszteletére augusztus 20-án tartják.**

A temető a ravatalozóval. Háttérben a kastély körvonalai látszanak.

AZ ISKOLA

Mária Terézia 1777-es rendeletében a „Ratió Educationis”-ban a községekre bízta a népiskolák felállítását.

Fia II. József elrendelte ugyan az általános tankötelezettséget, de a betartására már nem sok figyelmet fordítottak.

Az ország modern tömegoktatási alapjai csak a kiegyezést követő évben teremtődtek meg. Az Eötvös József minisztersége idején hozott 1868. évi 38. törvénycikk ugyanis kimondta az általános tankötelezettséget 6 évestől 12 évesig az elemi, 15 éves korig pedig az úgynevezett ismétlő iskolákban. Egyúttal a községeket iskolák építésére kötelezte.

Galvácson 1950-ig, az államosításig, csak egyházi iskola működött. A római katolikus egyház alapította iskolának fele részében a görög katolikusok is tulajdonosai voltak.

Az iskola építésének ideje - feltételezhetően - az 1860-as évek. Egy későbbi iraton 1880-as évszámot találtam,¹ ám az 1868-as birtokkönyv szerint - mint láttuk - a tanítói lakás már áll. A tanítói lakás és a tanterem pedig csak együtt épülhetett. (Ha az 1880-as évszámot fogadnánk el hitelesnek, akkor fel kellene tételeznünk azt, hogy a tantermi részt utólag toldották a tanítói lakáshoz. Az épület szerkezeti megoldása azonban ezt a feltételezést nem támasztja alá.)

Azt viszont biztosra tudjuk, hogy 1870-ben már volt tanítója a falunak. Javadalmazására 20 Kat. hold föld szolgált (tanítóföld).

Az 1 Kh-t kitevő „oskolakertet” pedig az akkori földesúr Csáky János illetve a majorsági birtok tulajdonlásában őt felváltó Glatter Henrik adományozta az iskolának.

Az iskolába a más felekezethez tartozó gyermekeket is felvették. A tannyelv kezdettől fogva magyar volt. A kántortanítót az egi érsek nevezte ki. (Eleinte a mindenkori földesúr ajánlására.)

A kezdeti időkről - eleddig - több adatot nem találtam.

Az 1923-as évről is csak annyit tudunk, hogy a község tanítója.² *Simkovits István* Edelényben kapott új állást.

1945-ig még további három tanítójáról tudunk:³

? -1931 Hegedűs József

1931-1943 Varga János

1943-1945 Czibulya János

1944. december 14-én - a II. világháború alatt - a község területén vívott harcokban az iskolaépületet is aknatalálat érte. A megrongálódott iskolát a tanító is elhagyta.

Az 1945-ben érkező új kántortanító - **Orosz István** - már a Törley kastélyban kapott „elszállásolást”. A község kérésére ugyanis a Megyei Földbirtokrendező Tanács - ideiglenesen - a kastélyt jelölte ki iskolának és tanítói lakásnak.

A falu központjában álló „iskolaépületet” aztán a Földművelésügyi Minisztérium vette birtokba, üzlethelyiség céljára. Kocsrát és népboltot nyitottak benne. (A kocsmát mögötti részben - az 1960-as években - egy ideig tejszarnok is működött.)

A tantermi rész IPOSZ Otthonként illetve olykor-olykor „kultúrház”-ként szolgált.

Az **iskolaállamosítás** azaz „a volt római katolikus népiskola céljára szolgáló vagyoni állami tulajdonbavétele” **1950. március 9-én történt.**⁴

A községbe érkező kéttagú államosítási bizottságot Dr. Nagy Árpád és Stolár Vilmos alkotta.

A község képviselőjében jelen voltak: **Gazdik András** MDP titkár, **Horváth Károly** DÉFOSZ Elnök, **B. Pálkás István**, a római katolikus egyház mint volt iskolafenntartó részéről, **Gazdik Lajosné** Sz. M. részről, **Rakaczki Ferenc** körjegyző, **Gazdik Lajos** községi bíró és **Orosz István** iskolavezető állami tanító és mint jegyzőkönyv vezető.

A bizottság a feladatát az alábbiakban jelölte meg: „*Szükségessé válik az állami tulajdonba került iskola helyiségnek, tanítói lakásnak, udvarnak, szántó ingatlanok az iskolában fellelhető ingóságoknak a volt iskola fenntartó tulajdonában maradó ingatlanoktól való szétválasztása, bizonyos épületekkel, helyiségekkel stb. kapcsolatban annak megállapítása, hogy azok az állam, a volt iskolafenntartó, vagy egyes magán személyek tulajdonát képezik illetőleg használatukat milyen módon és arányban kell megosztani.*”

Az iskola „körülírása”

A Galvács Fő u. 40. sz. alatt található épület a 46. számú telekkönyvi betétíven az 1. sorszám alatt a 113. helyrajzi számot kapta.

Pontos megnevezése: ház (iskola) és udvar a beltelekben 248 □-öl

Ugyanott a 7. sorszám alatt a 346-os helyrajzi számon:

Tanítói javadalom (szántó az alsó nyomásban I. Dűlő) 16 Kh 208 □-öl.

Telekkönyvi tulajdonos: a galvácsi római és görög katolikus egyház fele-fele részben.

A 236-os telekkönyvi betéten pedig az 1. sorszám alatt az 1478/1. helyrajzi számon megváltott földként 800 -öl szántó (gazdasági gyakorlóterület, iskolakert) szerepel a Majorsági birtokon. Telekkönyvi tulajdonosa: Galvács Község Gazdasági Ismétlő Iskola.

A két épület (a tanterem és a lakás) egybeépített. A beépített területe 168 m².

Állapota: alapzata kő, fala vályog. Tetőszerkezete fa illetve cserép. Csatornázva nincs.

Az iskolaterem 7,30x5,80 m, a lakás 2 szoba, konyha fűskamra, éléskamra. A tanterem tanítás céljára használhatatlan. A lakás lakható állapotban van. Az udvaron istálló, WC sertésöl, kemence valamint kút található. A bizottság az épületet 10 ezer Ft-ra értékelte.

A volt iskolaépület mellett állami tulajdonba vették még „a galvácsi 347. sz. telekkönyvi betétből a 19. sorszám alatt feltüntetett és a 2263 helyrajzi számmal bíró (szántó a majorsági birtokföldeken) 5 Kh 520 -öl területen fekvő - volt Törley féle kastély egész épületét, melyet a jelenlegi állami ált. iskola a használatában tart.”

A kastély beépített területét a felmérések alapján 340 m²-ben állapították meg. Becsült értéke 70 ezer Ft-ot tett ki. Az iskolához tartozónak vették még a pinceházat és a pincét, a virágházat valamint a fürdőmedencét.

A Borsod vármegyei Földhivatal az 1950. január 18-án kelt 33.500/1950. számú - budapesti Országos Földhivatalhoz intézett - jelentésének 4. bekezdésében foglaltak szerint a mintegy 3 Kh-at a rajta levő és iskolai célokat szolgáló épületeket a VKM /Vallási- és Közoktatásügyi Minisztérium/ részére javasolta juttatni, mint iskolai célvagyon.

A VKM 1215-169G-1/1950. Eln. 3. számú véghatározatában - amelyet 1950. június 13-án hozott meg - figyelmen kívül hagyta a megyei földhivatal jelentését.

Az állami tulajdonba vett ingatlanok ugyanis „csak” a volt egyházi népiskolát - a hozzátartozó földjavadalmakkal - és a gazdasági gyakorlóterületet (iskolakertet) jelölte meg.

A véghatározat továbbá kimondta: minthogy a fenti időpontig a Törley kastély iskolai célra történő juttatása nem történt meg, a VKM annak állami tulajdonba vételéről nem rendelkezhetett. Úgy ítélte meg, hogy a juttatás „a földbirtokrendezés körébe tartozik és elintézését is ott kell szorgalmazni”.

1963-ban új tanító házaspár került a faluba. Tiszlavicz János és felesége a két osztatlan (1-4; 5-8) csoportot 1970-ig vezették.⁵

(Az 1964/65-ös tanévben még 58 fő volt a két tanulócsoport létszáma.)

1970-ben a „nagy körzetesítési hullám” az iskolát is elérte.

A szendrői körzeti Általános Iskola és Diákotthon nem csak Galvácsról fogadta a tanulni vágyó gyerekeket. Ez azonban nem igazán nyugtathatta meg a galvácsi szülőket. A hatalom „erőszakos ésszerűsítésébe” - sajnos - ezúttal is beletörődni kényszerültek.

A gyerekek után hamarosan a „tanítóék” is elköltöztek.

A község iskola és tanító nélkül maradt. Az iskola gyerekek nélkül. Galvács lakosai - nagyrészt „öregek”, alig 120 lélek - pedig fiatalok nélkül.

*Most csend van... Mély csend.
Mélységes mély ez a csend.*

JEGYZETEK

A borítólapon a galvácsi „Törley kastély” látható.

(Dr. Törley Tibor, a Törley Pezsgőgyár tulajdonosa 1936-ban vásárolta a cca. 1200 kh-as galvácsi birtokot amelynek majorsági központjában állt a „kastélyszerű” lakóház. Mint utolsó tulajdonosáról a mai napig így ismeretes.)

1. sz. melléklet: Galvác 1892-ben készült TÉRKÉPE

(BAZ m. LT. (A továbbiakban BAZ m. LT.) Mezőcsáti fióklevéltár. Miskolci Pénzügyigazgatóság iratai. VI-101/c.)

Az első rész írása során az alábbi dokumentumokra, mint alapvető irodalomra, támaszkodtam:

1. - Borsod vármegye. Szerk. Csikvári Antal. Bp., 1939.

2. - Borovszky Samu. Borsod vármegye története.

1. köt. A vármegye általános története az őskortól a szatmári békéig. Bp., 1909.

3. - Szendrő Képek a volt város és várának történetéből Miskolc, 1959.

Irodalom- és forrásjegyzék

1, Győrffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Akad. K., Bp., 1963. 773. p. - Vö.: Országos Levéltár. Monumenta Vaticana I. 248., 338-339.

2, Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. Bp., 1890. Állami Könyvterjesztő Reprint sorozat, 1985. 172. p.

3, lásd az alapvető dokumentumoknál : 2. - !

4, lásd az alapvető dokumentumoknál : 1. - !

5, Földrajzi nevek etimológiai szótára. Szerk. Kiss Lajos. Bp., 1978. 232. o.

6, Vidinszky Emőke: Borsod - Abaúj - Zemplén megye helységneveinek rendszere. Miskolc: Miskolci Bölcsész Egyesület, 1994. 12-13. p.

7, Szuhay Péter: A Szendrő környéki falvak paraszti gazdálkodása a kapitalizmus időszakában. Miskolc, 1982.

8, BAZ m.LT. Borsod megyei Lvtár. Feudális kori iratok.

IV-501/c X. III. 326. (1663)

IV-501/c XIII. XIX. 1345. (1640)

9, Adatközlők: Rescsánszki Ernő 81 éves

Idősb Hornyák Gyula 73 éves galvácsi lakosok

10, Adatközlő: Pálinkás Antal 67 éves galvácsi lakos

11, lásd. Az alapvető dokumentumoknál : 3. - !

12, Magyarország birtokviszonyai a 16. Század közepén. Szerk. Maksay Ferenc. Bp. Akad., 1990./255. o., 262. o., 270 o.

13, Térkép a (12.)-ban idézett műből!

14, Herman Ottó Múzeum. Miskolc. Helytörténeti adattára. Galvác. Vö. Heves megyei Levéltár.XII-3/c. 9.doboz Vr. g./461.

15, BAZ m.LT. Feudális kori iratok. IV.501/c. III. I. 7.

16, Herman Ottó Múzeum. Miskolc. Helytörténeti Adattára. Galvác Vö.: Egri Érseki Egyházi Levéltár. 3412. Raktári számú köt. 99. o.

- 17, Borsod vármegye leírása 1864-ben Pesty Frigyes. Miskolc, 1988.
- 18, Nagy Iván. Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. 3. köt., Pest, 1858. 67-92. p.
18/a. Uo.
- 19, BAZ m.LT.IV-502/b. XXII. I. 382. Az Urbárium 9 kérdése, az Urbárium első lapja. Összesítés a robotról, adózásról.
- 20, lásd. A /7./-ban idézett Szuhay mű!
- 21, BAZ m.LT. Feudális kori iratok. IV-501/b. XII. III. 606/a 37. jkv.
- 22, Uo. IV-501/b. XII. III. 616 138. jkv.
- 22/a. Feudális kori pecsétnyomók a BAZ m.LT.ban, Miskolc, 1971. (7. p., 39. p.)
- 23, BAZ m.LT.Feudális kori iratok. IV.-501/b. XXIII. III. 618. 53. jkv.
- 24, Uo. IV. -501/b. XXIII. III. 618. 54. jkv.
- 25, Uo. IV-501/b. XXIII. III. 625. 18. jkv.
- 26, Uo. IV. 501-/b. XXIII. III. 618. 52. jkv.
- 27, Magyar történelmi fogalomgyűjtemény. Szerk. Bán Péter. Eger, 1980.
- 28, BAZ m.LT. 182/2. /Urbáriumkori térkép/
- 29, Feyér Piroska. A szőlő- és bortermelés Magyarországon 1848-ig. Bp. Akadémia, 1981.
- 30, BAZ m.LT. 182/3.
- 31, Uo. (Térképrészlet a beltelkekről)
- 32, Fényes Elek. Magyarország Geographiai szótára... Pest. 1851. (II. köt.)
- 33, Szendrői Római katolikus Plébánia iratai. Protocollum Chibitorium Conscriptio. 1826. (176. P.)
- 34, Magyarország Történeti Statisztikai helységnévtára. Borsod-Abauj-Zemplén Megye. Szerk.: Tunkovics Barnabás. Bp. KSH, 1996.
- 35, Stier Miklós - Szász Zoltán. A helytörténetírás kérdései: új- és legújabb kor. Bp. Népművelési Propaganda Iroda, 1980.
- 36, BAZ m.LT. VII-1/c. Galvács Tagosítási iratai 1. Jegyzőkönyv (a továbbiakban jkv.)
- 37, Uo. III. jkv.
- 38, Uo. VI. jkv.
- 39, Uo. XXXIII. jkv. /2. melléklet
- 40, Uo. XXXIX. jkv. / C.) melléklet
- 41, Uo. u. az jkv.
- 42, Uo. VII., IX., X., XI. jkv.
- 43, Uo. XVII. jkv.
- 44, Uo. XII. jkv.
- 45, Uo. XIII. jkv.
- 46, Uo. XV. jkv.
- 47, Uo. XXXVIII. jkv.
- 48, Uo. XVI. jkv.
- 49, Uo. XIV. jkv.
- 50, Uo. XVII. jkv.
- 51, Uo. XXXI. jkv.
- 52, Uo. XXI. jkv.

- 53, Uo. XXIII. jkv.
54, Uo. XLII. jkv.
55, Uo. XXII. jkv.
56, Uo. XIV. jkv.
57, Uo. XXVI. jkv.
58, Uo. 55. Galvács szabályozás előtti birtokkönyve, 1868.
59, Uo. BAZ m.LT.T.U. 270.
60, Uo. XXXI. jkv.
61, Uo. XXVIII. jkv.
62, Uo. XXXII. jkv.
63, Uo. XXXIII. jkv.
64, Uo. XXXIV. jkv.
65, Uo. XXXIII, XXXV. jkv.
66, Uo. XXXVI. jkv.
67, Uo. XXXVII. jkv.
68, Uo. XXXVIII. jkv.
69, Uo. XL. jkv.
70, Uo. XXXIX. jkv.
71, Uo. XLI. jkv.
72, Uo. XLII. jkv.
73, Uo. XLIII. jkv.
74, Uo. XLVII. jkv.
75, Uo. LI. jkv.
76, Uo. XLVIII. jkv.
77, Uo. XLIX. jkv.
78, Uo. L. jkv.
79, Uo. 769/polg. ügy. szám
80, Uo. 528/869. sz. úrb. ítélet.
81, Uo. szám nélküli irat
82, Uo. 555/869 sz. irat.
83, Uo. 521/870. sz. irat
84, Uo. szám nélküli irat
85, Uo. szám nélküli irat
86, Uo. szám nélküli irat
87, Uo. lásd 521/870. sz. irat a 83. alatt!
88, Uo. szám nélküli irat
89, Uo. 55. Galvács szabályozás utáni birtokkönyve, 1870.
90, Uo. BAZ mLT.T. U. 271.
91, Uo. lásd 90.-es. a belső részek térképe.

- 92, Magyarország Történeti Statisztikai helységnévtára. Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Szerk. Tunkovics Barnabás. Bp. KSH. 1996.
- 93, BAZ m.LT. Mezőcsáti Fióklevéltár. Anyakönyvi másolatok. IV-830. (1870-es, 1880-as évek)
- 94, BAZ m.LT. Mezőcsáti Fióklevéltár. Miskolci Pénzügyigazgatóság iratai. VI-101/b.
- 95, Uo.1893-as összeállítás a dülő- és művelési ágú területekről, kataszteri térképpel.
- 96, Városi Földhivatal, Edelény. Galvács 1896-os kataszteri térképe. Térképrészlet a belső részekről.

MÁSODIK RÉSZ

A XX. század első évtizedei

Néhány jellemző adat a századelőről

- 1, Borsod vármegye. Szerk. Csíkvári Antal. Bp., 1939.
- 2, Edelény múltjából. Edelény, 1973
- 3, A Tanácsköztársaság története Borsodban és Miskolcon. Miskolc, 1969.
- 4, lásd e fejezet 1.
- 5, B-A-Zmegyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Borsod vármegyei Földhivatal iratai XXIV-202 (1945. év.)
- 6, B-A-Zmegyei Levéltár. Alispáni iratok. IV-904/b3025/1923, 6613/1925-ös iratok.
- 7, Uo. 6762/1926, 8871/1926-os jkv.
- 8, B-A-Zmegyei Levéltár. Edelényi főszolgabírói iratok. Mutatókönyv. IV-B-817. (1927-28-29-es évek)
- 9, B-A-Zmegyei Levéltár. Edelényi főszolgabírói iratok. IV-B-817.1017/1928. sz. jkv.

Költségvetés a „nagy válság” időszakában

- 10, B-A-Zmegyei Levéltár. Edelényi főszolgabírói iratok. IV-B-817. 6032/1929. Sz. jkv.
- 11, Magyar történelmi fogalomgyűjtemény. Szerk. Bán Péter. Eger, 1980.

Az 1930-as képviselőválasztás és általános tisztújítás

- 12, B-A-Z megyei Levéltár. Edelényi főszolgabírói iratok. IV-B-817. 1171, 1142, 3404/1930-as sz. jkv.-ek.
- 13, Uo. 3938/1930-as sz. jkv.

EGY NÉMET KATONASÍR A SZŐLŐHEGYEN

- 1, Adatközlő: idősb Hornyák Gyula, galvácsi lakos. 73 éves
- 2, Adatközlő: Pálincás Antal, galvácsi lakos. 67 éves
- 3, lásd. E fejezet 1.

A FÖLDOSZTÁS „NAGY KÉRDÉSEI”

1, B-A-Z megyei Levéltár. Mezőcsáti Fiókleveletár. Borsod Vármegyei Földhivatal iratai. XXIV-202. (1945-1950).

A TANÁCSRENDSZER

1, B-A-Z megyei Levéltár. Mezőcsáti Fiókleveletár. Galvács Község Tanácsának iratai. Közigazgatási iratok, 1956-1960. XXIII-797. b.

2, B-A-Z megyei Levéltár. Mezőcsáti Fiókleveletár Galvács Község Tanácsának iratai. Tanácsülési és VB. Jegyzőkönyvek, 1964-65. XXIII-797/a.

A TERMELŐSZÖVETKEZET

1, B-A-Z megyei Levéltár. Mezőcsáti Fiókleveletár. Galvács Község Tanácsának iratai. Közigazgatási iratok, 1956-1960. XXIII-797/b.

2, B-A-Z megyei Levéltár. Mezőcsáti Fiókleveletár. Galvács Község Tanácsának iratai. Tanácsülési és VB jegyzőkönyvek, 1964-65. XXIII-797/b.

SZÉN BÁNYA A KÖZSÉG HATÁRÁBAN

Történelmi áttekintés

1, Schréter Zoltán - Vadász Elemér. A borsodi- hevesi szén és lignitterületek bányaföldtani leírása. A borsodi szénmedence bányaföldtani viszonya. Bp., 1929. 305-314. P. 427 p.

2, A Miskolci Egyetem Levéltárának iratai. B. v. Egyéb iratok és törpe fondok fond csoportja. 2. Borsodi Szénbányászati Tröszt Fond. c./ bányatörténeti állag. III. Bányakörzet. Sajó-balparti bányák. X. Bányacsoport. A felsőborsodi lignitterület. IV. sorozat. I. Kötet.

3, B-A-Z megyei Levéltár. Borsod vármegyei alispáni iratok. IV-904/b. 309/1923.-as alapirat.

3/a. Uo. részlet a jegyzőkönyvből

4, Uo. 19.617/1923

5, Források a Borsodi és Miskolci Munkásmozgalom történetéhez II. 1918-1929. Miskolc, 1978.

6, lásd. e fejezet 3. pontja 19.199/1923.

7, Uo. 1903/1924

8, lásd. E fejezet 3. pontja

9, uo.

10, Adatközlő: idősb Hornyák Gyula, galvácsi lakos. 73 éves

11, lásd e fejezet 2. pontja

12, Uo. Balogh Kálmán geológus térképe

A szénbánya kiterjedése, földtani viszonyainak áttekintése

13, lásd. Előző fejezet 2. pontja

14, lásd. Előző fejezet 1. pontja

A lignitlep és minősége

15, lásd. előző fejezet 2. pontja

16, lásd. Előző fejezet 1. pontja Schréter térképe.

A „TÖRLEY” KASTÉLY

1, Városi Földhivatal. Edelény. Telekkönyvi betétek. Tulajdoni lap.

2, Uo. teherlap

3, Uo. Tulajdoni lap

4, Uo. Tulajdoni lap

5, B-A-Zmegyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Borsod Vármegyei Földhivatal iratai. XXIV-202. (1945-50). 4288/1945. Jkv.

6, Uo.

7, Uo.

8, Uo.

9, Oroszlán az akácokban. Kastélyban kezdték, de hol végzik Déli Hírlap. 1986. 137. sz. 3. o.

10, Fóliát az oroszlánra! = Észak-Magyarország. 1986. 140. Sz. 5. o.

A Törley család és a pezsgőgyártás

1, Adatközlő: dr. Törley Dezső. Budapesti lakos, a Törley család leszármazottja

2, Borsod vármegye. Szerk. Csíkvári Antal. Bp., 1939.

3, lásd. e fejezet 1. pontja

4, Törley Dezső: A Törley pezsgőgyár eredete és története = Élelmezési ipar. XLVI. Évf. 9. Sz. 259-260. o.

AZ ÁLLAMALAPÍTÓ SZENT ISTVÁN TEMPLOMA

1, Soós Imre: Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése. Bp., Szent István Társulat. 1985. 164. o.

2, Liber Adtionum Ecclesiae Szendrőiensis azaz a Szendrő egyház számadáskönyve. Idézett évek. Római katolikus Plébánia. Szendrő.

3, Adatközlő: Rescsánszki Ernő galvácsi lakos. 84 éves

4, Adatközlő: idősb Hornyák Gyula galvácsi lakos. 73 éves.

AZ ISKOLA

1, BAZ mLT. Mezőcsáti Fióklevéltár. Iskolaállamosítási iratok. XXIII- 12/b. (1215-68/1950-51.)

2, Edelény múltjából. Edelény, 1973. 33. o.

3, Adatközlő: idősb Hornyák Gyula, 73 éves galvácsi lakos

4, lásd. E fejezet 1. pontja

5, BAZ mLT. Mezőcsáti Fióklevéltár. Galvác község Tanácsának iratai. VB. és tanácsülési jegyzőkönyvek, 1960-64. XXIII-797/a/b.